

Almanach

Aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky

Vedecký časopis
Ročník XV.
1/2020

ALMANACH

Actual Issues in World Economics and Politics

Scientific journal

Faculty of International Relations

University of Economics in Bratislava

Volume XV

Almanach

Aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky

Vedecký časopis
Ročník XV.
1/2020

ALMANACH

Actual Issues in World Economics and Politics

Scientific journal

Faculty of International Relations

University of Economics in Bratislava

Volume XV

ALMANACH

Redakcia/Editorial Office

Fakulta medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity v Bratislave
Dolnozemska cesta 1/b, 852 35 Bratislava, Slovak Republic
phone: +421 2 6729 5456, e-mail: eva.vlkova@euba.sk

Hlavný redaktor/Editor-in-chief

Rudolf KUCHARČÍK

University of Economics in Bratislava, Slovak Republic

Redakčná rada/Editorial Board

Ľubomír ČECH

University of Economics in Bratislava, Slovak Republic

Samuel ČELOVSKÝ

University in Novi Sad, Serbia

Lenka FOJTÍKOVÁ

Technical University of Ostrava, Czech Republic

Tomáš GONGOL

Silesian University in Opava, Czech Republic

Jana ILIEVA

University of Tourism and Management in Skopje, Republic of Macedonia

Karol JANAS

Alexander Dubcek University in Trencin, Slovak Republic

Eva JANČÍKOVÁ

University of Economics in Bratislava, Slovak Republic

Larisa KAPUSTINA

Ural State University of Economics, Russia

Kiyoshi KASAHARA

Rikkyo University, Japan

Olyana KINDIBALIK

University of European Studies of Moldova, Republic of Moldova

Helena KOŠCIELNIAK

Technical University in Częstochowa, Poland

Milan KURUCZ

University of Economics in Bratislava, Slovak Republic

Zuzana LEHMANNOVÁ

University of Economics, Prague, Czech Republic

Ľudmila LIPKOVÁ

University of Economics in Bratislava, Slovak Republic

Ľudmila MALÍKOVÁ

Comenius University in Bratislava, Slovak Republic

Stanislav MRÁZ

University of Economics in Bratislava, Slovak Republic

POGÁTSA Zoltán

University of West Hungary, Hungary

Jozef SABOL

The Police Academy of the Czech Republic in Prague, Czech Republic

František ŠKVRNDA

University of Economics in Bratislava, Slovak Republic

René PAWERA

Comenius University in Bratislava, Slovak Republic

Dalibor VLČEK

Matej Bel University, Slovak Republic

Výkonný redaktor/Managing Editor

Eva VLKOVÁ

Recenzenti/Reviewers

Katarína Brocková, Ľubomír Čech, Tomáš Dudáš, Martin Grešš, Eva Jančíková, Rudolf Kucharčík, Milan Kurucz, Ľudmila Lipková, Stanislav Mráz

Jazyková redakcia/Language editing: bez korektúry/no language editing

Vydavateľ/Publisher

Vydavateľstvo EKONÓM, Ekonomická univerzita v Bratislave

© Ekonomická univerzita v Bratislave, Fakulta medzinárodných vzťahov, 2020

IČO 00 399 957

ISSN 1339-3502

Issues in 2020

MARCH

JUNE

SEPTEMBER

DECEMBER

Obsah/Contents

Vybrané aspekty islamského bankovníctva <i>Selected aspects of Islamic banking</i> Adam Cibul'a	5
Belt and Road Initiative – New Challenges in Project Financing <i>Iniciatíva pásu a cesty – Nové výzvy pre projektové financovanie</i> Eva Jančíková	13
Spravodajské služby štátu Izrael a ich význam pre národnú bezpečnosť <i>Israeli intelligence services and the ir importance for national security</i> Juraj Kalický – Marek Mutňan	36
Čínsko-indické vzťahy. 1. časť: obdobie studenej vojny v 50. rokoch <i>Sino-Indian Relations. Part 1 Period of 1950s during the Cold War</i> Peter Ondris	46
How States Strengthen Ties with Their Expatriates. China's and India's Approach of Diaspora Soft Power <i>Vzťahy štátu s príslušníkmi žijúcimi v zahraničí. Čínsky a indický prístup k využitiu diaspóry ako nástroja mäkkej moci štátu.</i> Mária Rošteková	56
Deflácia, politika úsporných opatrení a rast krajnej pravice <i>Deflation, Austerity and the Rise of Far-right</i> Jakub Szabó	65

Vybrané aspekty islamského bankovníctva¹

Selected aspects of Islamic banking

Adam Cibula

Fakulta medzinárodných vzťahov, Ekonomická univerzita v Bratislave, Dolnozemska cesta 1/b,
852 35 Bratislava 5, Slovenská republika, e-mail: adam.cibula@euba.sk

Abstrakt: Článok sa zaoberá vybranými špecifikami islamského bankovníctva so zameraním na základné princípy a pravidlá, ktoré určujú jeho formu a ciele. V prvej časti opisujeme dôležitosť islamu, ktorý presahuje náboženský rozmer a zasahuje do všetkých oblastí života. Ďalej sa venujeme princípom islamskej ekonómie a vymedzeniu základných pravidiel fungovania islamského bankovníctva, ktorý sa spája so zákazom riba, gharar a maysir. V závere charakterizujeme súčasne postavenie islamských finančných služieb s ohľadom na vývoj v jednotlivých regiónoch a sektoroch.

Kľúčové slová: islamské bankovníctvo, princípy, riba, gharar, maysir

JEL klasifikácia: G20, Z12

Abstract: The article deals with selected specifics of Islamic banking, focusing on the basic principles and rules that determine its form and objectives. In the first part we describe the importance of Islam, which goes beyond the religious dimension and extends to all areas of life. Furthermore, we focus on the principles of Islamic economics and the definition of the basic rules of operation of Islamic banking, which is associated with the ban on riba, gharar and maysir. In conclusion, we also describe the position of Islamic financial services with regard to developments in individual regions and sectors.

Key words: Islamic banking, principles, riba, gharar, maysir

JEL Classification: G20, Z12

Úvod

Islam patrí k najrýchlejšie rastúcim vierovyznaniam na svete. Z celkovým počtom približne 1,8 miliardy veriacich (moslimov) je po kresťanstve druhým najrozšírenejším náboženstvom založeným na monoteistickom princípe. Pôvod islamu datujeme na obdobie okolo 7. storočia v oblasti mesta Mekka, v súčasnosti sa nachádzajúcom na území Saudskej Arábie. Mekka je najposvätejšie miesto pre moslimov a každoročne sa tu schádzajú milióny moslimov z celého sveta pri príležitosti púte *hadž*. Hlavná podstata viery vychádza z učenia proroka Mohameda, ktorý skrz zjavenia anjela Gabriela sprostredkoval slovo Alahovo, ktoré tvorí základnú podstatu islamu. Moslimovia vedú život úzko spätý s pravidlami zakotvenými v Koráne, ktoré ovplyvňujú ich každodenný život v rôznych oblastiach. Práve financie a bankovníctvo patria k sféram, kde sú úzko prepojené základné myšlienky a podstata islamu ako viery a svet financií, ktorý sa týmto normám za dobu svojej existencie prispôbil a postupne sa adaptoval na systém známy ako islamské bankovníctvo a financie. Článok sa venuje základným princípom islamského bankovníctva, pravidlám, jeho postaveniu a vývoju v oblasti poskytovania finančných služieb.

¹ Príspevok je súčasťou riešenia projektu VEGA 1/0490/19 – Islamský faktor vo svetovej ekonomike.

1 Šarí'a ako základný pilier islamu

Význam islamu možno pozorovať nielen v náboženskej rovine, ktorá vychádza z Koránu, ale aj v samotnom spôsobe života. Pozícia islamu v rámci súčasných medzinárodných vzťahov naberá na svojej intenzite, nakoľko práve islam je najrýchlejšie rastúcim náboženstvom vo viacerých oblastiach sveta.² Islam nie je len náboženstvom, ale súčasne aj spôsobom organizovania sociálneho poriadku.³ Možno teda konštatovať, že islam zasahuje do viacerých oblastí života. V Koráne sa zdôrazňuje podpora solidarity a podpora chudobných.⁴ Právo *šarí'a* je základom náboženského, politického a kultúrneho života všetkých moslimov.⁵ Ide o súbor pravidiel, ktoré boli dané moslimom priamo od Alaha a sú nadradené zákonu, ktoré vytvorili ľudia. Právo *šarí'a* je chápané, podobne ako Korán, ako večné a nemenné. Kým tradičné právo sa prispôbuje potrebám spoločnosti, v prípade práva *šarí'a* sa musia ľudia prispôbiť jemu. Islam tak vytvára svoj vlastný právny systém, pretože *šarí'a* nedefinuje len náboženské povinnosti moslima ako jednotlivca voči bohu, ale vzťahuje sa na všetky oblasti života.⁶ Za základné zdroje *šarí'e* považujeme Korán, *sunnu* (výroky a činy proroka Mohameda), *idžmá* (konsenzus), *akijás* (analógia).

2 Základné princípy islamskej ekonómie

Islamská ekonómia predstavuje alternatívu k existujúcim ekonomickým doktrínam a systémom. Navrhne určitý súbor morálnych a inštitucionálnych reforiem založených na tradičných zákonitostiach islamu. Tieto reformy sú určené na transformáciu existujúcich hospodárskych systémov.⁷ Podľa Mohammeda B. Sadra sú tromi základnými princípmi islamskej ekonomiky viacstranné vlastníctvo, ekonomická sloboda s určitým limitom a sociálna spravodlivosť.⁸

2.1 Viacstranné vlastníctvo

Islamská ekonomická doktrína uznáva rôzne formy vlastníctva. Vlastníctvo je akceptované v rôznych formách namiesto iba jedného druhu vlastníctva, ako je napríklad súkromné vlastníctvo, verejné vlastníctvo a štátne vlastníctvo. Prijíma teda zásadu viacstranného vlastníctva. V tomto ohľade sa zásadne líši od kapitalistických a socialistických režimov. Umožňuje súkromné vlastníctvo mnohých druhov majetku a výrobných prostriedkov. Skutočné vlastníctvo patrí Bohu a človeku je zverený majetok, za ktorý je zodpovedný, v súlade s pravidlami jasne definovanými *šarí'ou*. Tým pádom je skutočné vlastníctvo pre islam neznámym pojmom, keďže patrí iba Bohu.⁹

2.2 Ekonomická sloboda

Implementácia tohto princípu v islame sa vykonáva nasledovne: a) islamské právo ustanovuje zmluvné klauzuly zakazujúce skupinu sociálnych a ekonomických aktivít, akými sú napríklad úžera, monopol a pod., pretože bránia realizácii ideálov a hodnôt, ktoré prijal islam. b) islamské právo v zásade ustanovuje dohľad vládcu nad všeobecnými činnosťami a zásah štátu v prípade ochrany a zabezpečenia verejného záujmu prostredníctvom obmedzenia slobody jednotlivcov pri ich konaniach.¹⁰

² KRUPOVÁ, K. (2018): Ekonomické a politické súvislosti islamu v súčasných medzinárodných vzťahoch, s. 27.

³ ČECH, L. (2018): Hľadanie regulačnej funkcie islamu v krajinách postsovietskej Strednej Ázie, s. 14.

⁴ MUSA, H. (2011): Islamské financie a bankovníctvo, s. 15.

⁵ WARNER, B. (2015): Šarí'a pre nemuslimov, s. 14.

⁶ <https://islam-objektivne.webnode.cz/dokumenty/co-je-to-sarija/>

⁷ ÖKTE, M. K. S. (2010): Fundamentals of Islamic Economy and Finance: Theory and Practice, p. 181-182.

⁸ ES-SADR, M. B. (1980): *İslam Ekonomi Doktrini*, (Çev. M. Keskinve S. Ergün) Üçüncü Baskı, Şelale Yayınevi, İstanbul.

⁹ ÖKTE, M. K. S. (2010): Fundamentals of Islamic Economy and Finance: Theory and Practice, p. 183.

¹⁰ ÖKTE, M. K. S. (2010): Fundamentals of Islamic Economy and Finance: Theory and Practice, p. 184.

2.3 Sociálna spravodlivosť

Sociálnu spravodlivosť stelesňujú prvky a formy záruk, ktoré islam ustanovil pre systém distribúcie bohatstva v spoločnosti. Islamský obraz sociálnej spravodlivosti obsahuje dva všeobecné princípy, z ktorých každý má svoje vlastné špecifiká a zvláštnosti. Jedným je princíp všeobecnej vzájomnej zodpovednosti a druhým princíp sociálnej rovnováhy. Islam povoľuje určitý rozdiel v bohatstve v primeranom rozsahu, ale netoleruje takú divergenciu, ktorá má za následok, že niektorí ľudia trávajú svoj život v luxuse a prepychu, zatiaľ čo veľká väčšina ľudí trpí biedou a hladom v neprimeraných životných podmienkach. S princípom sociálnej spravodlivosti sa v islame spájajú tri dôležité prvky, ktorými sú *tawhid*, *idžtihád* a *etika*. *Tawhid* (monoteizmus) definuje vzťah človek Boh. Sociálna spravodlivosť spočíva vo vzťahu človeka k Bohu, pochopením povahy a účelu života človeka na zemi. Druhým prvkom sociálnej spravodlivosti je *idžtihád*. *Idžtihád* znamená nezávislý právny úsudok, úsilie alebo schopnosť odvodiť pravidlá zo zdrojov. Tretím prvkom presadzovania sociálnej spravodlivosti v islamskej ekonomike je *etika*. Pokiaľ ide o vzťah medzi etikou a ekonomikou, existuje veľký rozdiel medzi západným a islamským myslením. Na západe sa chápe etika ako čisto humanistická vedná disciplína vytvorená človekom a vo vzťahu k ekonomike neexistujú iné pohľady na možný presah týchto dvoch vied. V islamskom ponímaní naopak ekonómia súvisí s etikou a etika je spätá s náboženstvom.¹¹

3 Podstata islamských financií a bankovníctva

Okrem uvedených princípov, na ktorých je postavená islamská ekonomika rozlišujeme aj určité základné pravidlá, ktoré vychádzajú z Koránu a poznania *sunny*. Účelom je zabezpečenie rovnomernejšej distribúcie príjmov a bohatstva medzi moslimami a moslimskými ekonomikami.¹² Dôležitým odvetvím islamskej ekonomiky je islamské bankovníctvo. Islamské alebo so šariou kompatibilné bankovníctvo môže byť definované ako poskytovanie a využívanie finančných služieb a produktov, ktoré zodpovedajú islamským náboženským praktikám a zákonom.¹³ Mnoho autorov v rámci odbornej literatúry ponúka svoj pohľad na pojmy islamské financie a bankovníctvo. Warde rozumie pod pojmom islamské financie „*všetky finančné operácie realizované finančnými inštitúciami v súlade s Koránom*.“¹⁴ Finančné inštitúcie nemusia byť len banky, ale rôzni finanční sprostredkovatelia, ktorí realizujú svoju činnosť v súlade s Koránom a islamským právom *šaría*. Podľa Iqbal je cieľom islamských financií „*zarobiť morálnou a etickou cestou a dosiahnuť spravodlivé rozdelenie zdrojov a poctivé sociálne cítenie pre všetkých moslimov*“.¹⁵ Islamské bankovníctvo ako súčasť islamskej ekonomiky je založené na zákazoch.¹⁶ Ide najmä o zákaz *riba* (úroku/úžery), zákaz *gharar* (rizika a neistoty) a zákaz *maysir* (hazardných hier a gamblerstva). Všeobecne nám zo skúmania autorov, zaoberajúcich sa islamskými financiami, vychádza niekoľko pravidiel, ktoré charakterizujú podstatu a princípy islamského bankovníctva. Ide o nasledovné pravidlá:

1. zákaz inštitútu úžery, úroku (*riba*) a vyňatie úverového financovania zo systému;
2. zabezpečenie úplného vymieňania informácií a vyňatie informačnej asymetrie zo zmlúv – zákaz rizika a neistoty;

¹¹ ÖKTE, M. K. S. (2010): Fundamentals of Islamic Economy and Finance: Theory and Practice, p. 185.

¹² MUSA, H. (2011): Islamské financie a bankovníctvo, s. 17.

¹³ MUSA, H., MUSOVÁ, Z. (2010): Islamské financie a bankovníctvo – výzvy a perspektívy, s. 5.

¹⁴ WARDE, I. (2010): *Islamic Finance in the Global Economy*. Edinburgh: University Press, 2010. 272 s.

¹⁵ IQBAL, Z. (1997): Islamic Financial Systems. *Finance And Development*, 34: 42-45.

¹⁶ DOMENICO, G. – EL-GAMAL, M. A. et al. (2014): *Islamic Finance: Law, Economics and Practice*. Cambridge University Press, 2014, s. 46.

3. vylúčenie financovania a obchodovania v spoločensky nezodpovedných a mravne odporujúcich aktivitách a komoditách, ako napr. hazardné hry, produkcia alkoholu;
4. delenie rizika – poskytovateľ prostriedkov a podnikateľ (ktorý s poskytnutými prostriedkami podniká) znižujú podnikateľské riziko vyvážené rozdeľovaním ziskov a strát;
5. vecnosť – finančná transakcia musí byť v konečnej fáze hmotnej podstaty, čo priamo alebo nepriamo vedie k reálnej ekonomickej transakcii;
6. spravodlivosť – finančná transakcia by nemala viesť k poškodeniu ani jednej zo zmluvných strán.¹⁷

3.1 Zákaz úroku/úžery (riba)

Riba pochádza z arabského slova „*raba-wa*“, čo znamená „zvýšiť, vyrásť, dospieť, prekročiť, byť viac než.“¹⁸ *Ribu* môžeme na jednej strane chápať ako úrok (nárast výšky dlhu),¹⁹ na druhej strane predstavuje úžeru, teda zvýšenie splatnej istiny, bez ohľadu na hodnotu požičaného kapitálu.²⁰ Úžernícke transakcie rozdeľujeme do dvoch kategórií: a) *Ribaalfadl*, sa týka obchodných transakcií, ktorých výsledkom je účtovanie úroku prostredníctvom výmeny tej istej komodity, avšak rozdielnej kvality alebo množstva.²¹ Z historického hľadiska išlo najčastejšie o výmenu zlata, striebra, pšenice alebo jačmeňa; b) *Ribaalnasi'ah* je odvodená z arabského slova „*nasa'a*“, čo znamená „oddialiť“ alebo „odložiť“; vzťahuje sa na účtovanie úrokov z pôžičiek insolventnému dlžníkovi; z jeho zákazu v zásade vyplýva, že v islame nie je povolené stanoviť pozitívny výnos z pôžičky ako odmenu za čakanie.²² Striktný zákaz úroku/úžery je jasne popísaný v Koráne. Za zmienku stoja nasledovné dva citáty. „*Obchod je to isté, čo priekupníctvo. Boh povolil obchod, ale nie keťasenie. Koho Boh napomenul a ten ho poslúchol, tomu budú odpustené i prehrešky minulé a Boh ho opäť prijme. Kto z tejto kratšej cesty nechce zísť, toho čaká oheň pekelný a zostane v ňom naveky.*“²³ „*Vy, ktorí veríte, bojte sa Boha a zbavte sa zvyškov keťasenia, ak skutočne veríte. Ak tak neurobíte, Boh a jeho posol Vám vypovie vojnu. Ak sa obrátite k pravde, ponechá vám váš majetok. Ak nebudete neprávosti konať, nebudete ani neprávosti vystavení.*“²⁴

Siddiqi spomína šesť dôvodov vedúcich k zákazu úroku/úžery v islamskom bankovníctve:

1. úrok predstavuje formu spoločenskej korupcie v arabčine nazývanej *fasad*;
2. nečestné a bezdôvodné privlastnenie majetku vyplývajúce z prijímania úroku;
3. úrok/úžera znižuje zdroje prostredníctvom negatívnych vplyvov na rast ekonomík;
4. úrok/úžera dehonestuje a degraduje ľudskosť ľudí (na základe citátu z Koránu 2:275);
5. úrokom sa generujú peniaze z peňazí, čo je v islame neprijateľné;

¹⁷ MUSA, H. (2011): Islamské financie a bankovníctvo, s. 18.

¹⁸ HAQI, A. R. A. (2009): The philosophy of Islamic law of transactions. s. 123-124

¹⁹ MUSA, H. (2011): Islamské financie a bankovníctvo. s. 18

²⁰ METWALLY, M. (2006): Economic Consequences of Applying Islamic Principles. In Muslim Societies. In: Journal of Islamic Banking and Finance, 2006, roč. 23, č. 1.

²¹ Ribaal-fadl Dostupné na internete: <https://www.cimaglobal.com/Qualifications/Islamic-finance-qualifications/Islamic-finance-resources/Glossary-A-Z/Riba-al-fadl/>

²² UDDIN, M. A. (2015): Principles of Islamic Finance: Prohibition of Riba, Gharar and Maysir. Kuala Lumpur, Malaysia: Munich Personal RePEc Archive.

²³ Porovnaj Korán 2:275

²⁴ Porovnaj Korán 2:278-279

6. vznik nespravodlivosti, ktorá má negatívne vplyvy na veriteľov aj dlžníkov.²⁵

3.2 Zákaz rizika a neistoty (*gharar*)

Gharar predstavuje pomerne široký pojem, ktorý doslova znamená podvod, riziko, neistotu alebo nebezpečenstvo, ktoré môžu viesť ku strate.²⁶ El-Gamal chápe pod pojmom *gharar* „... predaj pravdepodobného tovaru, ktorého existencia alebo vlastnosti nie sú z isté z dôvodu rizikovej povahy, čo robí z obchodu činnosť blízku gamblerstvu“.²⁷ *Gharar* je rozdelený na dva typy: *Ghararfahish* (nadbytkový *gharar*) a *Ghararyasir* (ľahký *gharar*). V zmluvách môžeme nájsť dostatok príkladov na *Ghararfahish* a aj z toho dôvodu sú predaje spojené s týmto druhom rizika zakázané. Druhým typom je *Ghararyasir*, čo znamená drobný tovar alebo tovar vyskytujúci sa v malom množstve. Tento druh neistoty je prítomný vo všetkých zmluvách a správani, preto je tolerovaná jeho existencia. *Gharar* sa vyskytuje vo všetkých druhoch transakcií, kde predmet obchodu alebo cena nie je vopred známa a stanovená. Špekulatívne aktivity na kapitálovom trhu, derivátové nástroje a zmluvy na predaj sú dobrými príkladmi výskytu *ghararu* v moderných financiách.²⁸ Napriek tomu, že v Koráne nie je explicitný text zakazujúci riziko a neistotu (*gharar*), je jeho zákaz všeobecne akceptovaný.²⁹

3.3 Zákaz hazardných hier a gamblerstva (*maysir*)

Maysir sa spája s takými aktivitami z oblasti hazardných hier ako napríklad lotérie, hry prevádzkované kasínom alebo stávkovanie vedúce k ľahkému nadobudnutiu bohatstva formou náhody. Hameed definuje *maysir* ako gamblerstvo, teda akúkoľvek formu podnikateľskej činnosti, pri ktorej sú peňažné zisky odvodené iba z náhod, špekulácií alebo dohadov.³⁰

4 Postavenie islamského finančného sektora

História moderného islamského bankovníctva sa spája so založením banky MitGhamr v Egypte v roku 1963. Za posledné štyri desaťročia islamské bankovníctvo rástlo rýchlym tempom z hľadiska veľkosti a počtu subjektov. V súčasnosti sa islamské bankovníctvo vykonáva vo viac ako 50 krajinách na svete. A to nezahrňuje len islamské krajiny. V auguste 2004 získala licenciu Britská islamská banka (Islamic Bank of Britain) a stala sa tak prvou bankou v nemoslimskej krajine, ktorej bolo umožnené angažovať sa v oblasti poskytovania islamských finančných služieb.³¹ Cieľom islamského bankovníctva je financovať činnosti, ktoré sa riadia doktrínou islamu a v zásade bránia platbám a prijímaniu úrokov (*riba*).³²

²⁵ SIDDIQI, M. (2004): *Riba, Bank Interest and the Rationale of Its Prohibition*. Jeddah: Islamic Development Bank, Islamic research and Training Institute, 2004. 162 s.

²⁶ UDDIN, M. A. (2015): *Principles of Islamic Finance: Prohibition of Riba, Gharar and Maysir*. Kuala Lumpur, Malaysia: Munich Personal RePEc Archive.

²⁷ EL-GAMAL, M. (2006): *Islamic Finance, Law, Economic and Practice*, s. 59.

²⁸ UDDIN, M. A. (2015): *Principles of Islamic Finance: Prohibition of Riba, Gharar and Maysir*. Kuala Lumpur, Malaysia: Munich Personal RePEc Archive.

²⁹ MUSA, H. (2011): *Islamské financie a bankovníctvo*, s. 22.

³⁰ HAMEED, S. (2009): *Accounting and Auditing for Islamic Financial Institution*, s. 44.

³¹ CHOONG, B. S., MING-HUA, L. (2006): *Islamic Banking: Interest-Free or Interest-Based?* Dostupné na: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0927538X08000036>

³² KHAVARINEZHAD, S.; BIANCONE, P. P. (2019): *Future Trends and Finance Approaches in Islamic Banking*. In *European Journal of Islamic Finance*, No 12, 2019. Dostupné na: <http://www.ojs.unito.it/index.php/EJIF/article/view/3269>

4.1 Vývoj v oblasti poskytovania islamských finančných služieb

Globálna ekonomika bola v roku 2018 charakterizovaná spomaleným ekonomickým rastom ako dôsledok pretrvávajúcich neistôt súvisiacich so zvyšujúcim sa napätím v rámci obchodného sporu Číny a USA, neistoty spojenej s brexitom, normalizáciou úrokových sadzieb a depreciaiou mien v kľúčových rozvíjajúcich sa ekonomikách. Aj napriek daným neistotám si islamské finančné služby udržiavali pozitívny rast, aj keď pomalší oproti roku 2017.

Tabuľka č. 1: Členenie globálnych islamských finančných služieb podľa regiónov a sektorov (v biliónoch USD, 2018*)

Región	Bankové aktíva	Šukūk (nesplatený)	Aktíva islamských fondov	Takāful	Celkovo	Podiel (v %)
Ázia	266,1	323,2	24,2	4,1	617,6	28,2 %
krajiny Perzského zálivu	704,8	187,9	22,7	11,7	927,1	42,3 %
Stredný východ a Severná Afrika	540,2	0,3	0,1	10,3	550,9	25,1 %
Afrika (bez severu)	13,2	2,5	1,5	0,01	17,2	0,8 %
Ostatné	47,1	16,5	13,1	-	76,7	3,5 %
Celkovo	1571,3	530,4	61,5	27,7	2190	100,00 %

*Údaje o nesplatených šukūk a islamských fondoch sú za rok 2018; pre islamské bankovníctvo sú údaje z júna 2018 (1H18); za takāful sú z roku 2017.

Zdroj: IFSB Secretariat Workings

Na základe údajov z tabuľky č. 1 môžeme vidieť celkovú kompozíciu islamských finančných služieb v rámci jednotlivých regiónov. Najdominantnejšie postavenie majú islamské finančné služby v Ázii. Konkrétne štáty v oblasti Perzského zálivu ako Spojené arabské emiráty, Saudská Arábia, Katar, Omán, Kuvajt a Bahrajn. Tento región tvorí viac ako 40 %-ný podiel na celkovom poskytovaní islamských finančných služieb. Región je najvýznamnejším zdrojom bankových aktív a *takāful*, ktorý predstavuje istú formu odškodnenia alebo náhrady v prípade vzniku škody. Ide o alternatívu ku klasickému, konvenčnému poisteniu.

Ďalším, nemenej dôležitým regiónom je Afrika, ktorá síce z hľadiska percentuálneho podielu zaostáva za dominantným postavením Ázie, ale aj napriek tomu dosahuje viac ako štvrtinový podiel na poskytovaní islamských finančných služieb. Z regionálneho hľadiska je dôležitá najmä Severná Afrika a štáty ako Egypt, Líbya, Alžírsko a Maroko, kde je výrazné zastúpenie arabského obyvateľstva a islamských finančných inštitúcií. Práve pre tento región má zásadný význam *sukūk*, ktorý má najvyššiu hodnotu v porovnaní so zvyšnými regiónmi. *Sukūk* je často označovaný ako islamský dlhopis.³³ Ide o cenný papier rovnakej nominálnej

³³ ZÁHUMENSKÝ, L. (2017): Islamské financie a bankovníctvo VII.: sukuk alebo islamský dlhopis. In *Právne noviny*. Dostupné na: <https://www.pravnenoviny.sk/islamske-financie-a-bankovnictvo-vii-sukuk-alebo-islamsky-dlhopis>

hodnoty, ktorý predstavuje jednotlivé vlastnícke podiely v portfóliu použiteľných existujúcich alebo budúcich aktív.³⁴

Zvyšné kontinenty ako Austrália, Amerika a Európa sú uvedené v kategórii ostatné a tvoria len 3,5 %-ný podiel v rámci islamských finančných služieb. Tento nízky podiel je ovplyvnený historickým a kultúrnym vývojom daných oblastí sveta a najmä rozdielnou náboženskou tradíciou. Aj napriek tomu môžeme hovoriť o expanzii islamských finančných inštitúcií do Európy, konkrétne do Francúzska a Spojeného kráľovstva, kde sa nachádzajú početné moslimské komunity a dopyt po takýchto službách je tam veľmi žiadaný.

Z globálneho hľadiska zažilo islamské bankovníctvo v roku 2018 len mierny rast na úrovni 0,9 % v porovnaní s predchádzajúcim rokom. Hodnota aktív dosiahla hodnotu 1,57 bilióna dolárov, v roku 2017 to bolo 1,56 bilióna dolárov. Tento nepatrný rast bol spôsobený depreciaiou lokálnych mien k doláru, najmä v krajinách, kde zohráva islamské bankovníctvo kľúčovú úlohu. Najrazantnejší pokles bankových aktív spomedzi všetkých jurisdikcií islamského bankovníctva bol zaznamenaný v Iráne a Sudáne, ktoré patria k najväčším pôvodcom islamského majetku.³⁵

Záver

Islamské bankovníctvo patrí medzi progresívne sa rozvíjajúce odvetvie, ktoré má silné postavenie v arabských krajinách Perzského zálivu a Severnej Afrike. Od začiatku moderných dejín islamského bankovníctva sme však svedkami rozmachu tohto typu služieb aj mimo jej tradične vymedzený priestor. Islamské bankovníctvo je čoraz viac rozšírené aj v nemoslimských krajinách, hlavne v západnej Európe, kde sú početné moslimské komunity. Napriek rastu, ktorý zaznamenáva oblasť poskytovania islamských finančných služieb čelí aj rôznym výzvam. Keďže sa islamské bankovníctvo snaží vystupovať ako alternatíva ku konvenčnému bankovníctvu má neľahkú úlohu stať sa konkurencieschopným odvetvím v globálnej ekonomike a neustále inovovať svoje služby a portfólio produktov. Medzi najväčšie výzvy islamského bankovníctva patrí jej náboženský aspekt, ktorý vychádza z Koránu a šaría a je založený na prísnych pravidlách a zákazoch. Z tohto ohľadu spočíva úspech islamského bankovníctva nielen na uspokojení potrieb trhu (ekonomické hľadisko), ale aj viery (náboženské hľadisko). Toto môže predstavovať výraznú prekážku pre islamské bankovníctvo v súvislosti s ďalšou expanziou. Na druhej strane patrí k základným špecifikám islamskej ekonomiky princíp sociálnej spravodlivosti, ktorý sa týka systému distribúcie bohatstva a netolerovania narastajúceho rozdielu v majetku medzi bohatými a chudobnými, ktorý je v rozpore s princípom sociálnej rovnováhy. Ďalší vývoj ukáže, akú úlohu bude zohrávať islamské bankovníctvo v budúcnosti a ako bude schopné čeliť výzvam a konkurenciám zo strany konvenčných bánk na globálnom trhu.

Použitá literatúra:

1. ČECH, L. (2018): Hľadanie regulačnej funkcie islamu v krajinách postsovietskej strednej Ázie. In *Almanach*, 2018, roč. XIII, č. 4, s. 13-18. Dostupné na: https://fmv.euba.sk/www_write/files/dokumenty/vedavyskum/almanach/Almanach_4_2018.pdf
2. DOMENICO, G. – EL-GAMAL, M. A. et al., (2014): *Islamic Finance: Law, Economics and Practice*. Cambridge University Press, 2014. ISBN 9780511753756.
3. EL-GAMAL, M. (2006): *Islamic Finance, Law, Economic and Practice*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006. ISBN 978-0-521-86414-5.
4. ES-SADR, M. B. (1980): *Islam Ekonomi Doktrini*, (Çev. M. Keskinve S. Ergün) Üçüncü Baskı, Şelale Yayınevi, İstanbul.

³⁴ KHAN, M. (2013): *What is Wrong with Islamic Economics? Analysing the Present State and Future Agenda*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited, s. 251.

³⁵ Islamic Financial Services Industry Stability Report (2019).

5. HAMEED, S. (2009): *Accounting and Auditing for Islamic Financial Institutions*. Kuala Lumpur: IIUM Press.
6. HAQQI, A. R. A. (2009). *The philosophy of Islamic law of transactions*. CERT Publications.
7. <https://islam-objektivne.webnode.cz/dokumenty/co-je-to-sarija/>
8. CHOONG, B. S., MING-HUA, L (2006): Islamic Banking: Interest-Free or Interest-Based? *Pacific-Basin Finance Journal*, 17: 125–44. Dostupné na: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0927538X08000036>
9. IQBAL, Z. (1997): Islamic Financial Systems. *Finance And Development*, 34: 42-45.
10. Islamic Financial Services Industry Stability Report (2019). ISBN 978-967-5687-67-9.
11. KHAN, M. (2013): *What is Wrong with Islamic Economics?: Analysing the Present State and Future Agenda*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited, 2013. ISBN 978-1-78254-414-2.
12. KHAVARINEZHAD, S.; BIANCONE, P. P. (2019): Future Trends and Finance Approaches in Islamic Banking. In *European Journal of Islamic Finance*, No 12, 2019. Dostupné na: <http://www.ojs.unito.it/index.php/EJIF/article/view/3269>
13. Korán (2:275, 2:278-279)
14. KRUPOVÁ, K. (2018): Ekonomické a politické súvislosti islamu v súčasných medzinárodných vzťahoch. In *Almanach*, 2018, roč. XIII. č. 3, s. 22-28. Dostupné na: https://fmv.euba.sk/www_write/files/dokumenty/vedavyskum/almanach/Almanach_3_2018.pdf
15. METWALLY, M. (2006): Economic Consequences of Applying Islamic Principles. In Muslim Societies. In: *Journal of Islamic Banking and Finance*, 2006, roč. 23, č. 1. ISSN 2070-4658.
16. MUSA, H. (2011): *Islamské financie a bankovníctvo*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2011. ISBN 978-80-8078-412-6.
17. ÖKTE, M. K. S. (2010): Fundamentals of Islamic Economy and Finance: Theory and Practice. *Electronic Journal of Social Sciences*, 9(31), pp. 180-208.
18. Ribaal-fadl Dostupné na internete: <https://www.cimaglobal.com/Qualifications/ Islamic-finance-qualifications/Islamic-finance-resources/Glossary-A-Z/Riba-al-fadl/>
19. SIDDIQI, M. (2004): *Riba,, Bank Interest and the Rationale of Its Prohibition*. Jeddah: islamic Development Bank, islamic research and Training Institute, 2004. 162 s. ISBN 9960-32-145-2.
20. UDDIN, M. A. (2015): *Principles of Islamic Finance: Prohibition of Riba, Gharar and Maysir*. Kuala Lumpur, Malaysia: Munich Personal RePEc Archive
21. WARDE, I. (2010): *Islamic Finance in the Global Economy*. Edinburgh: University Press, 2010. ISBN 9780748627776.
22. WARNER, B. (2015): *Šaría pre nemoslimov*. Bratislava: Ikar, 2015. ISBN 978-80-88089-04-9.
23. ZÁHUMENSKÝ, L. (2017): Islamské financie a bankovníctvo VII.: *sukuk* alebo islamský dlhopis. In *Právne noviny*. Dostupné na: <https://www.pravnenoviny.sk/islamske-financie-a-bankovnictvo-vii-sukuk-alebo-islamsky-dlhopis>

Kontakt:

Ing. Adam Cibul'a

Fakulta medzinárodných vzťahov
Ekonomická univerzita v Bratislave
Dolnozemska cesta 1/b
852 35 Bratislava 5
Slovenská republika
e-mail: adam.cibula@euba.sk

BELT AND ROAD INITIATIVE – NEW CHALLENGES IN PROJECT FINANCING¹

INICIATÍVA PÁSU A CESTY – NOVÉ VÝZVY PRE PROJEKTOVÉ FINANCOVANIE

Eva Jančíková

Faculty of International Relations, University of Economics in Bratislava, Dolnozemska cesta 1/b,
852 35 Bratislava 5, Slovak Republic, e-mail: eva.jancikova@euba.sk

Abstract: The Belt and Road Initiative is an economic project of the global economy in 21. century and should not be just about huge investments in transport infrastructure, land and sea, but also about the importance of industrial, energy and agricultural projects, new scientific knowledge, information technology, building joint ventures and significant strengthening of electronic data transmission. To be able to start such an economic project China had to reform its financial system and to make a lot of improvement in financial industry. The aim of this paper is to discuss the EU and its member states position to the BRI, how changes in finance system of China during last few decades are connected with the financing of this large investment, how it can be financed through combination of international and domestic, public and private sources, tailored to the specific projects and countries, backed up by implementation of new forms of international financial cooperation with countries along the Belt and Road and international financial institutions and set up international platforms to meet the financial services needs of participating countries. We analyse the role of development financial institutions: multilateral development financial institutions, Chinese policy banks and special investment funds; the investment opportunities across asset classes and sectors and the potential impact for RMB internationalisation.

Key words: International financial cooperation, international financial institutions, development financial institutions, investment opportunities, RMB internationalisation

JEL Classification: F14, F15, N85

Introduction

The trade roads of major civilizations of Europe, Asia and Africa helped in the past to facilitate the exchange of goods, knowledge and ideas, and then promoted economic, cultural and social progress in different countries. Chinese president Xi Jinping wanted to use this historical experience by pronouncement of Belt and Road Initiative (BRI) considered an economic project of the 21st century in transport infrastructure, land and maritime with strong influence on industries, energy and agriculture. The priority of the project is Central Asia, Russia, South Asia and Southeast Asia, the Middle East and East Africa. In the long term the project count on the incorporation of European countries. Commonwealth of Independent States (CIS) and Africa is envisaged. It is to be expected that other countries will join the project as part of their growing openness.

¹ The research which allowed to reach the present form of this paper was supported by the Taiwan Fellow ship grant of the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of China.

In May 2017 the UN declared his support for the BRI at the “Belt and Road Forum for International Cooperation”. Quoting a famous Chinese saying he proclaimed that; “Building the road is the first step towards prosperity”. In September 2016 the United Nations Development Programme (UNDP) and the People’s Republic of China (PRC) signed a “Memorandum of Understanding” (MOU) on cooperation over the Belt and Road Initiative. This is a strategic cooperation designed to speed up and increase the likeliness of achieving both BRI and the 2030 “Agenda for Sustainable Development”. Following on from the MOU, an “Action Plan” for the Belt and Road Initiative was signed by both parties in May 2017.²

Financing plays the crucial role in BRI and requires the China’s cooperation with all participating countries and introduces an opportunity to innovate an international model of financing and to create a multi-tiered financial platform. BRI needs to have a financial security system that is long term oriented, stable and sustainable with manageable risks. Developing countries involved in BRI are plagued by lack of construction capability and funding and they need mid- and long-term financing. It is necessary to build an investment and financing system that is market-oriented, sustainable and mutually beneficial. China will have a more critical and active role to play in cultivating the BRI investment and financing system and driving global cooperation for the financing and capital support for the BRI.³

The aim of this paper is to discuss the EU and its member states position to the BRI, how changes in finance system of China during last few decades are connected with the financing of this large investment, how it can be financed through combination of international and domestic, public and private sources, tailored to the specific projects and countries, backed up by implementation of new forms of international financial cooperation with countries along the Belt and Road and international financial institutions and set up international platforms to meet the financial services needs of participating countries. We analyse the role of development financial institutions: multilateral development financial institutions, Chinese policy banks and special investment funds; the investment opportunities across asset classes and sectors and the potential impact for RMB internationalisation. In order to meet this goal, we used qualitative methods of scientific cooperation, such as analysis, synthesis, induction, deduction and comparison methods.

1 The European Union position to Belt and Road

The European Union (EU) position on BRI is developing through the last five years. For the first period starting by 2013 the EU approach was so called “wait-and-see”. The European institutions focused on study the objectives and goals of the Belt and Road Initiative and its compliance with EU regulations and standards. An important issue was also if it is possible to achieve effective synergy with priorities of the Trans-European Transport Networks (TEN-T), the European Commission policy directed towards the implementation and development of a Europe-wide network of roads, railway lines, inland waterways, maritime shipping routes, ports, airports and rail-road terminals.⁴

In September 2015, the European Commission and the Chinese government signed a Memorandum of Understanding on the EU-China Connectivity Platform to enhance synergies between China's "One Belt One Road" initiative and the EU's connectivity initiatives in the framework of the TEN-T. The Platform had to promote cooperation in areas such as infrastructure, equipment, technologies and standards to create multiple business opportunities and promote employment, growth and development for both sides. They also agreed to set up a joint working group of experts from China’s Silk Road Fund, the Commission and the

² LEHMANBROWN (2019): Belt and Road Initiative.

³ SUN, G., MADERA, S. (2018): Building an Investment and Financing System for the Belt and Road Initiative - How London and other global financial centres can support.

⁴ EUROPEAN COMMISSION (2019): About TEN-T.

European Investment Bank (EIB) to increase cooperation between the EU and China on all aspects of investment. The EU encouraged deepened collaboration between China and the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD), including the examination of a possible membership in the EBRD in line with its rules.⁵

In 2015 the Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB) was established and Austria, Germany, Luxembourg, Netherlands, Norway and United Kingdom were founding members of the bank. In 2016 other 8 European countries joined the AIIB (Denmark, Finland, Iceland, Italy, Malta, Poland, Sweden and Switzerland) and at present AIIB has 20 European member states (from which 18 EU member states).⁶

Chinese investment in Europe increased from about 2 billion euros in 2009 to roughly 20 billion in 2015, and reached 35 billion euros in 2016.⁷ This huge growth was a result of crises in the eurozone. In 2016 some of the core EU countries started to realize that Chinese investments are not under control and especially Germany worried about the loss of critical technologies by acquisition of state-owned Chinese companies.

In July 2017, the German Government amended the Foreign Investment Regulation to control mergers and acquisition by non-EU countries. Similar changes were realized by other EU countries. These countries also pushed the EU institutions to prepare a uniform regulation for all EU members. In September 2017, in his annual State of the Union address, President of the European Commission Jean-Claude Juncker stated: „Europe must always defend its strategic interests. This is why today we are proposing a new EU framework for investment screening. If a foreign, state-owned, company wants to purchase a European harbour, part of our energy infrastructure or a defence technology firm, this should only happen in transparency, with scrutiny and debate.”⁸

The proposed new legal framework includes:

- A European framework for screening of foreign direct investments (FDI) including transparency obligations;
- A cooperation mechanism between member states and EC and
- EC screening FDI which may affect projects or programmes of EU interest (in research Horizon 2020, space - Galileo, transport – Trans-European Network for Transport).⁹

On the end of 2017 EC released a Commission Staff Working Document on Significant Distortions in the Economy of the People's Republic of China for the Purposes of Trade Defence Investigations.¹⁰ This report examines the core features that give the Chinese economy its current shape and structure, like the concept of „socialist market economy“, the role of the Chinese Communist Party (CCP) in the economy, the extensive system of plans, state-owned sector, the financial market, the procurement market and the system of investment screening; the various factors of production, provision of land, energy, capital, material inputs and labour in China and the examination of a number of sectors – steel, aluminium, chemical and ceramics.¹¹ Based on this report EU didn't grant to China the full market economy status. EU intended to introduce stricter standards for screening of foreign direct investments and EU also planned to raise new trade barriers and to continue in anti-dumping investigations against Chinese products. Liu Zuokui from Chinese Academy of

⁵ EUROPEAN COMMISSION, (2015): Investment Plan for Europe goes global: China announces its contribution to #invest EU.

⁶ AIIB, (2019): Members and Prospective Members of the Bank.

⁷ ZUOKUI, L. (2018): Europe's Protectionist Position on the Belt and Road Initiative and Its Influence.

⁸ EC (2017): State of the Union 2017 - Trade Package: European Commission proposes framework for screening of foreign direct investments.

⁹ Ibid.

¹⁰ TRADE.EC (2017): Trade - European Commission. (E. Commission, Ed.).

¹¹ Ibid.

Science in his research paper „Europe’s Protectionist Position on the Belt and Road Initiative and Its Influence“, states that protectionism has become an important background for the EU’s denial of China’s market economy status.¹²

The report of European Think-tank Network on China worked out in December 2017 shows that Chinese investors in Europe are looking for technology, to include established high-tech assets, emerging technologies and know how; access to the European market, for Chinese goods and services; access to third markets via European corporate networks; brand names to improve the marketability of Chinese products worldwide; integrated regional and global value chains in production, knowledge and transport; a stable legal, regulatory and political environments and political/diplomatic influence in the region.¹³

The main role of Central and Eastern European Countries (CEECs) in the BRI is a macroregional contribution from the specific part of Europe which experienced both the socialist and capitalist regimes. The ex-socialist countries had a practical contact with the reality of the Soviet Block for around 40 years, and now they learned their lesson from the contact with the European Union and its allies (while the most of them are EU members, the other ones are closely connected to the EU). It gives the macro-region of CEECs the specific identity which makes possible to understand both sides, i.e. advantages and weaknesses of both the arrangements. The CEECs have the experience with market incentives and central planning, and also with private and public kinds of ownership.¹⁴ China is one of the most important trading partners for Central and Eastern Europe. There are many factors that can affect the future volume and value of trade: the world economy, the domestic economy and domestic politics. This is evidenced by the co-operation on the project of BRI in the form of cooperation between China and the 16 Central and Eastern European countries. These 16 countries include the 11 EU Member States (Bulgaria, the Czech Republic, Estonia, Croatia, Lithuania, Latvia, Hungary, Poland, Romania, Slovakia, Slovenia) and 5 non-EU countries (Albania, Bosnia and Herzegovina, Serbia).

16+1 relates well to the remaining three priority areas defined by BRI. Improving infrastructure connectivity and policy coordination is expected to result in growth in trade, deeper financial cooperation (if not integration) and growing people-to-people exchange (both officially-sponsored and unofficial, such as those expected to be brought about by increasing trade links or tourism between China and CEE). Furthermore, various measures, initiatives and priority areas defined through the workings of 16+1 also directly respond to the priorities defined under BRI.¹⁵

In August 2018 Greece signed on as a member of the BRI and should become a member of CEE countries grouped in 16+1 renamed as 17+1. In January 2019 Portugal signed on as a member of Belt and Road Project and then in April Italy as one of the core EU countries.

The EU does not speak “with one voice” and the positive rhetoric and some proactive measures by some stakeholders, as described above, are balanced by the non-cooperative and occasionally hostile responses to 17+1 and BRI, as these are more widely perceived to threaten some of the EU’s core political and economic interest. Concerns about economic and geopolitical ramifications of 17+1 and BRI have been increasingly coming to the fore in the

¹² ZUOKUI, L. (2018, September/October). Europe’s Protectionist Position on the Belt and Road Initiative and Its Influence.

¹³ SEAMAN, J. H.-I. (2017, December): Introduction: Sizing Up Chinese Investments in Europe.

¹⁴ HRUBEC, M. (2018): Innovation in Understanding and Cooperating the Macro-Regions: The Potential of Promotion of the “16+1 Cooperation” and the Belt and Road Initiative.

¹⁵ PAVLIĆEVIĆ, D. (2018): 16+1 Promoting Belt and Road Initiative: Challenges and. (L. Z. China-CEECE Think Tank Book Series Huang Ping, Ed.).

recent months in the EU, and resulted in a series of policies and measures that aim to ensure these interests are protected.¹⁶

The Cooperation in the frame of 17+1 is criticized by European Union (EU) and in past three years, EU officials have lambasted China for allegedly undermining the European integration process by turning the CEE countries into “Trojan horses” and sowing division in the continent. Some of them demanded that China adopt a “One Europe” policy.¹⁷ EU politician worry that with China’s increased economic involvement in the region, its political clout grow to an extent that it would be able to “divide and rule” Europe by undermining EU solidarity on multiple key issues such as transparency norms and human rights.¹⁸

On the other side the eleven member states of the 17+1 realized a limited number of projects only. The main reason is that they can use for their infrastructure development more attractive EU funds. One of the exceptions is the development of Belgrade-Budapest railway line with possible connection to the Port of Piraeus in Greece. We can also mention the establishment of a direct connection between the city of Chengdu and Lodz that was realized before the announcement of the BRI. These railway lines are the most successful BRI related cooperation in the region.

Despite the various technical issues, the real challenge of the “17+1 Cooperation” is the sceptical attitude of the EU leadership toward the mechanism. In recent years several efforts have been made by the participating countries to change this view; however, the real breakthrough has not been achieved yet. The BRI provides new opportunities for Europe in the more and more multipolar international order. The new mechanism such as the “17+1 Cooperation” will play a more significant role as a tool to help the increased participation of Europe in the world affairs.¹⁹

The core of the CEE region in BRI is represented by Visegrad Four countries with leading role of Hungary. In 1991 the “Declaration on Cooperation between Czech and Slovak Federal Republic, the Republic of Poland and the Republic of Hungary in Striving for European Integration” was signed and put in place a long-term framework for the modern forms of political, economic and cultural cooperation. The Visegrad Four (Visegrad Group, V4) is a cultural and political alliance of four Central European states – the Czech Republic, Hungary, Poland and Slovakia for the purposes of advancing military, cultural, economic an energy cooperation with one another along with furthering their integration in the EU.²⁰

The biggest country by area and population is Poland and the smallest Slovakia. Czech Republic and Hungary are very similar by size. The most developed is Czech Republic with the best economic results.

China is one of the most important business partners for V4 countries and all four countries expressed the will to participate on the project of BRI. Spite of that in all four countries we can find also voices against deeper cooperation with China, especially direct foreign investments to core industries are considered to risky for the country and the EU as whole.

The problem is also that more than 90 % of exports from V4 countries to China is realised by large multinational companies operating in these countries and local government have usually very limited influence on their future investment intentions and decisions. On the other hand, for small and medium enterprises is difficult to gain positions on the Chinese market and to attract investments.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ KAVALSKI, E. (2019): China’s “16+1” Is Dead? Long Live the “17 +1”.

¹⁸ MATURA, R. (2019): The myth of the Belt and Road in Central and Eastern Europe.

¹⁹ ESTERHAI, V. (2018): “16+1 Cooperation” Promoting Belt and Road Initiative.

²⁰ V4. (2019, July 10). Visegrad Group.

An important issue in V4 countries is also the need for bigger geographical diversification of export of goods especially towards Asia. We can see from the table 1 that the share of exports to China on the total exports is less than 2 percent in V4 countries and while China is one of the most important trade partners. More than 80% of exports from these countries is realized within EU.

V4 countries are interested in strengthening the investment activities in China, especially in Central and Eastern China, which has not yet been occupied by large multinationals. The rapid growth of the Chinese economy strengthens the middle class, which currently accounts for about 500 million people,²¹ who are making more and more money, increasing their purchasing power and creating new opportunities for entrepreneurs from V4 countries.

2 BRI and Domestic Financial Reforms in China

Since the economic reform started in 1979, the centrally planned banking system was no longer fit for the need of economic development and it was necessary to reform it by the introduction of a two-tier banking system - the first milestone in transforming the mono-banking system into a modern one. The government removed the monopolistic position of PBOC, which was broken up into two arms - the central bank and the commercial operations. Since then, PBOC has become the central bank with the primary objective of maintaining price stability, enforcing strict supervision over financial institutions, conducting clearance, and issuing bank notes. PBOC was also in charge of designing and implementing monetary policy and formulating a credit plan in accordance with the national economic plan. The commercial operations of PBOC were stripped of and assigned to four specialized state-owned banks: Agricultural Bank of China (ABC), took over PBOC's rural banking business; the People's Construction Bank of China, (today China Construction Bank Corporation (CCBC)), specialized in dealing with fixed assets investment of the government; Bank of China (BOC) specialized in foreign currency transactions; and the Industrial and Commercial Bank of China (ICBC), taking over commercial banking activities in urban areas from PBOC. These four state-owned banks operated as well-encapsulated monopolistic institutions within their own serving niches, with no responsibilities and incentives to penetrate or compete across regions and sectors, effectively ruling out free competition. They provided services to a designated sector of the economy and they were the official source of financing for state-owned enterprises within each assigned serving realm. There was no stock and corporate bond market, leaving the entire role of financial intermediation to these four state-owned specialized banks.²²

Banking reform extended to policy banks starting with the establishment of China Development Bank Corporation in 2008, which became an ordinary commercial bank subject to normal banking regulation and supervision. The reform of two other policy banks the Export - Import Bank of China (EIBC) and the Agricultural Development Bank of China (ADBC) - has been to strengthen their policy service capacity with no intention to change their nature as policy banks. The PBOC as a central bank started to be responsible for monetary policy and liquidity of the financial sector by managing the interest rates on loans and deposits and reserve requirement policy along with other monetary policy instruments. This separation showed the government's resolution to promote safe, sound and efficient operations of the banking industry through strengthened supervision and risk control capacity. The well-functioning corporate governance is considered as a key factor for successful reform

²¹ MAZUMDER, S. (2018): China's rising middle class: sector implications.

²² JIANG, C., YAO, S. (2017): Chinese Banking Reform.

banking system and it is a precondition for ensuring the sustainable improvement in long term performance.²³

To accomplish the goals of financial policies major issues concerning comprehensively deepening reforms are to:

- a) further open up the financial sector by allowing small, privately owned banks to participate in the market;
- b) promote equity issuance registration systems, equity finance, development of regulated bond markets, and increased direct finance;
- c) improve insurance's compensation mechanism, develop disaster insurance;
- d) develop inclusive finance;
- e) encourage financial innovation through diversified financial products;
- f) improve exchange rate mechanism by accelerating interest rate liberalization
- g) open up capital markets, liberalize cross-border financial transactions
- h) regulate debt and capital flows in a macro prudential framework that accelerates RMB capital account liberalization;
- i) implement financial regulatory reforms and clarify regulation responsibilities between central and local governments and
- j) develop a deposit insurance scheme by improving financial institutions' market exit mechanism.²⁴

After the global crisis, new business models were introduced. The internet finance and shadow banking become an important part of financial sector in China. Chinese banking sector became one of the most innovative in the world, setting up electronic business platforms that offer e-commerce services and financial support to merchants and consumers, undertaking intermediation and clearing function for direct loan settlement among individuals, and setting up platforms for online sales of financial products. The importance of a well-functioning banking system for economic growth has been well appreciated by governments in developing and transitional economies.²⁵

The reform of the banking system has become a high priority on the policy agenda in recent years. China's market-oriented banking reform improved the domestic banks' performance, enhance competitiveness and strengthen risk management. These reforms tried to meet the financial targets of BRI. We can expect that China will realize further financial reforms in capital market. Very important part of BRI is the encouragement of financial innovation with the goal to raise private capital for BRI projects and to ensure that domestic economy is properly served through inclusive finance. We can consider the financial liberalization as a positive development only, if risks are properly controlled for. Safeguards must be put in place to reduce capital flight where necessary.²⁶

To prevent fraud and excessive risk a better financial regulations and enforcement must be implemented. The problem is that in Chinese accounting and auditing systems for firms are not developed to be able to guard against fraud which is a big problem among many Chinese firms. Lack of underlying institutions presents a barrier to both financial reform and to realizing the financial goals of BRI; further, lack of enforced property and legal rights may undermine the reform process, since it reduces ability to reinforce collateralized loans and debt contracts in general.

China's banking system has surpassed that of the Eurozone to become the world's largest by assets, a sign both of the country's increased influence in world finance and its reliance on debt to drive growth since the global financial crisis. Chinese bank assets hit 33tn

²³ Ibid.

²⁴ HSU, S. (2015): One Belt One Road and the Roadmap to Financial Reform.

²⁵ LA PORTA, R., LOPEZ-DE-SILANES, F. AND SHLEIFER, A. (2002): Government Ownership of Banks.

²⁶ JIANG, C., YAO, S. (2017): Chinese Banking Reform.

USD at the end of 2016, versus 31tn USD for the Eurozone, 16tn USD for the US and 7tn USD for Japan. The value of China's banking system is more than 3.1 times the size of the country's annual economic output, compared with 2.8 times for the Eurozone and its banks. World leaders and economists lauded China's stimulus at the time for helping to stabilise global growth at the time when the developed countries were deep in recession.²⁷

The four largest banks by assets across the world all come from China, which reported under International Financial Reporting Standards, with a combined 13.64tn USD in assets, up 1.73tn USD from 2017 figure, according to the latest global bank ranking by data and research provider S&P Global Market Intelligence. Industrial & Commercial Bank of China Ltd, China Construction Bank Corp, Agricultural Bank of China Ltd and Bank of China Ltd got the first four spots, though the report about the ranking on the website of S&P Global Market Intelligence attributed half of the growth to the yuan strengthening against the US dollar during that time frame.²⁸

3 BRI and Internationalization of RMB

The use of the Chinese currency Renminbi for many years lagged behind China's economic development. It was caused by the restrictions applied in China. The situation began to change fundamentally after China's accession to the WTO. China was committed to the gradual release of such restrictions.

Renminbi was established in 1949 and for several decades it was bound to USD exchange rate of approximately two Yuan per US Dollar (USD). Currently, the USD is about 7 Yuan, and this rate is subject to criticism, especially from the U.S., which along with other developed countries exerts some pressure on China to make this exchange rate more real. In addition to scientists and experts, it is often discussed by politicians. Start of internationalization of Renminbi can be connected to China's accession to the WTO, which was the culmination of 15 years effort that started after signing up for membership in 1986. China became the 143rd WTO member on 11th, December 2001. SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Communication) deals with the issue of Renminbi internationalization. They have been following the development of transactions in RMB for several years and they work with global banks on the analysis concerning the use of RMB in trade finance, international payments or financial markets. In 2011 in the first document called White paper,²⁹ titled "RMB internationalization: Implication for the global financial industry". Where it is pointed out that the Chinese currency in international relations is underutilized compared with achievements made by the Chinese economy. Main cause possibly exists in the fact that the domestic capital market in China was relatively closed to foreign investors till 2002. The situation fundamentally changed in June 2010 when it was possible anywhere in the world to realize settlements of payment in RMB, which can be considered as the beginning of the internationalization of the RMB. Chinese and non-Chinese banks involved in global trade with China could in their business reap the benefits provided by the internationalization of RMB. Chinese banks see it as a strategic opportunity to follow their clients abroad and develop the clearing of their international payments. Non-Chinese bank see a great possibility for the foreign companies to trade, pay and invest in RMB.³⁰

More and more financial institutions have on the agenda the question of the impact of the RMB internationalization in their business. Option "RMBfication" has become a part of the strategy of most global banks.

²⁷ WILDAU, G. (2017): China overtakes eurozone as world's biggest bank system.

²⁸ CHINA DAILY (2018): China ove Top 10 largest banks in the world.

²⁹ SWIFT (2011): RMB internationalization: Implication for the global financincial industry.

³⁰ JANČIKOVÁ, E., PÁSZTOROVÁ, J. (2015): Internationalization of Renminbi.

Globally, there are 2,214 financial institutions using the RMB for payments in July 2019. This represented an increase of 11.31% as compared to two years ago. Of which, 1,480 financial institutions involved China or Hong Kong in making international RMB payments, while the remaining 734 banks used RMB for payments without involving those markets. Hong Kong remains the largest RMB-clearing centre globally, with a 76.36% share of RMB activity outside Mainland China, followed by the UK at 6.18% of activity share.³¹

Banks in Slovakia joined banks worldwide and they already offer to their corporate clients account and payments in RMB. Payments in Chinese currency can only be sent to recipients in China which are entitled to receive payments in Chinese currency from abroad. It is necessary to verify that with the business partner. Chinese currency is still, to some extent, controlled currency that is not freely convertible. Banks therefore require their clients, if necessary, to provide the business records of the payment transactions, for example, contract of sale or transport documents.

The internationalization of RMB is this decade's one of the most significant financial events. It offers enormous opportunities for companies active in China to improve risk management and the efficiency of their treasury operations. However, as an evolving situation – and one driven by government rather than market forces – it is essential for corporate treasurers to keep close eye on the latest developments and to choose partners that combine local knowledge with global capabilities.³²

By leading the cross-border Belt and Road infrastructure initiative, China will expand the use of the RMB in connected countries, thanks to improved international payment and settlement facilities.³³

The final step in the evolution of the RMB's role as a global currency is its global acceptance as the reserve currency. In 2015, IMF approved the October 1, 2016 inclusion of the Chinese RMB in the SDRs (special drawing rights). The pace at which the RMB becomes a significant reserve currency depends on the reforms that China undertakes and, more importantly, the perceptions of both official and private agents of the soundness, coherence and viability of those reforms and of China's macroeconomic and political choices. The drive by China to become a significant reserve currency should be seen as a part of its overall international economic policy, including the establishment of new institutions, such as the Asia Infrastructure Investment Bank.³⁴

The IMF's decision has a number of implications for the renminbi's international status. In particular, it may boost the currency's credibility with international investors sufficiently to encourage them to hold more RMB-denominated assets as reserves. This is especially likely to be expected, if financial sector liberalization and relatively solid economic growth continue. The PBOC estimates that, following the currency's inclusion in the SDR basket, the proportion of RMB in foreign central banks' official reserves could exceed 4% within 'a short period'. Standard Chartered Bank has predicted that total net purchases of China's bonds and stocks could reach RMB 5.5tn (US\$791bn) and RMB 6.2tn respectively by 2020.³⁵

For financial markets, the BRI is likely to play crucial role in three particular areas³⁶:

³¹ SWIFT (2019): An inside look in to London's quest for renminbi.FX and payments in the midst of uncertainties.

³² LIAO, C. (2013): Making the Most of Renminbi Internationalisation.

³³ SWIFT (2018): RMB Tracker Monthly reporting and statistics on renminbi (RMB) progress towards becoming an international currency

³⁴ HENTOV, E., HOGUET, G. (2015): After RMB inclusion in the SDR: Why does China want the RMB to be a reserve currency?

³⁵ XINHUA (2016): News Analysis: China's yuan heads for global currency status.

³⁶ DONGMIN, L. at al. (2017): *The 'Belt and Road' Initiative and the London Market – the Next Steps in Renminbi Internationalization.*

1. *It will promote RMB settlement through the current account.* One of the initiative's aims is to facilitate bilateral trade between China and countries along Belt and Road routes. In 2015, the volume of bilateral trade between China and these countries reached US\$995.5bn – up from US\$877.2bn in 2012 – and accounted for 25% of China's total cross-border trade volume.³⁷ In 2015 Chinese companies signed 3,987 construction contracts, worth US\$92.4bn in total, in 60 Belt and Road countries. These commitments accounted for 44% of the total contracted value of Chinese overseas construction projects in that year. The projects are likely to boost exports of Chinese goods and services to Belt and Road countries, thereby increasing demand for RMB trade settlement and promoting currency mobility through the current account.
2. *The Belt and Road initiative promises to boost RMB outflows through the capital account.* In recent years, Chinese enterprises have increased investment in Belt and Road regions. Significant part of China's ODI is currently denominated in RMB. From January 2012 to September 2015 the amount of ODI settled in RMB increased from RMB 0.2 billion to RMB 20.8 billion, the latter accounting for 20 per cent of China's total ODI as of September 2015.³⁸ As the Belt and Road initiative scales up and more infrastructure projects are undertaken, China's ODI in the relevant countries will increase, and RMB outflows on the capital account will rise accordingly. Moreover, as mentioned, the initiative actively promotes RMB trade settlement. So, the countries in question are likely to be more open to using RMB in order to avoid exchange rate risk and reduce transaction costs.
3. *The Belt and Road initiative is encouraging the international spread of the RMB as storing of value – key feature of any global currency.* Demand for investment denominated in RMB is increasing in Belt and Road countries, which have also become more open to using the currency as a reserve asset.³⁹ This provides an opportunity to increase the diversity and scale of RMB-denominated products in offshore markets. Demand for new RMB-denominated financial products such as local government bonds and asset backed securities is likely to increase. Involvement in Belt and Road projects will also encourage countries to incorporate RMB in their foreign exchange reserves. At present, several Asian countries – including South Korea, Malaysia and Cambodia – have made the RMB one of their reserve currencies. More countries are expected to follow this trend in the near future.

This rapid development affects all regions of the world. We expect that in the coming years, the Chinese economy will become the strongest economy in the world and it will correspond to the position of its currency. RMB internationalization is on the one hand the result of the reform process in China, but at the same time we can also say that the RMB internationalization greatly helps this process.

4 International and Chinese Commercial Banks and the BRI

The BRI construction is a long run, complex global ambition that requires comprehensive global cooperation at a deep level. The countries along the BRI are mostly developing countries. Despite their strong desire to promote socioeconomic development they continually encounter issues such as the lack of construction capability and access to funds when implementing key projects, including infrastructure projects. There is a high demand

³⁷ XINHUA (2016): West China Seeks Fortune on Modern Silk Road.

³⁸ ZHANG, M. (2016): Why Has RMB Internationalization Stagnated?

³⁹ PENG, H., LIU, Z. (2016). The Belt and Road Initiative Promotes Renminbi Internationalization.

form these countries for financing and a great need for support from the international community.⁴⁰

Along with the expansion of its presence in development aid/finance, China has made effort to enhance its transparency and accountability by announcing the “White Paper” on China’s foreign aid. As the concept and implementation system of foreign aid fundamentally differs from those of the members of the Development Assistance Committee (DAC) in the OECD. First, while the donor community aims to improve the economic development and welfare of developing countries, China maintains its philosophy based on “eight principles of external assistance”.⁴¹ Second, while the donor community is implanting aid based on the development model. Third, while the donor community emphasizes high grant ratios, grant elements, and untied aid, China tends to give priority to loans and tied assistance.⁴²

Among protentional risks we can define 3 main groups of risk: political, security and economic risks. Political situation in countries on the Belt and Road is complicated. We can mention for example Myanmar where Chinese investments fell from 407 mil. USD in 2012 to just 46 mil. USD in 2013 what represents almost 90 percent. This plunged was caused by rising anti-Chinese sentiment and opposition to key projects in Myanmar, notable the USD 3,6bn Myitsone dam in the northern part of the country. China and Japan are competing to raise their influence in South Asian countries. Japan secured Dhaka’s approval to begin building a 60-foot-deep port in Matarbari, on the southeast coast of Bangladesh. At the same time China and Bangladesh were negotiating on approval for the Sonadi deep water port about 15 miles from Matarbari.⁴³ The situation is not better in Middle Asia where Tajikistan and Uzbekistan have conflicts about China’s hydropower project on the Amu Darya River what could affect the access of Uzbekistan to water. Chinese investment in countries along Belt and Road may be exposed to turmoil and conflicts, terrorism and religious conflicts. One of the major economic risks is the potential of these countries defaulting on foreign lending and investment projects. Many of countries in this region are among the poorest economies in the world and have problems with corruption.⁴⁴

Chinese enterprises try to get the best foreign risk analysis firms to avoid the possible risks. They also try to cooperate with Chinese think tanks doing risk analysis, such as the Chinese Academy of Social Sciences. Think tanks are in better position to evaluate development risk.⁴⁵

China’s economy has slowed down and banks’ balance sheets are saddled with doubtful loans, which continue to be refinanced and do not leave much room for massive lending needed to finance BRI. China has also lost nearly USD 1tn. in foreign reserves due to massive capital outflows. This reduces the leeway for Belt and Road projects to be financed by China.⁴⁶

China’s state-owned policy banks and state-owned commercial banks are the major sources of BRI financing. They provide 81% of total BRI funding and capital funding for the

⁴⁰ SUN, G. AND MADERA, S. (2018): Building an Investment and Financing System for the Belt and Road Initiative, p. 5.

⁴¹ Eight principles of external assistance publicized in 1964 including (1) equality and mutual benefit,(2) respect for sovereignty and no conditions attached, (3) reflecting the needs of the recipient countries and offering no-interest or low-interest loans, (4) assistance in self-reliance so as not to create dependence on China, (5) helping the recipient countries with projects that need less capital and quick returns, (6) aid in forms of materials and equipment of high quality manufactured by China, (7) ensuring that local staff master technology transferred from China, and (8) equal treatment of Chinese expert and technicians and the local counterparts.

⁴² OASHI, H. (2018): The Belt and Road Initiative (BRI) in the context of China’s opening-up policy, p. 96.

⁴³ LU, M. (2016): One Belt, One Road: Risks and Countermeasures for Chinese Companies, p. 7.

⁴⁴ Ibid., p. 7.

⁴⁵ Ibid., p. 8.

⁴⁶ GARCIA-HERRERO, A. (2017): China Can’t Finance „Belt and Road“ alone, p. 13.

Chinese government-sponsored bilateral funds and they are the major issuers of the BRI bonds.

Local currency markets in countries along the belt and road routes could get a crucial boost from the initiative. Emerging Asian local- currency bond markets have developed rapidly. Outstanding volumes of such bonds have soared from USD 836bn at the end of 2000 to USD 8.78tn in late 2015, according to the Asian Development Bank. Countries with less developed financial markets face difficulties with regard to the size of their domestic capital markets and the maturity available financial instruments. There are large disparities in financial development across countries, requiring specific measures for developing domestic capital market.⁴⁷

Since its establishment in 1949, the Chinese banking system has experienced significant changes, from acting as the governmental agent to serve the centrally planned economy prior to the economic reform to undergoing radical market-oriented reforms to perform commercial banking practices.

Banking is a highly leveraged industry. According to regulatory minimal capital requirements, shareholders' equity capital only accounts for about 8% of total assets with the remaining 92% financed by depositors and other creditors. Such a small portion of equity capital plays a fundamental role in banking business and it is vital to the survival and growth of banks in the long run. Bank capital functions as a source of funds, a cushion to absorb unexpected operating losses, and the final safeguard against bank insolvency. When losses exceed bank capital in the extreme, banks become insolvent and face closure. It is crucial for banks to have adequate capital. After the crisis authorities have focused on prudential regulations and risk control and committed to global regulatory reform. Chinese embraced the Basel III framework and issued the Capital Rules for Commercial Banks in 2012 that came into force on 1st of January 2013 with full implementation by March 2019. Low capitalization has been one of the major plights haunting the Chinese banking system.⁴⁸

Now the Chinese banking system has become a multi-layered system with more than 4000 banking institutions providing a full range of banking products and services to serve the economy. It also plays an increasingly important role in the world financial arena— it is home to the four largest banks in the world in terms of market capitalization.⁴⁹

Chinese policy banks mainly refer to China Development Bank (CDB) and the Export-Import Bank of China (China Eximbank). They take part in the BRI mainly through providing financing and financial consulting services along with low-cost financing support for Chinese and foreign companies and large-scale projects.⁵⁰

These two state-owned policy banks are the main source of BRI financing, accounting for 45 percent of the total. The CDB is the largest funding source for the BRI and had provided about USD 196 billion in loans by the end of 2018, accounting for 26 percent of the total amount of the BRI financing.⁵¹

China Development Bank (CDB) specifically finances infrastructure, energy and transportation and it is often portrayed as the engine that powers China's economic development policies. Consequently, the CDB is an important driver behind the BRI and its contribution is consistently growing. It is also the largest foreign-currency lender, and the

⁴⁷ WOLFF, P. (2016): China's „Belt and Road“ Initiative – Challenges and Opportunities, p. 8.

⁴⁸ JIANG, C., YAO, S. (2017). Chinese Banking Reform, p. 41.

⁴⁹ Ibid., p. 42.

⁵⁰ CHINA ECONOMIC INFORMATION SERVICE. Development Finance Institutions Jointly support the Belt and Road Initiative.

⁵¹ HE, A. (2019): Belt and road Initiative Motivations, Financing, Expansion and Challenges of Xi's Ever-expanding Strategy, p. 13.

second biggest bond issuer in China. The CDB also accounts for more than a quarter of the country's yuan bonds.⁵²

On November, 9th 2017 China Development Bank successfully issued the first quasi-sovereign international green bond including USD 500 mil. bonds and EUR 1bn bonds. This bond was executed strictly in compliance with the Bond Principles (GBP) and awarded Climate Bond Certification by Climate Bonds Initiative (CBI). It is listed on the Hong Kong Stock Exchange and the China Europe International Exchange and the funds are used to support green industrial projects along the BRI including the three major green areas of clean transportation, renewable energy and water resources protection. The funds provide strong financing support for the implementation of sustainable development and greening the Silk Road. We can appreciate the positive development of China's development financing institutions to implement and take the lead in responding to the BRI and continue to 19 promote the interconnection of domestic and overseas markets. By integrating the concept of green finance into BRI construction, using various financial instruments including green bonds to guide resources, the funds support BRI cooperation and sustainable development. The ecological environment along the road can be improved while promoting economic development to support sustainable development and win-win results.⁵³

Export-Import Bank of China (Eximbank). The Eximbank specialises in implementing Chinese state policy in the industry, foreign trade, diplomacy, investment economic co-operation. Given its important role, the Exim Bank of China is a major player in financing the BRI.⁵⁴ The Eximbank supplied more than USD 145bn on 1800 projects by the end of 2018, representing 19 percent of the total amount of BRI financing.⁵⁵

For big state-owned commercial banks, the ICBC, Bank of China, the China Construction Bank (CCB) and the Agricultural Bank of China constitute another significant source for BRI financing. They provided a total of USD 227.2 bn by year-end 2018. Among them, Bank of China and the ICBC provided most of the credit lines. By the end of 2018, Bank of China provided a total of USD 130bn in credit line support on 600 projects, ICBC provided USD 114bn on 441 projects, and CCB signed loan agreements worth USD 20.6bn on 29 projects in 29 countries. The Agricultural Bank of China helped Chinese enterprise financing in the form of issuing loans, insuring and issuing bonds overseas, and the total amount of financing it provided for investment in BRI countries was USD 12.6bn from 2014 until the first half of 2018.⁵⁶

Another example is the joint effort of the Hong Kong market in the successful issuance of the BRI designated bond supporting the BRI. On 20th December 2017, China Development Bank successfully issued the first "Belt and Road" themed special bond in Hong Kong that was worth USD 350 million with a five-year fixed-rate through private placement. The bond listed in Hong Kong is the first "Belt and Road" special bond issued by the bank, which is of great significance. This move proved that China Development Bank is the leader in guiding global capital crowded for BRI projects which achieved positive publicity.⁵⁷

On 22nd December 2017, the Export-Import Bank of China with the assistance of Bank of China, issued the first phase of "bond connect" green bond of 2017, with an amount of RMB 2bn and a maturity of three years. The raised fund aims to invest in key green BRI

⁵² Financing and Funding for the Belt and Road Initiative, (2019).

⁵³ SUN, G. AND MADERA, S. (2018): Building an Investment and Financing System for the Belt and Road Initiative.

⁵⁴ Financing and Funding for the Belt and Road Initiative, (2019).

⁵⁵ HE, A. (2019): Belt and road Initiative Motivations, Financing, Expansion and Challenges of Xi's Ever-expanding Strategy, p. 13.

⁵⁶ Ibid., p. 13.

⁵⁷ SUN, G. AND MADERA, S. (2018): Building an Investment and Financing System for the Belt and Road Initiative.

projects through the specific capital arrangement and qualified credit project reserves of the Export-Import Bank of China. It offers foreign investors direct access to invest in greening the BRI.⁵⁸

Commercial banks in China offer debt financing to countries along the BRI. The Agricultural Bank of China continued to issue and underwrite RMB bonds in offshore markets in Hong Kong and Singapore when it became the first Chinese institution to issue RMB bonds in the Middle East in 2014. While funds were being raised for the BRI projects, they also supported the development of international bond markets in BRI areas and offshore RMB.⁵⁹

The 21st Century Maritime Silk Road Bonds, an offshore RMB bond issued by China Construction Bank for the first time in the world, was listed on the Kuala Lumpur Stock Exchange in 2015. Moody's Investors Service assigned an A2 rating to the bonds, which have a two-year period and an issuing interest rate of 4%. They were worth 1 billion yuan and the raised funds were committed to financing BRI projects to help Chinese enterprises enter the global market, particularly those related to the construction of key projects as part of the 21st-century Maritime Silk Road.⁶⁰

As the lead underwriter, Bank of China has assisted Poland, Hungary, Sharjah, the Philippines and other countries along the BRI in issuing RMB denominated bonds (i.e. Panda bond). The initiative has ushered these countries into the RMB bond market. As the co-leading underwriter and book runner Bank of China helped Poland to issue an RMB dominated bond worth RMB 3 billion with a coupon rate of 3.40% on 25th August 2016. The bond received more than 5.9 billion in subscription. Bank of China has also assisted Hungary in issuing a three-year RMB dominated bond which was worth RMB 1 billion in China's interbank bond market and completed the associated RMB 1 billion currency swap business on 26th July 2017. On 1st February 2018, the same bank assisted the Emirate of Sharjah in the United Arab Emirates on the issuance of a three-year RMB dominated bond worth RMB 2 billion in the interbank bond market of China with a coupon rate of 5.8%. Bank of China has also assisted the Philippines in issuing a three-year RMB dominated bond worth RMB 1.46 billion in the Chinese interbank bond market with a coupon rate of 5% on 20 March 2018.⁶¹

BRI Foreign commercial banks offer debt financing to BRI projects HSBC has acted as a Joint Global Coordinator and Joint Structuring Advisor for Industrial and Commercial Bank of China's inaugural Belt and Road Climate Bond. This is the first green bond where the green bond framework is aligned with International Capital Market Association's (ICMA), Green Bond Principles and The People's Bank of China's (PBoC), Green Bond Categories by a Chinese financial institution.⁶²

Western banks according to their executives are leaving the big state-sponsored infrastructure projects to local banks and development finance institutions. Instead they are focused on picking up ancillary business, such as providing foreign exchange, trade finance, interest rate swaps, or cash management to the multinational companies that work on project.⁶³

Citigroup has led large bond issues for Bank of China and Beijing Gas to finance their BRI plans. It has also won cash management and foreign exchange hedging contracts for several Fortune 500 companies operating on BRI projects. Standard Chartered Bank lists 20

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ SUN, G. AND MADERA, S. (2018): Building an Investment and Financing System for the Belt and Road Initiative.

⁶¹ Ibid.

⁶² CITY OF LONDON CORPORATION. (2018): Building an Investment and Financing System for the Belt and Road Initiative –How London and other global financial centres can support.

⁶³ ARNOLD, M. (2018): Western banks race to win China's Belt and Road Initiative deals.

financing deals it has won in the past four years that are linked to BRI. These include a USD 515 mil. project financing for a power plant in Zambia that was guaranteed by China; a USD 200 mil. loan for a Bangladesh electricity plant being built by a Chinese consortium; and USD 42 mil. export credit facility for a Sri Lanka gas terminal that was guaranteed by China.⁶⁴

5 Multilateral development financial institutions

The IMF is increasingly recognising China as a force to be reckoned with on the global economic stage as is evident by adding the Renminbi to the basket of “special drawing rights” (SDR) in October 2016. China is the first emerging-market currency to be included in the SDR basket. This action promotes the credibility of RMB and thus makes it more likely to be utilised by “Belt and Road” countries”.⁶⁵

Traditional multilateral financial institutions around the globe primarily offer loans with favourable rates and terms to BRI projects. The key international multilateral financial institutions which offer financing to the BRI initiative are World Bank, Asia Development Bank and Asia Infrastructure Investment bank. **World Bank** is the key source of funding and technical support to developing countries around the world. In May 2017, the World Bank Group’s president Jim Yong Kim announced that the World Bank Group were committed to paying \$86.7bn towards development and connectivity projects in BRI countries. In the words of Jim Yong Kim; “The Belt and Road Initiative has potential to lower trade costs, increase competitiveness, improve infrastructure, and provide greater connectivity for Asia and its neighbouring regions.”⁶⁶ During the 2016 financial year, it offered its members and private businesses more than USD 64.2bn in loans, grants, equity investment and guarantees. Funds from the IBRD primarily went to East Asia and the Pacific, Latin America and the Caribbean, and the Middle East and North Africa, while the IDA primarily supported Africa and South Asia. The BRI takes up approximately 60% of the World Bank’s funds. The distribution of these funds is: East Asia and the Pacific occupies 18% (USD 6.4bn); Europe and Central Asia occupies 15% (USD 5.5 bn); the Middle East and North Africa occupies 13% (USD 4.4bn); and South Asia occupies 17% (USD 6bn). The International Bank for Reconstruction and Development (IBRD) is the World Bank’s lending institution to the BRI. The IBRD offers loans to middle and low-income countries with sound credit records. It is the principal channel of financing for the BRI.⁶⁷

The Asian Development Bank (ADB), an institute established by the United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, mainly promotes socioeconomic development of developing member countries from Asia and to Asia-Pacific region; 48 out of its 68 members are from the Asia-Pacific region. Headquartered in the Philippine’s capital Manila, it enjoys a distinct regional advantage. The bank supports its members in areas such as infrastructure, energy, environmental protection, education and public health through loans, joint loan guarantees, technical support and grants. Its loans are divided into project loans, planning loans, public/private-sector loans, development-finance-institution loans, and execution-and-support loans for special projects. Southeast Asia stands out as the region where the BRI has made the most progress. Financing in Southeast Asia for the BRI can be operated in collaboration with the ADB. As a regional development institution, the ADB is open to collaborate with foreign financial institutions in joint-guarantee financing, which will enhance credit and reduce the financing costs.⁶⁸ The ADB increased its already very high

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ LEHMANBROWN (2019): Belt and Road Initiative.

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ SUN, G., MADERA, S. (2018): Building an Investment and Financing System for the Belt and Road Initiative - How London and other global financial centres can support.

⁶⁸ Ibid.

estimates of the amount of infrastructure financing needed in the region to USD 26tn in the next 15 years, or USD 1,7tn per year.⁶⁹

European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) is already deeply engaged in many of the economies along the Belt and Road corridors where the infrastructure needed to support more robust, sustainable growth remains underdeveloped. China became the EBRD's 67th shareholder when it joined the Bank in January 2016. China will not receive EBRD funding. But Chinese companies are encouraged to become involved in investments and to apply for procurement and consultancy opportunities associated with projects. Cooperation between China and the EBRD is already deep and wide-ranging.⁷⁰

EBRD has arranged a number of syndications with Chinese banks and invested with a number of Chinese sponsors. EBRD has also invested in a co-financing deal with the Beijing-based Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB). The two banks will commit a total of US\$ 55 million (US\$ 27.5 million co-financing portion each) to the upgrade of a key section of the motorway connecting Tajikistan's capital, Dushanbe, with neighbouring Uzbekistan. Improved regional connectivity is a strategic priority for both financial institutions. the EBRD's co-financing portion is USD 27.5 million. The project will be undertaken in line with EBRD performance requirements, procurement rules and environmental and social standards. The road, for which the EBRD had also approved separate financing of USD 35 million in 2015, is part of the Pamir Highway and trans-continental highway networks. Providing a direct connection between Tajikistan and Uzbekistan, as well as Afghanistan, Kazakhstan, the Kyrgyz Republic and Turkmenistan, it is one of the most important international roads still requiring urgent reconstruction.⁷¹

Islamic development bank. Islamic finance is equity-based, asset-backed, and socially-responsible finance, traits associated with infrastructure projects. It also promotes risk sharing and social welfare. As such, Islamic financing would be a viable option to fund infrastructure projects for many regional governments in order to avoid debt trap.⁷²

As China continues to expand its economic influence in Muslim-majority countries, it helps to understand the merits associated with Islamic finance and employ those merits in development policies. Selmier⁷³ suggested three ways to integrate Islamic economics into the BRI: 1) utilise Islamic financial products that fit into BRI's financing strategy; 2) use Islamic financing centres which follow less restrictive standards; and 3) expand AIIB ties with Islamic finance experts.

6 Emerging multilateral development institutions

Emerging multilateral development financial institutions such as the Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB), New Development Bank (NDB), formerly known as the BRICS Development Bank and Silk Road Fund stand out with their focus on the BRI. These institutions offer diverse and innovative lending models based on international standards and are offered in the following forms: credit, bonds, equity investment and insurance. Joint investment and financing between these institutions and policy-based and commercial banks in China and Silk Road Fund are also possible. Investment by the Asian Infrastructure Investment AIIB, Silk Road Fund and domestic policy banks into the BRI regions is largely done in collaboration with World Bank.

⁶⁹ GARCIA-HERRERO, A. (2017): China Can't Finance „Belt and Road“ al one, p. 13.

⁷⁰ EBRD (2019): EBRD and BRI.

⁷¹ PIRKALO, S. (2026): Road project in Tajikistan becomes first joint EBRD-AIIB investment.

⁷² CHU, J., MUNEEZA, A. (2019): Belt and Road Initiative and Islamic Financing: The Case in Public Private Partnership Infrastructure Financing.

⁷³ SELMIER, W. T. (2018): The Belt and Road Initiative and the influence of Islamic economies.

Asian Infrastructure Investment Bank is a multilateral international financial institution, founded in 2015 by China and began operation in January 2016. Today it includes 93 member countries. On the end of 2018 they have 35 projects approved and total investments up USD 7.5bn.⁷⁴

Apart from European memberships in the AIIB, European involvement in BRI materialized through the engagement of European and other international financial institutions with European membership, such as the EBRD and EIB: both have already been involved in BRI projects at an early stage and are expected to enlarge their shares in financing infrastructure projects across the BRI space. For instance, in April 2019, the EBRD signed a ground-breaking Memorandum of Understanding with the People's Bank of China on strengthening cooperation in third party markets within the BRI framework.⁷⁵

The bank is committed to developing infrastructure and production facilities in Asia. Loans from the AIIB are granted to projects based on three fixed criteria: positive financial sustainability, environmentally friendly and local social acceptance.

AIIB received a triple A rating from Moody's in June 2017, followed by Fitch Ratings and Standard & Poor's in July 2017,⁷⁶ and the opportunities to raise funds, which had been seen as a pending issue, also extended significantly.

The purpose of the Bank according to the Agreement⁷⁷ is to:

- foster sustainable economic development, create wealth and improve infrastructure connectivity in Asia by investing in infrastructure and other productive sectors; and
- promote regional cooperation and partnership in addressing development challenges by working in close collaboration with other multilateral and bilateral development institutions.

The strengths of the AIIB is in the BRI complementary relationship with the ADB and the World Bank in co-promoting investment in infrastructure in Asia, and in the collaboration with emerging multilateral financial institutions such as the Silk Road Fund what can be crucial to maximise the potential and effects of lending through financial innovation, including credit, bonds issuance, concept stocks, public offering, insurance, aid and asset backed securitisation.⁷⁸

As China's development aid/finance has often been criticized for "new colonialism", considerable doubts have arisen as to whether the AIIB infrastructure projects will sufficiently consider environmental and social consideration and whether it can guarantee the benefits that exceed the costs. The AIIB's business is mainly based on joint projects with the World Bank and the ADB, therefore we can say that AIIB maintains high transparency, explanation responsibility and good governance and environmental and social considerations are sufficiently reflected in its project implementation. It must be noted that its main focus is on concessional lending and aid-type business.⁷⁹

The Silk Road Fund is also jointly set up by international investment institutions, namely Export-Import Bank of China and China Development Bank Capital. It focuses on mid- to long-term development investment funds and it provides financial support to the multilateral and bilateral communication. The Silk Road Fund also supports the connectivity of the BRI through diversified investment and loans, including equity investment, debt investment, loans and funds. The fund may also set up sub-funds based on regions, industries

⁷⁴ AIIB (2018): Quick Facts.

⁷⁵ SKALA-KUHMAN, A. (2019): European Responses to BRI – An Overdue Assessment.

⁷⁶ AIIB (2017): 2017 at a Glance.

⁷⁷ AIIB (2015): Asia Infrastructure Investment Bank, Articles of Agreement.

⁷⁸ CITY OF LONDON CORPORATION. (2018). Building an Investment and Financing System for the Belt and Road Initiative –How London and other global financial centres can support.

⁷⁹ OASHI, H. (2018): The Belt and Road Initiative (BRI) in the context of China's opening-up policy, p. 92.

or project types for foreign investors to participate. At June 2017, the Silk Road Fund has invested in 16 BRI projects through equity investment, debt investment and sub-funds which introduced over USD 6bn in capital.⁸⁰

Global investors may participate in investment in the BRI through the establishment of multilateral or bilateral funds or investment companies. For example, China Development Bank Capital and foreign investors from the United Arab Emirates (UAE), Portugal and France have jointly set up funds such as UAE-China Joint Investment Fund, China Portuguese Speaking Countries Cooperation and Development Fund and Sino French (Midcap) Fund. These funds directly invest in businesses or projects through ordinary shares acquired via equity investment. They also invest in foreign project objects through quasi-equity investment, preference shares, convertible bonds and hybrid instruments.⁸¹

Domestic development financial institutions and commercial banks in China are now actively offering offshore debt financing to Chinese-funded businesses along the BRI. International investment institutions that have been operating globally for many years or are already operating in countries along the BRI for years should leverage on their extensive experience and seek opportunities in this field. To consistently implement the overall strategic deployment of the system, it is necessary that policy support from countries along the BRI come into full play, while policy communication and planning coordination must be enhanced. Additionally, cross-border financial collaboration and joint financial regulation must be augmented to form a joint force of development. Government departments must strengthen window guidance to ensure financial institutions properly to arrange investment and financing scales and structures. The large foreign investment in infrastructure must be coordinated to avoid destructive competition and enhance overall compatibility and efficiency in the investment. Top-down design for the long-term planning of regional collaboration among countries along the BRI must be coordinated, while complementary regulations and measures must be introduced and detailed rules and regulations for execution formulated to ensure sustainable development. It is necessary to develop multilateral financial institutions and intensify cross-border financial collaboration. Central banks and financial regulatory departments of countries along the BRI have to build mechanisms of financial coordination and collaboration, so that multilateral events may be regularly held to discuss financial issues arising from the building of the BRI investment and financing system, including interest adjustment, conflict resolution and the provision of financial support. It is necessary also to intensify collaboration in financial regulation and to build in pre-warning systems for regional financial risk. Financial regulators should step up communication of information to effectively aid mutual understanding and trust, including local macroeconomic and financial-market development, financial regulatory principles and regulations, investment opportunities, local operations of major banks, and risks. They also need to communicate precisely and thoroughly on local market access while understanding and handling their relationships, so as to remove any unreasonable obstacles and limitations to access and offer regulated environments that are open, fair and orderly. Additionally, to fend off risks and better maintain confidence and stability of regional financial markets and systems, the regulatory authorities must augment collaboration in areas such as the handling and crisis management of cross-border institutions, anti-money laundering and macro prudential regulation. The signing of memoranda of understanding on bilateral regulation collaboration should be promoted, so as to gradually build a highly efficient regulatory and coordination mechanism in regions. All these should be supported by strengthening policy communication and

⁸⁰ SUN, G., MADERA, S. (2018): Building an Investment and Financing System for the Belt and Road Initiative - How London and other global financial centres can support.

⁸¹ SUN, G., MADERA, S. (2018): Building an Investment and Financing System for the Belt and Road Initiative - How London and other global financial centres can support.

coordination to increase global collaboration. In the face of unbalanced socioeconomic development in countries along the BRI, China should strengthen its policy communication and coordination with other countries to eliminate concerns and resolve disputes, particularly in political instability, religious conflicts, economic inequality, underdeveloped law systems, unequal collaboration standards, pre-existing misunderstandings and conflicts of interest.⁸²

Conclusion

The EU does not speak “with one voice” and the positive rhetoric and some proactive measures by some stakeholders are balanced by the non-cooperative and occasionally hostile responses to 17+1 and BRI, as these are more widely perceived to threaten some of the EU’s core political and economic interest. Concerns about economic and geopolitical ramifications of these countries in connection with BRI have been increasingly coming to the fore in the recent months in the EU, and resulted in a series of policies and measures that aim to ensure these interests are protected. The proposed new legal framework includes a European framework for screening FDI together with transparency obligations.

Financial system plays an important role in realising of the Belt and Road Initiative, from building and maintaining effective infrastructures and processes to support capital flows; to working towards common standards and mitigating risks. In China its transformation was one of the most crucial tasks before accession of WTO and it is still going on. They must implement new regulation to prevent fraud and excessive risk and to develop reliable accounting and auditing systems for firms. BRI will complement financial liberalization in China but safeguards must be put in place to control a multitude of risks, including credit, currency, interest rate, liquidity, and solvency risks. This is dependent on proper pricing of risk and reward through loans, equity, or bond financing. Financial investment is expected to increase along the BRI financial expertise and proper financial controls are essential. Policy should emphasize that the rapid development of risk-control and stability mechanisms is essential both for financial reform and for the financing of BRI projects. Building legal mechanisms, information transparency and property rights are also the important precursors for any financial reform. The more that China’s own equity, bonds and direct financial markets are built up, the better it can use these means to serve BRI: where necessary, domestic needs should be prioritized over BRI needs. Without a strong domestic financial and real economy, BRI projects will lack its stable foundation. In summary, BRI is an ambitious undertaking that will require broad financial mobilization. Some of the financial reforms will be sufficient, but additional financial infrastructure is necessary. Continued and gradual approach to reform and investment in BRI is necessary to ensure its stability.

Chinese investment in countries along Belt and Road may be exposed to turmoil and conflicts, terrorism and religious conflicts. Many of countries in this region are among the poorest economies in the world and have problems with corruption. One of the major economic risks is the potential of these countries defaulting on foreign lending and investment projects. Therefore, it is important to assess the risks correctly and carefully not only on the creditor side but also in the debtor country.

References:

1. ASIAN INFRASTRUCTURE INVESTMENT BANK (2015): Asia Infrastructure Investment Bank, Articles of Agreement. [online]. In: *Asian Infrastructure and Investment Bank*. [Cited 11.8.2019] Available online: https://www.aiib.org/en/about-aiib/basic-documents/_download/articles-of-agreement/basic_document_english-bank_articles_of_agreement.pdf

⁸² Ibid.

2. ASIAN INFRASTRUCTURE INVESTMENT BANK (2017): 2017 at a Glance. [online]. [online]. In: *Financing Asia's Future: 2017 AIIB Annual Report and Financials*, Beijing: Asian Infrastructure Investment Bank, 2018. [Cited 10.8.2019] Available online: <https://www.aiib.org/en/news-events/news/2017/annual-report/highlights.html>
3. ASIAN INFRASTRUCTURE INVESTMENT BANK (2018): Quick Facts. [online]. In: *Asian Infrastructure and Investment Bank*. [Cited 11.8.2019] Available online: <https://www.aiib.org/en/index.html>
4. ASIAN INFRASTRUCTURE INVESTMENT BANK (2019): Members and Prospective Members of the Bank. [online]. In: *Asian Infrastructure and Investment Bank*. [Cited 5.6.2019] Available online: <https://www.aiib.org/en/about-aiib/governance/members-of-bank/>
5. ARNOLD, M. (2018): Western banks race to win China's Belt and Road Initiative deals. [online]. In: *The Financial Times*, 26.2.2018. [Cited 5.6.2019] Available online: <https://www.ft.com/content/d9fbf8a6-197d-11e8-aaca-4574d7dabfb6>
6. EUROPEAN COMMISSION. (2017): State of the Union 2017 - Trade Package: European Commission proposes framework for screening of foreign direct investments. [online]. In: *European Commission*, 14.9.2017. [Cited 10.7.2019] Available online: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1716>
7. ESZTERHAI, V. (2018): How the 16+1 Cooperation promotes the Belt and Road Initiative. [online]. In: *L. Z. China-CEEC Think Tank Book Series Huang Ping, Ed.* [Cited 28.5.2019] Available online: <http://16plus1-thinktank.com/u/cms/cepen/201802/281459352q2e.pdf>
8. EUROPEAN COMMISSION. (2015): Investment Plan for Europe goes global: China announces its contribution to #invest EU. [online]. In: *European Commission*, 28.9.2015. [Cited 15.6.2019] Available online: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5723_sk.htm
9. EUROPEAN COMMISSION. (2019): About TEN-T. [online]. In: *European Commission*. [Cited 15.6.2019] Available online: https://ec.europa.eu/transport/themes/infrastructure/about-ten-t_en
10. BELT AND ROAD. (2019): Financing and Funding for the Belt and Road Initiative. [online]. In: *Belt and Road News*, 17.5.2019. [Cited 15.6.2019] Available online: <https://www.beltandroad.news/2019/05/17/financing-and-funding-for-the-belt-road-initiative/>
11. DONGMIN, L. at al. (2017): *The 'Belt and Road' Initiative and the London Market – the Next Steps in Renminbi Internationalization*. London: The Royal Institute of International Affairs.
12. EBRD. (2019): EBRD and BRI, [online]. In: EBRD. [Cited 15.6.2019] Available online: <https://www.ebrd.com/what-we-do/belt-and-road/overview.html>
13. GARCIA-HERRERO, A. (2017): China Can't Finance „Belt and Road“ al one. In: *Navigating the New Silk Road. Expert Perspectives on China's Belt and Road Initiative*, 23.5.2017. Oliver Wyman. Marsh and McLennan Companies, Asia Pacific Risk Center.
14. HE, A. (2019): *Belt and road Initiative Motivations, Financing, Expansion and Challenges of Xi's Ever-expanding Strategy*. Waterloo: Centre for International Governance Innovation.
15. HENTOV, E., HOGUET, G. (2015): After RMB inclusion in the SDR: Why does China want the RMB to be a reserve currency? [online]. In: *State Street Global Advisors*, 25.2.26. [Cited 15.6.2019] Available online: <https://www.ssga.com/investment-topics/general-investing/2015/After-RMB-inclusion-in-the-sdr.pdf>

16. HRUBEC, M. (2018): Innovation in Understanding and Cooperating the Macro-Regions: The Potential of Promotion of the "16+1 Cooperation" and the Belt and Road Initiative.[online]. In: L. Z. *China-CEEC Think Tank Book Series Huang Ping, Ed. How the 16+1 Cooperation promotes the Belt and Road Initiative*. [Cited 10.7.2019] Available online: <http://16plus1-thinktank.com/u/cms/cepen/201802/281459352q2e.pdf>
17. HSU, S. (2015): One Belt One Road and the Roadmap to Financial Reform. [online]. In: *Policy Note No. 107*, 8.2015. The Binzagr Institute for Sustainable Prosperity. [Cited 10.7.2019] Available online: <http://www.binzagr-institute.org/wp-content/uploads/2015/08/PN-107.pdf>
18. CHINADAILY. (2018): China owns Top 10 largest banks in the world. [online]. *China daily*, 5.12.2018. [Cited 10.7.2019] Available online: <http://www.chinadaily.com.cn/a/201806/05/WS5b15c045a31001b82571e1b2.html>
19. CHINA ECONOMIC INFORMATION SERVICE. Development Finance Institutions Jointly support the Belt and Road Initiative,[online]. In: *Silk Road News*. [Cited 10.7.2019] Available online: <http://upload.silkroad.news.cn/2018/0105/1515132871228.pdf>
20. CHU, J., MUNEEZA, A. (2019): Belt and Road Initiative and Islamic Financing: The Case in Public Private Partnership Infrastructure Financing. [online]. In: *International Journal of Management and Applied Research*, 2019, Vol. 6, No. 1, pp. 24-40. [Cited 10.7.2019] Available online: <https://doi.org/10.18646/2056.61.19-002>
21. JANČIKOVÁ, E., PÁSZTOROVÁ, J. (2015): Internationalization of Renminbi. In *Actual Problems of Economics*, Kiev: National Academy of Management, 2015. ISSN 1993-6788, Vol. 7/169, pp. 377-387
22. JIANG, C., YAO, S. (2017): Chinese Banking Reform, [online]. In: The Nottingham China Policy Institute Series. DOI 10.1007/978-3-319-63925-3_2.
23. Kavalski, E. (2019): China's "16+1" Is Dead? Long Live the "17 +1".[online]. *The Diplomat*, 29.3.2019. [Cited 10.7.2019] Available online: <https://thediplomat.com/2019/03/chinas-161-is-dead-long-live-the-171/>
24. LA PORTA, R., LOPEZ-DE-SILANES, F. AND SHLEIFER, A. (2002): Government Ownership of Banks. In: *Journal of Finance* 57, Pp. 265–302. Portico. doi:10.1111/1540-6261.00422.
25. LEHMANBROWN, (2019): Belt and Road Initiative. [online]. [Cited 10.7.2019] Available online:<https://www.lehmanbrown.com/wp-content/uploads/2017/08/The-Belt-and-Road-Initiative.pdf>
26. LIAO, C. (2013): Making the Most of Renminbi Internationalisation. In: GTNEWS 2013. Association for Financial Professionals.
27. LU, M. (2016): One Belt, One Road: Risks and Countermeasures for Chinese Companies. In: *Navigating the New Silk Road. Expert Perspectives on China's Belt and Road Initiative*. 28.4.2016. Oliver Wyman. Marsh and McLennan Companies, Asia Pacific Risk Center
28. MATURA, T. (2019): The myth of the Belt and Road in Central and Eastern Europe. [online]. *Panda Paw Dragon Cow*. [Cited 13.7.2019] Available online: <https://pandapawdragonclaw.blog/2019/05/05/the-myth-of-the-belt-and-road-in-central-and-eastern-europe/>
29. MAZUMDER, S. (2018): China's rising middle class: sector implications.[online]. In: *Long-term Thinking – Demographics*. [Cited 10.7.2019] Available online: https://www.lgim.com/web_resources/lgim-thought-leadership/Files/long-term_thinking_demographics_Chinas_rising_middle_class_may_18_umbrella.pdf

30. OASHI, H. (2018): The Belt and Road Initiative (BRI) in the context of China's opening-up policy, [online]. In: *Journal of Contemporary East Asia Studies*, 7:2, 85-103, 9.1.2019. [Cited 10.7.2019] Available online: <https://doi.org/10.1080/24761028.2018.1564615>
31. PAVLIĆEVIĆ, D. (2018): 16+1 Promoting Belt and Road Initiative: Challenges and. [online]. In: *L. Z. China-CEEC Think Tank Book Series Huang Ping, Ed. How the 16+1 Cooperation promotes the Belt and Road Initiative*. [Cited 10.7.2019] Available online: <http://16plus1-thinktank.com/u/cms/cepen/201802/281459352q2e.pdf>
32. PENG, H., LIU, Z. (2016): The Belt and Road Initiative Promotes renminbi Internationalization, [online]. In: *People's Daily*, 31.5.2015. [Cited 10.7.2019] Available online: <http://opinion.people.com.cn/n1/2016/0531/c1003-28394302.html>
33. PIRKALO, S. (2016): Road project in Tajikistan becomes first joint EBRD-AIIB investment. [online]. In: *EBRD News*, 24.6.2016. [Cited 10.7.2019] Available online: <https://www.ebrd.com/news/2016/road-project-in-tajikistan-becomes-first-joint-ebrdaiib-investment.html>
34. SEAMAN, J. H.-I. (2017): Introduction: Sizing Up Chinese Investments in Europe . [online]. In: *Chinese Investment in Europe A Country-Level Approach, A Report by the European Think-tank Network on China (ETNC) December 2017*. [Cited 10.7.2019] Available online: https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/etnc_reports_2017_final_20dec2017.pdf
35. SELMIER, W. T. (2018): The Belt and Road Initiative and the influence of Islamic economies. [online]. In: *Economic and Political Studies*, Vol. 6, No. 3, pp. 257-277. [Cited 10.7.2019] Available online: <https://doi.org/10.1080/20954816.2018.1498989>
36. SKALA-KUHMANN, A. (2019): European Responses to BRI – An Overdue Assessment. [online]. 2019. In: *CIRSD. Center for International Relations and Sustainable Development*. [Cited 10.7.2019] Available online: <https://www.cirsd.org/en/horizons/horizons-summer-2019-issue-no-14/european-responses-to-bri-an-overdue-assessment>
37. SUN, G., MADERA, S. (2018): Building an Investment and Financing System for the Belt and Road Initiative: *How London and other global financial centres can support*. London: City of London Corporation, London.
38. SWIFT. (2011): RMB internationalization: Implications for the global financial industry. [online]. In: *SWIFT RMB Business Insights report*. [Cited 10.7.2019] Available online: <https://www.swift.com/our-solutions/compliance-and-shared-services/business-intelligence/renminbi/rmb-market-insights>.
39. SWIFT, (2018): Monthly reporting and statistics on renminbi (RMB) progress towards becoming an international currency. [online]. In: *SWIFT July 2018 RMB Tracker*. [Cited 10.7.2019] Available online: <https://www.swift.com/our-solutions/compliance-and-shared-services/business-intelligence/renminbi/rmb-tracker/document-centre>.
40. SWIFT. (2019): An inside look in to London's quest for the renminbi. FX and payments in the midst of uncertainties. [online]. RMB Tracker. Special Edition September 2019. file:///C:/Users/pouzivatel/Downloads/rmb-tracker-2019-sibos.pdf
41. TRADE.EC. (2017, December 12): Trade - European Commission. [online]. In: *European Commission Staff Working Document: On Significant Distortions in the Economy of the Peoples's Republic of China for the Purposes of Trade Defence Investigations*. [Cited 10.7.2019] Available online: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2017/december/tradoc_156474.pdf
42. V4. (2019): *Visegrad Group*. [online]. [Cited 10.7.2019] Available online: <http://www.visegradgroup.eu/about>

43. WILDAU, G. (2017): China overtakes eurozone as world's biggest bank system. [online]. In: *Financial Times*, 5.3.2017. [Cited 10.7.2019] Available online: <https://www.ft.com/content/14f929de-ffc5-11e6-96f8-3700c5664d30>.
44. WOLFF, P. (2016): China's Belt and Road Initiative – Challenges and Opportunities, [online]. In: *German Development Institute*. [Cited 10.7.2019] Available online: https://www.die-gdi.de/uploads/media/Belt_and_Road_V1.pdf
45. XINHUA. (2016): West China Seeks Fortune on Modern Silk Road. [online]. *Xinhua Insight* 15.5.2016. [Cited 10.7.2019] Available online: http://news.xinhuanet.com/english/2016-05/15/c_135360904.htm
46. XINHUA. (2016): News Analysis: China's yuan heads for global currency status, 23 September 2016. [online]. [Cited 10.7.2019] Available online: http://news.xinhuanet.com/english/2016-09/23/c_135708854.htm
47. ZHANG, M. (2016): Why Has RMB Internationalization Stagnated? [online]. [Cited 10.7.2019] Available online: <http://wallstreetcn.com/node/265411>
48. ZUOKUI, L. (2018, September/October): Europe's Protectionist Position on the Belt and Road Initiative and Its Influence. [online]. In: *China Academic Journal*. September/October 2019. [Cited 10.7.2019] Available online: <http://www.cnki.net>

Contact:

Dr. habil. Ing. Eva Jančíková, PhD.

Fakulta medzinárodných vzťahov

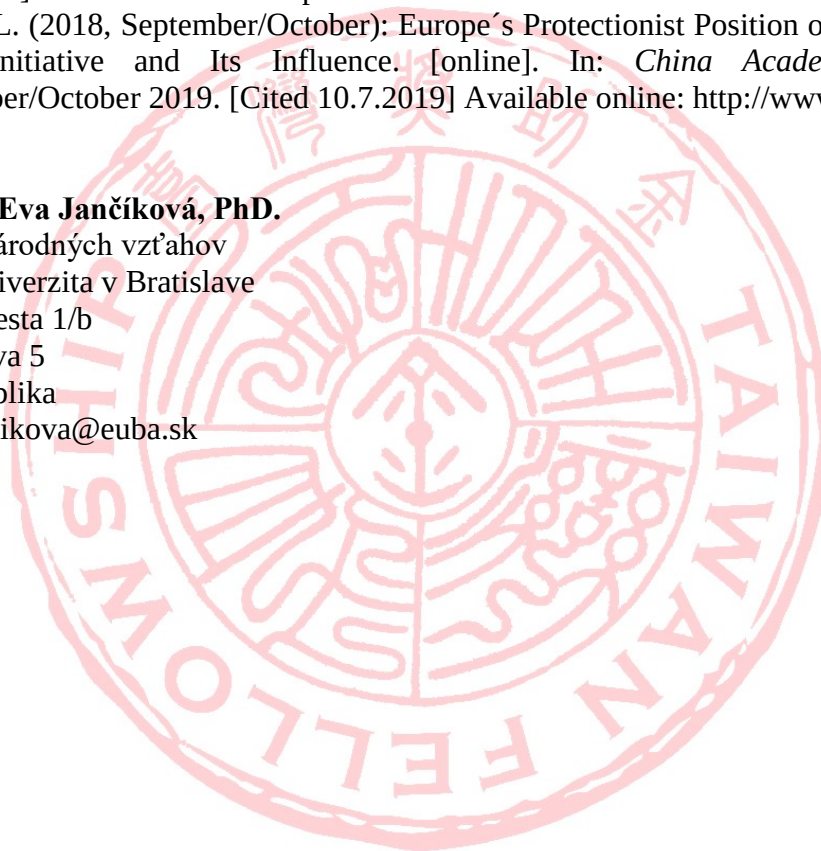
Ekonomická univerzita v Bratislave

Dolnozemska cesta 1/b

852 35 Bratislava 5

Slovenská republika

e-mail: eva.jancikova@euba.sk

Spravodajské služby štátu Izrael a ich význam pre národnú bezpečnosť

Israeli intelligence services and their importance for national security

Juraj Kalický^a – Marek Mutňan^b

^a Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Kuzmányho 1, 974 01 Banská Bystrica, Slovenská republika, e-mail: juraj.kalicky@umb.sk

^b Pôdohospodárska platobná agentúra, Hraničná 12, 815 26 Bratislava, Slovenská republika, e-mail: mutnan.marek@gmail.com

Abstrakt: Hlavným cieľom článku je poukázať na strategickú dôležitosť spravodajských služieb štátu Izrael pre zabezpečenie zachovania jeho existencie v nestabilnom geopolitickom priestore Blízkeho východu. Primárne je obsah zameraný na všeobecnú identifikáciu potrieb spravodajských služieb ako nástroja zaisťujúceho národnú bezpečnosť. Kľúčové úlohy, ktoré sú s bezpečnosťou spojené, sa týkajú nielen štátu ako aktéra medzinárodných vzťahov, ale súvisia aj s bezpečnosťou jednotlivca. Samotný teoreticko-metodologický úvod je zvolený tak, aby umožnil konkretizáciu úloh izraelských spravodajských služieb a ich rozdelenie. Zároveň je tu cieľ potvrdiť stanovenie hypotézy, že bez samotných izraelských spravodajských aktivít by víťazstvo v arabsko-izraelskom konflikte v tzv. Šesťdňovej vojne bolo oveľa problematickejšie. Ako metodologická báza bude v článku použitá metóda deskripcie, analýzy a syntézy.

Kľúčové slová: preventívny útok, národná bezpečnosť, spravodajské služby, arabsko-izraelský konflikt, strategická prevaha

JEL klasifikácia: F 51,52

Abstract: The main goal of the article is to highlight the strategic importance of Israeli intelligence services for maintaining the existence of the State of Israel itself in the volatile geopolitical region of the Middle East. Primarily, the content of the article is aimed at the general identification of needs related to the intelligence services when being one of the main instruments to guarantee national security and key roles required not only for the security of state, which is the main actor of international relations, but also the security of Israeli citizens themselves. Theoretical and methodological introduction is also supposed to provide a proper basis for specification and categorization of Israeli intelligence services. At the same time, the goal is to prove the hypothesis about the fact that without Israeli intelligence services themselves the victory in the Six-Day War would have been more problematic. As a methodological ground for the research the scientific methods of analysis, synthesis, and description will be applied.

Key words: preventive strike, national security, intelligence services, Arab-Israeli conflict, strategic preponderance

JEL Classification: F 51,52

Úvod

Pri pohľade na krízy a konfliktné regióny vo svete dochádza v mnohých krajinách k prehodnocovaniu súčasných bezpečnostných stratégií a celkového prístupu týchto krajín k daným bezpečnostným rizikám. Nakoľko podlieha súčasný globalizovaný svet permanentným vývojovým zmenám, dochádza v ňom aj k vývoju bezpečnostných hrozieb, ktoré danú spoločnosť, popri prípade štát, ohrozujú. Otázka národnej bezpečnosti je pre každý štát otázkou kľúčovou, pretože ten má právo na existenciu a nezasahovanie do vlastných vnútorných záležitostí, ale tieto zásady medzinárodného práva musí vedieť zabezpečiť aj

silovo voči štátom a entitám, ktoré to nerešpektujú a majú tendenciu zasahovať do vnútorných záležitostí štátu.

Otázka národnej bezpečnosti nie je len otázkou vnútornou, ale aj vonkajšou. Štát musí vedieť dokázať identifikovať vonkajšie hrozby, ktoré môžu byť tak zo strany štátnych, ako aj neštátnych aktérov. V druhej polovici 20. storočia až do súčasnosti sa ukazuje dynamický vývoj najmä neštátnych aktérov a ich schopnosť ohroziť aj elementárne fungovanie štátneho aktéra. Príkladom môžu byť teroristické organizácie a povstalecké skupiny zamerané na zmenu alebo destabilizáciu štátnych režimov. V tomto kontexte je kľúčovou otázkou zabezpečujúcou prežitie štátu otázka získavania informácií a ich následné kvalifikované vyhodnotenie. S týmto problémom súvisí zodpovedajúci vývoj informačno-komunikačných technológií, pretože technologické výdobytky môžu byť veľmi rýchlo prekonané a nepostačujúce. Uvedené skutočnosti kladú veľký dôraz na efektívne získavanie informácií, ktoré musia byť vyhodnotené v reálnom čase, čo kladie mimoriadne nároky na metodiku zberu a spracovania informácií. V tomto ohľade predstavujú spravodajské služby takzvanú prvú líniu obrany štátu pred napadnutím a destabilizáciou.

Spravodajská činnosť býva často najmä v novinárskej obci právom označovaná „za druhé najstaršie remeslo na svete.“ Potreba zberu informácií je stará ako ľudstvo samé a často je možné vidieť prelínanie diplomacie a špionáže.

Úloha spravodajských služieb spočíva prvotne v zbere informácií mimo štátneho územia, ak hovoríme o ohrození vonkajšom, ale aj na vlastnom území, ak máme na zreteli vnútorné ohrozenie. Druhou obvyklou činnosťou spravodajských služieb sú takzvané „tajné“ operácie zamerané na likvidáciu určeného cieľa. Metodika likvidácie je však často podobná metodike teroristických organizácií v základnom bode; vyvolaní strachu. V prípade štátneho aktéra, spravodajskej služby, ide o dôkaz ďalším aktérom, že ich akcie vyvolajú podobnú, ak nie tvrdšiu reakciu. Uvedená metodika má podobný cieľ ako doktrína jadrového odstrašovania: zabezpečiť a demonštrovať také silové prostriedky, ktoré potenciálneho (racionálneho) útočníka odradia od jeho úmyslov.

Hlavným cieľom článku je poukázať na strategickú dôležitosť spravodajských služieb štátu Izrael pri zabezpečení prežitia štátu v geopolitickom priestore Blízkeho východu a garantovaní jeho národnej bezpečnosti. Prostredníctvom metód analýzy, syntézy a deskripcie identifikovať nielen hlavné rozdelenie a náplň izraelských spravodajských služieb, ale najmä stanoviť hypotézy, potvrdiť ich strategickú nevyhnutnosť a prostredníctvom zvolenej prípadovej štúdie zvýrazniť, že víťazstvo v tzv. Šesťdňovej arabsko-izraelskej vojne by bolo bez spravodajských služieb pre Izrael oveľa problematickejšie.

1 Národná bezpečnosť a úlohy spravodajských služieb pri jej zabezpečení – definičný rámec národnej bezpečnosti

Pri pohľade na otázku národnej bezpečnosti ako celku je potrebné si ozrejmiť základný definičný rámec bezpečnosti. Otázku bezpečnosti nie je možné vnímať ako jednoznačnú, je to fenomén dynamický, to znamená, že nikdy nenastane stav, keď je bezpečnosť absolútna. Štátny aktér je vždy povinný reagovať na novovznikajúce hrozby a riziká ohrozujúce samotnú bezpečnosť štátu. Bezpečnosť je možné vnímať z hľadiska dvoch perspektív: v širšom zmysle je možné bezpečnosť chápať najmä ako stabilitu, poriadok, určitosť, spoľahlivosť, rovnovážny stav, existenciu subjektu bez hrozieb, stav a pocit istoty.¹ V užšom vymedzení je, podľa toho istého autora, možné dospieť k názoru, že rámec bezpečnosti je definovaný ako neexistencia vojen. Keďže došlo už v 20. storočí k predefinovaniu určitých bezpečnostných hrozieb, nie je možné v súčasnosti uvažovať o bezpečnosti len ako o súbore neexistujúcich bezpečnostných hrozieb. Teoretik Kodaňskej

¹ SKLENÁR, M. (2008): Moderné vnímanie bezpečnosti, s. 73.

školy Barry Buzan definoval tento stav ako súbor piatich faktorov bezpečnosti, ktoré predstavujú samostatne vojenskú, politickú, ekonomickú, sociálnu a ekologickú bezpečnosť.²

V kontexte zvolenej problematiky sú pre definíciu bezpečnosti dôležité najmä prvé dva koncepty, a to koncept vojenskej a politickej bezpečnosti. „*Vojenská bezpečnosť sa týka ofenzívnych a defenzívnych schopností štátu, a to v rámci vnímania intencie ostatných štátov.*“³ Na základe tohto môžeme definovať úlohu štátu pri vnímaní aspektov vojenskej bezpečnosti ako úlohu zabezpečiť dostatočné kapacity k obrane vlastnej existencie. Pod pojmom defenzívne kapacity sa rozumejú kapacity zabezpečujúce obranu, to znamená aj kapacity zamerané na zber informácií a ochranu ofenzívnych schopností štátu pred diverznými akciami nepriateľa. Politická bezpečnosť „... *sa týka organizačnej stability štátu, systému vlády a ideológie, ktoré ju legitimizujú.*“⁴ Podobne ako pri vojenskej bezpečnosti, bola vymedzená obranná úloha voči nepriateľským vplyvom v rámci štátneho systému, v prípade politickej bezpečnosti je možné vidieť podobnú úlohu. Jednoznačnou úlohou štátu pri zabezpečení politickej bezpečnosti je zabránenie porušeniu vlastnej suverenity cudzím zásahom do jeho vnútorných záležitostí. Zabránenie uvedených nepriateľských vplyvov a zásahov štáty najčastejšie realizujú kreovaním zložiek, ktoré majú zabrániť prieniku cudzích štruktúr do ich vnútorných sfér, ktorá sú pre bezpečnosť štátu kľúčové.

Pri definovaní spravodajských a tajných služieb je rovnako potrebné definovať pojem spravodajstvo. „*Termín spravodajstvo poukazuje na zber, analýzu, produkciu a využitie informácií o potenciálne nepriateľských štátoch, skupinách, jednotlivcoch alebo aktivitách.*“⁵ Na základe tejto definície je klasifikované spravodajstvo ako zber informácií. Informácia predstavuje v tomto definičnom rámci základný kameň štruktúry fungovania celého systému. Na uskutočňovanie zámerov národnej bezpečnosti je nutné abstrahovať zdroj ohrozenia, ktorý predstavujú aktéri ohrozujúci národnú bezpečnosť. Ich identifikácia je možná iba na základe informácií o nich. V zvolenej problematike hovoríme o otázke spravodajských a tajných služieb a miere ich podielu na ochrane národnej bezpečnosti. Čo sa týka rozdielu v pojmoch tajná a spravodajská služba, pojem tajná služba je zastrešujúci a zahŕňa v sebe viacero druhov práve spravodajských služieb, či už zahraničné spravodajstvo – rozvedku, alebo tzv. kontrarozvedku, t. j. vnútorné spravodajstvo, ktoré získava informácie o nelegálnej činnosti na území domovského štátu. Spravodajské služby ako také, sa líšia stupňom utajenia ich pracovných metód, techník, sídla. Pod spravodajskou službou sa rozumie „... *väčšinou štátny orgán vykonávajúci špecifickými postupmi zber a vyhodnocovanie takých informácií, ktoré sú inými spôsobmi nezistiteľné.*“⁶ Z toho vyplýva hlavné zameranie spravodajských služieb ako služieb prioritne zameraných na zber a analýzu informácií, ktoré nie sú verejne dostupné. Spravodajské služby delíme na služby rozvedne a služby kontrarozvedne.⁷ Rozvedna služba, skrátene rozvedka, je prioritne zameraná na zber informácií mimo vlastného štátneho

² KREJČÍ, O. (2010): Mezinárodní politika, s. 271.

³ KREJČÍ, O. (2010): Mezinárodní politika, s. 273.

⁴ Ibid., s. 273.

⁵ TAYLOR, S. (2007): The Role of Intelligence in National Security, s. 250.

⁶ Encyklopedie špionáže (1993), s. 358.

⁷ V odbornej literatúre sa stretávame s termínmi rozvedka, kontrarozvedka, zahraničné a vnútroštátne spravodajstvo. Tieto rozdiely sa vyskytujú pri porovnaní literatúry z anglosaských zdrojov, ktoré operujú s termínmi zahraničné spravodajstvo (Foreign Intelligence) a vnútroštátne spravodajstvo (Domestic Intelligence). Odborná literatúra z krajín bývalého východného bloku používa analogické termíny rozvedka a kontrarozvedka alebo kontrašpionáž. Kontrarozvedka a kontrašpionáž predstavujú v tomto prípade synonymá pre označenie rovnakej činnosti, a to ochrany štátu zvnútra. Rozvedka znamená označenie pre zahraničné spravodajstvo a kontrarozvedka/kontrašpionáž pre označenie vnútroštátneho spravodajstva. V článku zachováame tento duálny model na základe použitia literatúry z oboch zdrojov. Takisto tento rozdiel vnímame aj pri definovaní rozdielov služba (Service) a agentúra (Agency). V tomto prípade však nepostupujeme podľa rozdielov daných rozdielnym vývojom počas Studenej vojny.

územia. „Rozvedkou označujeme obvykle špeciálne štátne orgány zamerané na nelegálne získavanie informácií o politických, hospodárskych, vojenských, spravodajských a iných aktivitách záujmovej krajiny.“⁸ Kontrarozviedna služba, skrátene kontrarozviedka, zodpovedá za ochranu strategických štátnych záujmov zabránením cudzím rozvedkam v zbere informácií. Samotná kontrarozviedka sa zaoberá zberom informácií o činnostiach zameraných voči štátnej suverenite štátu, ktorý je zriaďovateľom takejto služby.

2 Spravodajské služby – úlohy a metódy

Ako už bolo spomenuté vyššie, hlavnou úlohou spravodajských služieb je zber a vyhodnocovanie informácií. Český teoretik medzinárodných vzťahov profesor Oskar Krejčí rozdelil úlohy spravodajských služieb na úlohy zberu a vyhodnocovania informácií, na prevádzanie tajných operácií a na kontrašpionáž.⁹ Pri funkcii zberu informácií je podstatou získavanie toho typu informácií, ktoré sú utajované pred potenciálnym protivníkom. Informácie sú spravidla z bezpečnostnej, ale aj ekonomickej oblasti a ich utajenie predstavuje hlavný pilier bezpečnostného prostredia štátu. „Informácie sú zbierané ako dôležitá podmienka rozhodovacieho procesu v politickej, vojenskej alebo ekonomickej oblasti.“¹⁰ Bez znalostí o protivníkových zámeroch sa ťažko prijímajú zásadné rozhodnutia zamerané na zabezpečenie či už prežitia, alebo prospechu aktéra. „Zber informácií je životne dôležitý nástroj diplomacie a vojny.“¹¹

Prakticky je možné metódy zberu informácií rozdeliť do štyroch hlavných kategórií: metódy zberu HUMINT, SIGINT, OSINT a IMINT.

Metódy HUMINT (Human Intelligence) sú charakterizované použitím ľudského faktora pri zbere informácií. To znamená, že hlavný podiel na tejto činnosti má človek so svojimi vedomosťami a schopnosťami. „Je to získavanie informácií od a prostredníctvom ľudských zdrojov“¹²

Druhou hlavnou metódou zberu informácií je metóda SIGINT (Signal Intelligence). Ako už z názvu vyplýva ide o rádiové spravodajstvo. „Rádiové spravodajstvo je technickou metódou zberu informácií, spočívajúcou v monitorovaní, zachytení a vyhodnocovaní elektronického šírenia, ktoré je svojimi pôvodcami šírené spôsobom, ktorý k nim umožňuje prístup vopred neurčenému okruhu osôb.“¹³ Oblasti, na ktoré sa táto metodika zameriava, môžeme definovať ako oblasť sledovania elektronickej komunikácie. „SIGINT je spravodajstvo odvodené zo zberu elektronických signálov používaných zahraničnými zdrojmi: ako sú komunikačné systémy, radary a zbraňové systémy.“¹⁴ Podstatou tohto typu spravodajstva je monitorovanie všetkých typov elektronickej a rádiovej komunikácie.

Metódy OSINT je možné rozdeliť na dve hlavné metódy. Na zber informácií pomocou družíc a na zber informácií pomocou lietajúcich prostriedkov. Metóda zberu pomocou kozmických družíc patrí medzi najnovšie metódy zberu, pretože jej vývoj začal v priebehu 50. rokov 20. storočia. Táto metóda patrí medzi finančne a logisticky najnáročnejšie a právom môžeme zaradiť štáty, ktoré disponujú kozmickými prostriedkami OSINT k technologickým veľmociam.

Štvrtou hlavnou oblasťou zberu informácií je metóda IMINT (Imagery Intelligence), teda metóda zberu vizuálnych informácií. Pojem vizuálne informácie znamená informácie, ktoré sú nasnímané fotografickými prístrojmi, najčastejšie z lietajúcich prostriedkov od

⁸ Ibid., s. 279.

⁹ KREJČÍ, O. (2010): Mezinárodní politika, s. 421.

¹⁰ Ibid., s. 422.

¹¹ Ibid., s. 423.

¹² Zpravodajská operativní práce (Human Intelligence – HUMINT), 2015.

¹³ Rádiové zpravodajství, 2015.

¹⁴ Signals Intelligence, 2015.

balónov a maximálne primitívnych d'alekohľadov, cez pilotované lietajúce prostriedky, po bezpilotné a kozmické družice zamerané na diaľkový prieskum.

3 Špecifiká vnútornej a zahraničnej politiky štátu Izrael v kontexte spravodajských služieb

Úloha tajných služieb štátu Izrael sa formovala vo viacerých fázach vývoja v závislosti od konkrétnych strategických potrieb a samotného národného záujmu v danom období. Prakticky sa ich úloha rozdeľuje do nasledujúcich elementárnych kategórií: zber informácií, vnútorná bezpečnosť, zber technologických informácií, pomoc vlastným občanom a pomoc príslušníkom židovskej komunity vo svete. Zber informácií predstavuje pre štát Izrael ako štát v permanentnom ohrození, kľúčový prvok jeho bezpečnosti. Miera ohrozenia štátu je jasne definovaná v izraelskej bezpečnostnej stratégii nasledovne: „*Izrael si nemôže dovoliť prehrať jedinú vojnu, čo je možné najlepšie dosiahnuť vyhnutím sa vojne. Izrael vďaka svojej malej rozlohe nemôže počítať ani s takzvanou strategickou hĺbkou svojho územia v prípade nepriateľského útoku, a preto musí protivníkovi zabrániť už vo vstupe na izraelskú pôdu. Izraelská stratégia tak stojí na vierohodnom odstrašujúcom postoji, ktorého súčasťou sú aj preemptívne útoky.*“¹⁵ Už pri vzniku štátu Izrael v roku 1948 boli tajným službám určené dve hlavné úlohy: ochrana samotnej existencie izraelskej štátnosti a ochrana životov jeho obyvateľov. Uvedené úlohy, ako bolo uvedené vyššie pri rozbere tajných služieb Izraela, sa v súčasnosti delia medzi Mossad¹⁶ a vojenskú spravodajskú službu Aman¹⁷ spôsobom, že Mossad zodpovedá za všetky operácie v zahraničí a Aman sa sústreďuje len na blízke pohraničie.

Dôležitú časť v izraelskej spravodajskej doktríne predstavuje takzvaná aktívna sebaobrana vnímaná v zmysle preemptívnych útokov.¹⁸ Prvýkrát sa s touto stratégiou stretávame v 50. rokoch 20. storočia pri kampani proti nemeckým vedcom vyvíjajúcim v Egypte rakety zem-zem, ktoré plánoval egyptský režim použiť v najbližšom ozbrojenom strete s Izraelom. Úlohou aktívnej sebaobrody a jej základnou časťou je aktívne pôsobiť proti hrozbám namiereným na izraelskú bezpečnosť. Pri použití tejto metodiky je časté použitie silových prostriedkov zameraných na priamu fyzickú likvidáciu cieľa prípadne pri použití miernejšej metodiky jeho vystrašenie. Priamo medzi používané metódy patria metódy atentátov, či už za použitia strelných zbraní, alebo nástražných výbušných systémov. Tu je nutné poznamenať, že operatívni pracovníci Mossadu, ktorí sa na tieto akcie špecializujú a jediní ich vykonávajú, vždy kladú dôraz na minimálne vedľajšie škody tak, aby nedošlo k ohrozeniu neúčastnených osôb. Pri ochrane vlastného obyvateľstva na území Izraelu

¹⁵ VLČEK, T. (2009): Izraelské jaderné odstrašování, s. 52.

¹⁶ Mossad je a zostáva kľúčovým faktorom vo vojne proti teroru zameranému na židovské a izraelské ciele v zahraničí. (Mossad Activities). Za oficiálny začiatok tejto spravodajskej služby je možné považovať 13. december 1949. Jeho založenie schválil vtedajší izraelský predseda vlády David Ben-Gurion. Do agendy jeho pôsobnosti patrí zber spravodajských informácií, tajné operácie a čiastočne protiteroristická činnosť. (Mossad Activities, 2015.)

¹⁷ Vojenská spravodajská služba Izraelských obranných síl, známa aj pod akronymom Aman, je najdlhšie pôsobiaca spravodajskou službou v Izraeli. Vznikla v roku 1948 odčlenením od SHAI a zlúčením s Arabskou čatou Palmachu. V období vzniku, teda v roku 1948 až do roku 1951, keď vznikol Mossad, bol Aman jedinou spravodajskou agentúrou vykonávajúcou zber informácií mimo územia Izraelu. Pri vzniku Mossadu vznikli kompetenčné spory o spôsobe nasadenia agentov v zahraničí a rozdelení spôsobilostí.

¹⁸ Preemptívny útok predstavuje použitie vojenskej sily s cieľom eliminácie bezprostrednej hrozby, keď nie je reálne použiť iné prostriedky na odvrátenie tejto hrozby. Ako archetypálny príklad tejto formy útoku je možné uviesť práve útok Izraela na Egypt v roku 1967, ktorým začala Šesťdňová vojna na Blízkom východe. Preventívny útok je, na rozdiel od preemptívnej formy, zameraný na nie bezprostredne aktuálnu hrozbu. Ide o snahu predísť ničivému útoku zo strany nepriateľa, ktorý sa očakáva v kratšom, či vzdialenejšom časovom období. Ako príklad je tu možné uviesť izraelský útok na nukleárny reaktor v irackom Osiraku.

zohráva hlavnú úlohu *Shabak/ISA*.¹⁹ Jej úlohy sú definované primárne na ochranu vlastného štátneho územia. Hlavným orgánom bojujúcim proti terorizmu na vlastnom štátnom území a chrániacich občanov Izraelu je jednoznačne *Shabak*. V prípade zahraničia je však nutná koordinácia spravodajských služieb prostredníctvom Výboru náčelníkov *Varash*. Pri tejto metodike práce je dôležitá súhra spravodajských služieb v zmysle *Mossad* – ako zdroj informácií a *Shabak* – ako priama ochranná služba. *Shabak* zastáva aj funkciu kontrarozvedkovej služby na vlastnom území. Z historického hľadiska je nutné poznamenať, že táto činnosť je síce rozsiahla, ale v izraelských dejinách sa nevyskytli časté prípady izraelských občanov pracujúcich proti vlastnému štátu. Bolo to dosiahnuté jednak účinnými metódami kontrašpionáže na jednej strane a na druhej strane vysokou mierou lojality vlastného obyvateľstva.

Veľmi dôležitú časť práce izraelskej spravodajskej obce predstavuje aj zber technologických informácií. Pre Izrael bolo kľúčové vzhľadom k demograficko-geografickým faktorom vybudovať ozbrojené sily, ktoré technologickou úrovňou predstihnú sily jeho arabských protivníkov. Uvedené metódy priemyselnej špionáže zahrňovala nová agentúra, ktorá vznikla len pre tento účel: Vedecká styčná kancelária – *Lakam*. Táto agentúra podliehala vysokému stupňu utajenia a jej riaditeľ sa nestal ani členom Výboru náčelníkov. Metodika práce spočívala v zbere vedecko-technologických poznatkov pre vývoj konvenčných ozbrojených síl a pre vývoj izraelskej jadrovej triády. Potreby zavedenia jadrových zbraní do arzenálu izraelskej armády najlepšie zhodnotil generál Moše Dajan: „V jadrovom potenciáli videl faktor odstrašujúci ostatné arabské štáty od útoku bez toho, aby bolo nutné neúmerne zvyšovať stavy izraelskej armády.“²⁰ Samotná metodika práce *Lakamu* spočívala vo verbovaní izraelských vedeckých pracovníkov vysielaných na stáže do zahraničných vedeckých ústavov.

4 Bezpečnostné prostredie a miera ohrozenia štátu Izraela v 60. rokoch 20. storočia

Pri definovaní bezpečnostného prostredia štátu Izrael v sledovanom období je nutné si uvedomiť hlavné determinanty, ktoré formovali politické rozhodnutia izraelských predstaviteľov. Obdobie 60. rokov je charakterizované pre Izrael ako obdobie konsolidácie štátnosti. Izrael sa dokázal etablovať na politickej mape Blízkeho východu, dokázal prežiť pokusy svojich arabských susedov o likvidáciu štátneho zriadenia, nadviazať vojensko-politickú spoluprácu s krajinami, ktoré podporovali existenciu izraelskej štátnosti, najmä s Francúzskom a Veľkou Britániou, a začal rozvíjať spoluprácu s USA. V oblasti zaistenia bezpečnosti pred vojenskými hrozbami bolo možné identifikovať hrozby. Po Suezskej kríze v roku 1956 stále pretrvávalo nepriateľstvo medzi Izraelom a jeho arabskými susedmi, ktoré bolo umocnené strategickým spojenectvom medzi Egyptom, Sýriou a Jordánskom s cieľom zničiť existenciu samostatnej štátnosti Izraela a vrátiť späť územia, ktoré tvorili izraelské štátne územie. Práve v rámci spomínanej krízy Izrael obsadil egyptské územie, a to Sinajský polostrov.

Na základe Rezolúcie Valného zhromaždenia OSN 997 (ES-I) Izrael stiahol svoje ozbrojené sily z tohto územia v marci roku 1957 a na demarkačnej línii boli rozmiestnené mierové jednotky misie OSN UNEF. Aj napriek uvedenej misii OSN nedošlo k deeskalácii

¹⁹ SHABAK. Kontrašpionáž a vnútornú bezpečnosť Izraelu má na starosti Izraelská bezpečnostná služba (ISA), známa pod hebrejskými akronymami SHABAK/SHIN-BET. Vznikla v roku 1948 odčlenením od SHAI ako samostatná agentúra. V odbornej literatúre sa stretávame so všetkými tromi označeniami. Termín ISA (Israel Security Agency) je oficiálnym názvom agentúry v anglickom preklade. Používa sa aj termín Všeobecná bezpečnostná služba. Termíny SHABAK a SHIN-BET predstavujú skrátené akronymy hebrejského názvu *Sherutha Bitahonha Klali*. SHABAK predstavuje akronym a SHIN-BET predstavuje dvojiničiálovú skratku tohto názvu.

²⁰ RAVIV, D. – MELMAN, Y. (1999): Izraelské tajné služby, s. 80.

napätia, naopak, bolo možné pozorovať postupný nárast napätia v oblasti, ktorý vyvrcholil v roku 1967 preventívnym útokom Izraelu voči svojim susedom Egyptu, Sýrii a Jordánsku. Pri pohľade na situáciu, ktorej Izrael pred Šesťdňovou vojnou (resp. Treťou arabsko-izraelskou vojnou) čelil, môžeme plne chápať potrebu preventívne zasiahnuť a vyhnúť sa vyšším stratám. Dôvody izraelského preventívneho útoku je možné vidieť v nepriateľských aktoch Egypta, a to uzatvorením Tiranskej úžiny pre lode plávajúce pod izraelskou vlajkou a lode plávajúce do izraelského prístavu Ejlat, čo viedlo k odrezaniu Izraela od dodávok ropy a ropných produktov. Táto blokáda spolu s presunom vojenských síl, hlavne Egypta, smerom k izraelským hraniciam viedla k eskalácii napätia v regióne. Izrael nemal inú možnosť ako preventívne zaútočiť ako prvý, odvolávajúc sa na právo aktívnej sebaobrany, ktorá štátu umožňuje udrieť ako prvému, ak sa cíti ohrozený vojenským útokom.

5 Spravodajské služby štátu Izrael ako jeden z jeden z faktorov podmieňujúci víťazstvo v Šesťdňovej vojne – prípadová štúdia

Hodnotiť izraelské víťazstvo v Šesťdňovej vojne nemôžeme len z pohľadu jednoznačného úspechu izraelskej armády v prevedení taktiky bleskovej vojny, ale úspech tejto taktiky bol do istej miery podmienený správnym fungovaním spravodajských služieb. Izraelský preventívny letecký úder voči leteckým silám protivníkov, známy aj ako Operácia Focus, ktorý začal 5. júna 1967, by nebol možný bez predchádzajúcich spravodajských informácií. Izraelské letectvo malo presný zoznam cieľov, v tomto prípade letísk arabských štátov, ich systém obrany, rozmiestnenie jednotlivých objektov a dokonca aj výcvikovej rutiny príslušníkov leteckých síl protivníka.²¹ Na základe tohto je možné usudzovať, že Izrael s týmto vojnovým konfliktom rátať a dôkladne sa naň pripravoval, či už neustálou modernizáciou výzbroje a výstroja ozbrojených síl, dôkladným výcvikom príslušníkov ozbrojených síl, ale v neposlednom rade – dôkladnou analýzou a zberom informácií hlavne z Egypta a Sýrie, ktorí boli identifikovaní ako hlavné body ohrozenia bezpečnosti. Ako bolo uvedené vyššie, hlavný spôsob zberu informácií izraelských spravodajských služieb spočíva v metóde HUMINT. Na oboch frontoch, na sýrskom a na egyptskom, pôsobili dvaja agenti *Mossadu*, ktorých mená patria neodmysliteľne k jeho histórii.

V Sýrii pôsobil Elihuda „Eli“ Cohen, ktorému sa podarilo infiltrovať najvyššie stupne sýrskeho politického režimu,²² čo mu umožnilo získavať detailné informácie o sýrskych vojenských objektoch na Golanských výšinách a takisto aj o sýrskych strategických plánoch v prípade izraelského útoku.²³ Takisto získal informácie o presnej polohe sýrskych letísk, protivzdušnej obrane, metodike prípravy a dennej činnosti. Niektoré základne sa mu podarilo aj fotograficky zdokumentovať. Eli Cohen bol v žargóne *Mossadu* označovaný ako „náš človek v Damasku.“ Aj napriek poprave a odhaleniu Eliho Cohena ním získané informácie o obrane Golanských výšin viedli počas Šesťdňovej vojny k relatívne rýchlemu vojenskému obsadeniu pri akceptovateľných stratách a presunu frontovej línie smerom k sýrskemu hlavnému mestu Damask. Je až zarážajúce, že napriek odhaleniu tohto agenta v roku 1965, nedošlo na sýrskej strane k výraznej modifikácii strategických plánov, čo viedlo k sýrskej porážke na Golanských výšinách.

Podobne ako v prípade Sýrie, tak aj v prípade Egypta, pôsobil agent *Mossadu* vysoko v egyptských strategických štruktúrach. V Egypte bol nasadený Wolfgang Lotz, nemecký

²¹ BEŇUŠ, T. (2008): Operácia Focus, s. 38.

²² Cohenova aféra mala priamy dosah aj na vtedajšieho prezidenta Sýrie Hafíza al Assada, ktorý Cohena osobne poznal a priateľil sa s ním. Tým, že sa poznal s človekom, ktorý sa priznal k špionáži pre Izrael, sa dostal do nepríjemnej politickej situácie, ktorú sa mu však podarilo zvládnuť. Cohena odsúdil vojenský súd v Damasku na trest smrti obesením, ktorý bol 18. mája 1965 vykonaný verejne na hlavnom námestí v Damasku aj napriek intervenciám svetových osobností (napr. pápeža Pavla VI.).

²³ Chronology (2015).

občan židovského pôvodu. Podobne ako Cohen, patril medzi najdôležitejších agentov *Mossadu* v Egypte a v centrále používal akronym „Oči Tel Avivu v Káhire.“ Jeho operačný rámec bol podobný Cohenovmu, zisťoval rozmiestnenie a operačnú spôsobilosť egyptských ozbrojených síl, hlavne dislokáciu a protivzdušnú obranu egyptských letísk. Lotz bol zároveň zapojený aj do kampane takzvanej izraelskej aktívnej sebaobrany proti egyptskému raketovému programu. Cieľom tejto aktívnej sebaobrany bolo obmedzenie účasti bývalých nacistických raketových odborníkov na vývoji egyptských rakiet.

Informácie získané prostredníctvom agentov Cohena a Lotza dokázali pripraviť operačný rámec nutný pre vykonanie Operácie Focus. Bez ich informácií, ktoré boli doplnené leteckým fotoprieskumom, by nebolo možné uskutočniť operáciu v takom strategickom rámci, v akom bola uskutočnená. Operácia Focus predstavuje klasický príklad vybojovania totálnej vzdušnej nadvlády podporenej spravodajskými informáciami. Vybojovanie vzdušnej nadvlády bolo z takticko-strategického rámca nutné, bez nej by nebolo možné dosiahnuť také ciele, aké boli dosiahnuté. V priebehu bojových akcií bolo možné pozorovať aj vhodné koncipované taktické spravodajstvo a prieskum. V priebehu konfliktu sa *Amanu* podarilo odpočúvať komunikáciu medzi egyptským prezidentom Násirom a jordánskym kráľom Hussajnom, ktorá bola neskôr zverejnená aj napriek pôvodnému plánu neodhaľovať technologické možnosti *Amanu*.²⁴

Úspech Operácie Focus je možné vidieť aj v operačno-taktickej znalosti ozbrojených síl protivníka, najmä leteckých síl. Izraelské letectvo dokázalo vypracovať taktiku boja s nepriateľskými stíhacími lietadlami sovietskej proveniencie. Úspechy spravodajských služieb Izraela môžeme hodnotiť aj na základe úspechov *Shabaku* pri spravovaní dobytých území, ktoré sa ocitli pod vojenskou správou: Západný breh Jordánu, Pásmo Gazy a Golanské výšiny. Na týchto územiach sa podarilo pacifikovať akýkoľvek priamy odpor vedúci ku kreovaniu ľudového povstania voči izraelskej správe územia. Čomu sa však nepodarilo zabrániť bol rast arabského terorizmu, čo bolo podmienené v tom čase iba kreáciou metodiky boja voči teroristickým organizáciám a samotnej metodike teroristickej organizácie.

Záver

Spravodajské služby predstavujú dôležitý faktor pre garanciu a zachovanie národnej bezpečnosti, čo potvrdzuje história špionáže od biblických čias až po súčasnosť. Štát aj prostredníctvom týchto služieb dokáže zabezpečiť ochranu svojho územia, svojich občanov či už na vlastnom území alebo v zahraničí, čo predstavuje jednu z jeho základných úloh. Práve spravodajské služby získavajú a poskytujú dôležité informácie vládam pre potrebné preventívne, preemptívne, no rovnako represívne kroky a opatrenia dôležité pre zachovanie štátnej integrity, vonkajšej a vnútornej bezpečnosti. Spravodajské služby Izraelu preto predstavujú strategický a kľúčový faktor zaisťujúci národnú bezpečnosť a vlastné prežitie štátu v nestabilnom geopolitickom priestore Blízkeho východu, čo jasne potvrdzuje aj zvolená prípadová štúdia, ktorá vykreslila a analyzovala úlohu spravodajstva vo vojenskom konflikte označovanom ako Šesťdňová alebo Tretia izraelsko-arabská vojna. Jej stupeň náročnosti pre izraelskú stranu predstavoval fakt, že túto vojnu bolo treba viesť súbežne proti trom krajinám v rámci tzv. protiizraelskej koalície: proti Jordánsku, Sýrii a Egyptu. Pri strategickej prevahe, či už počtom nasadených vojakov alebo množstvom techniky na strane koalície, by bez presných informácií strategického a taktického významu bolo pre izraelské obranné sily a izraelské letectvo oveľa problematickejšie vybojovať jednak územné zisky, ale aj totálnu vzdušnú nadvládu, ktorá bola jedným zo rozhodujúcich prvkov izraelskej taktiky boja. Získané informácie sa ukázali ako kľúčové hlavne pri naplnení vojenských strategických cieľov s ohľadom na možnosti Izraela, kde si Izrael nemohol dovoliť čakať na útok

²⁴ BROŽ, I. (2010): *Arabsko-izraelské války, 1948 – 1973*, s. 64.

nepriateľa, nakoľko nedisponoval jednak strategickou hĺbkou vlastného štátneho územia, ale aj demografickým potenciálom. Vďaka práve spravodajským informáciám boli podniknuté aj viaceré, dovtedy bezprecedentné, diverzné operácie v egyptských a sýrskych prístavoch. Vďaka spravodajskej činnosti sa po iba šiestich dňoch bojov táto vojna skončila pre Izrael úspešne. Izrael vojensky ovládol Sinajský polostrov až po Suezský kanál, pásmo Gazy, Golanské výšiny s dôležitými zdrojmi vody, Západný breh Jordánu, celý Jeruzalem, vybojoval si prístup k Červenému moru a Akábskemu zálivu s významným prístavom Ejlát, dôležitým pre dovoz ropy z Iránu. Víťazstvo v Šesťdňovej vojne nadobro vygenerovalo Izraelu trvalý atribút toho, o čo sa v predchádzajúcich vojnách v rokoch 1948 a 1956 snažil: nový štát si konečne osvojil istú mieru strategickej hĺbky, t.j. v prípade vojenského konfliktu potrebného nárazníkového pásma. Došlo rovnako k posilneniu americko-izraelského spojenectva, pričom bol oslabený vplyv Sovietskeho zväzu – hlavného podporovateľa arabskej protiizraelskej koalície.

Použitá literatúra:

1. BEŇUŠ, T. (2008): Operácia Focus [online] historie.specwar.info, 2. 3. 2015 [Citované 5. 11. 2019]. Dostupné na internete: <http://historie.specwar.info/1967-operace-focus-mivtza-moked>
2. BROŽ, I. (2010): *Arabsko-izraelské války: 1948 – 1973*. 2. dopl. opr. vyd. Praha: Epoque, 362 s. ISBN 978-80-7425-044-6.
3. Encyklopedie špionáže: ze zákulisí tajných služeb, zejména Státní bezpečnosti. 1. vyd. Praha: Libri, 1993. 430 s. ISBN 80-901579-1-2.
4. Chronology [online] elicohen.org, 1. 7. 2014 [Citované 6. 11. 2019]. Dostupné na internete: <http://www.elicohen.org/resources/chronology.php.htm>
5. KREJČÍ, O. (2010): *Mezinárodní politika*. Praha: Ekopress, 2010. 752 s. ISBN-978-80-87865-07-01
6. Mossad Activities [online] mossad.gov.il, 15. 1. 2015 [Citované 16. 11. 2019]. Dostupné na internete : <https://www.mossad.gov.il/eng/about/Pages/default.aspx>
7. Rádiové zpravodajství (Signal Intelligence – SIGINT) [online] In: uzsi.cz, 8. 3. 2015 [Citované 12. 11. 2019]. Dostupné na internete: <http://www.uzsi.cz/cz/radiove-zpravodajstvi-signal-intelligence-sigint.html>
8. RAVIV, D. – MELMAN, Y. (1999): *Izraelské tajné služby*. Praha: Themis, 512 s. ISBN 80-85821-66-4.
9. Signals Intelligence [online] nsa.gov, 6. 3. 2014 [Citované 5. 12. 2019]. Dostupné na internete: <https://www.nsa.gov/sigint/>
10. SKLENÁR, M. (2008): Moderné vnímanie bezpečnosti [online] In: mepoforum.sk, 5. 8. 2013 [Citované 2. 12. 2019]. Dostupné na internete: <http://mepoforum.sk/bezpecnost/terminologia/moderne-vnimanie-bezpecnosti-martin-sklenar/>
11. TAYLOR, S. (2007): *The Role of Intelligence in National Security*. In: Collins, A. 2007 Contemporary Security Studies. New York: Oxford University Press ISBN 978-0-19-928469-6, s. 248-269
12. VLČEK, T. (2009): Izraelské jaderné odstrašování [online] In: e-polis.cz, 3. 5. 2014 [Citované 2. 12. 2019]. Dostupné na internete : <http://www.e-polis.cz/clanek/izraelske-jaderne-odstrasovani.html>
13. Zpravodajská operativní práce (Human Intelligence – HUMINT) [online] uzsi.cz, 3. 8. 2014 [Citované 5. 12. 2019]. Dostupné na internete: <http://www.uzsi.cz/cz/zpravodajska-operativni-prace-human-intelligence>

Kontakty:**PhDr. Juraj Kalický, PhD.**

Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

Kuzmányho 1

974 01 Banská Bystrica

Slovenská republika

e-mail: juraj.kalicky@umb.sk

Mgr. Marek Mutňan

Pôdohospodárska platobná agentúra

Hraničná 12

815 26 Bratislava

Slovenská republika

e-mail: mutnan.marek@gmail.com

Čínsko-indické vzťahy

1. časť: obdobie studenej vojny v 50. rokoch

Sino-Indian Relations

Part 1 Period of 1950s during the Cold War

Peter Ondris

Abstrakt: Prvá časť tejto štúdie obsahuje celkový úvod do čínsko-indických vzťahov od vzniku Indie republiky a založenia Čínskej ľudovej republiky po súčasnosť. Hlavná časť textu je venovaná analýze vzťahov týchto dvoch krajín v 50. rokoch 20. storočia. Konkrétne je analyzovaný faktor Tibetu. Následne je analyzovaný počiatok sporu oboch krajín o hranicu. Zmenu prístupu a postoja Indie k stavu hraničnej línie v roku 1954, ktorú stelesňovalo vydávanie nových máp a nárokovanie si celého územia regiónu Aksai Čin, možno označiť za impulz k vypuknutiu sporu o hranicu. Štúdia pokračuje analýzou roku 1959, ktorý znamenal začiatok celkového zhoršovania čínsko-indických vzťahov v dôsledku povstania v Tibete, tzv. politiky vpred Indie a prvého ozbrojeného pohraničného stretu v priesmyku Kongka. Prvá časť sa končí analýzou koreňov sporu oboch krajín o hranicu, pretože druhá časť na ňu tematicky nadväzuje.

Kľúčové slová: Čína, India, čínsko-indické vzťahy, geopolitika Ázie

JEL klasifikácia: F50, F53, F54

Abstract: The Part 1 of this study contains overall introduction to the topic of Sino-Indian relations from the foundation of Republic of India and People's Republic of China to the present time. Major part is focused on bilateral relations in the 1950s. As first, the factor of Tibet is analyzed. It continues with analysis of the beginning of border dispute, characterized with India's publication of new maps in 1954 and claim on the entire Aksai Chin region. Consequently the 1959 events are analyzed. Tibet uprising, India's forward policy and Kongka Pass Incident represent beginning of the overall deterioration of Sino-Indian relations. At the end of Part 1 the roots of Sino-Indian border dispute are analyzed, because Part 2 thematically follows.

Key words: China, India, Sino-Indian Relations, Asian Geopolitics

JEL Classification: F50, F53, F54

Úvod

Čína a India patria medzi najstaršie civilizácie v histórii ľudstva, ktoré v mieri a harmónii koexistovali v tesnej blízkosti po tisícročia. Tejto skutočnosti sú si obidve krajiny vo svojom bilaterálnom vzťahu veľmi dobre vedomé, preto nie je náhoda, že navzájom sa označujú ako dve starobylé civilizácie (liang da gudaiwenmingguojia 两大古代文明国家). Pritom ide o dve starobylé civilizácie, ktoré prežili do súčasnosti ako jediné spomedzi všetkých starobylých či starovekých civilizácií. Je to v dôsledku sily a odolnosti ich kultúr, ktoré na jednej strane dokázali zachovať mnoho starobylých črt, ale zároveň preukázali dostatočnú schopnosť absorbovať nové vplyvy, ktoré im do cesty prinášal tok dejín. V priebehu uplynulých tri tisíc rokov bola každá ázijská krajina nachádzajúca sa na pevnine, alebo na ostrovoch, v určitom období priamo či nepriamo ovplyvnená jednou z týchto dvoch veľkých kultúr.

Čína aj India majú vlastné náboženstvá, tradície, filozofické systémy, a to nielen ontologické, ale aj zaoberajúce sa vojenskou stratégiou, diplomaciou či organizáciou a riadením štátu. Tradičný čínsky koncept medzinárodných vzťahov tzv. imperiálny tributárny

systém, bol založený na koncentrovaných postupne sa zväčšujúcich kruhoch vychádzajúcich z hlavného mesta smerom von, cez v rôznej miere závislé štáty až k barbarom. V istom zmysle a do určitej miery, bol podobný indickému konceptu mandaly, ktorý obsahoval tvrdenie, že sused kráľa je jeho prirodzený nepriateľ a kráľ ďalej za susedným štátom je jeho prirodzeným spojencom. Jednotlivé čínske dynastie aplikovali podobný prístup, keď obkľučovali a útočili na susedné štáty, zatiaľ čo so vzdialenejšími udržiavali priateľské vzťahy. Napriek tomu, po väčšinu ich starovekej histórie boli kontakty na politickej úrovni medzi Čínou a Indiou minimálne. V kultúrnej oblasti to bol jednosmerný prenos, a síce z Indie do Číny. Budhizmus a indické kultúrne vplyvy sa do Číny šírili cez strednú Áziu. Čínski učitelia boli vysielaní na štúdium do Indie. Tieto kultúrne a náboženské interakcie trvali prvé tisícročie nášho letopočtu a boli prerušené zhruba v 10. storočí n. l., čo sa približne zhoduje s príchodom Islamu na indický subkontinent. Od tej doby obidve krajiny existovali vedľa seba bez významnejších kontaktov.

Po dobu viac ako dve tisíc rokov boli Čína a India, resp. ich teritória, najväčšími ekonomikami sveta. V určitých obdobiach predstavovala čínska ekonomika až 33 % svetovej ekonomiky a ekonomika Indie 25 % až 40 %. Za vlády dynastie Han (202 p. n. l. – 220 n. l.), Tang (618 – 907 n. l.), Song (960 – 1279 n. l.), Ming (1368 – 1644 n. l.) a Qing (1644 – 1912) bola Čína v pozícii svetovej veľmoci. Rovnako tak aj India v období ríše Maurjovcov (322 – 185 p. n. l.), ako aj vo svojom klasickom období impéria Guptov (320 – 650 n. l.) či v dobe vlády Mugalov (1526 – 1857), patrila medzi najmocnejšie a najbohatšie krajiny na svete.

Následne v 18. a 19. storočí sa obidve krajiny postupne stali subjektom silnejšieho vplyvu európskych koloniálnych veľmocí, ktorý vyvrcholil úpadkom Číny do stavu polokolónie a Indie do stavu kolónie. Dôsledkom tejto skutočnosti stratili nielen svoje mocenské postavenie a kultúrny vplyv vo svete, ale s ekonomickým nástupom Európy a severnej Ameriky ekonomicky zaostali a v meradle svetovej ekonomiky sa stali marginálnymi. Do polovice 20. storočia bola India spravovaná ako britská kolónia a Čína sa zmietať vo vnútornom chaose a občianskej vojne.

Od polovice 20. storočia, potom ako sa obe krajiny transformovali do podoby postkoloniálnych moderných nezávislých štátov, sú ich vzájomné vzťahy, s výnimkou krátko počiatočného obdobia v 50. rokoch 20. storočia, poznačené sporom o hranicu, ozbrojenými konfliktmi, vzájomným podozrievaním, nedôverou a geopolitickým súperením o sféry vplyvu a globálne mocenské a ekonomické postavenie. Od svojho vzniku sa oba nové režimy usilujú uskutočňovať nezávislú zahraničnú politiku a hľadajú cesty, spôsoby a metódy modernizácie ich ekonomík v snahe znovuzískania niekdajšieho veľmocenského štatútu a postavenia svetovej ekonomickej veľmoci ako to bolo po dobu dvoch tisíc rokov pred obdobím európskeho kolonializmu.

Ekonomické reformy v Číne začaté v roku 1978 umožnili dlhodobý dvojciferný rast čínskej ekonomiky vedúci k v histórii ľudstva nevídanému ekonomickému rozvoju a transformácii krajiny. Výsledkom tohto 40-ročného procesu ekonomických reforiem je vyše 16 % podiel Číny na svetovom HDP v roku 2019 a postavenie druhej najväčšej ekonomiky na svete. Po skončení studenej vojny sa aj India vydala na cestu ekonomických reforiem a príklonu ku kapitalistickým princípom v oblasti ekonomiky. Výsledky síce nie sú tak pôsobivé ako v prípade Číny, avšak v priebehu posledných dvoch desaťročí sa India stala piatou najväčšou ekonomikou na svete s vyše 3 % podielom na svetovom HDP v roku 2019. Na základe všetkých relevantných predpovedí budú mať Čína a India v nasledujúcich rokoch najväčší podiel na raste svetového HDP a najneskôr do roku 2050 sa stanú dvoma najväčšími ekonomikami na svete. Rýchly ekonomický a spoločenský rozvoj je v obidvoch krajinách nepopierateľnou realitou a má dlhodobý charakter. Možno tvrdiť, že Čína a India sa vracajú, resp. snažia sa vrátiť na pozície vo svetovej politike a ekonomike, ktoré v minulosti dlhodobo zastávali.

Bilaterálny vzťah medzi Čínou a Indiou sa vyvinul do podoby v súčasnosti jedného z najvýznamnejších bilaterálnych vzťahov v celom systéme medzinárodných vzťahov a jeho význam bude v nasledujúcich desaťročiach narastať. Vzťah Číny a Indie sa stane kľúčovým bilaterálnym vzťahom, ktorý bude smerodajný pre mnohé iné bilaterálne vzťahy minimálne v oblasti Ázie a ktorý bude mať výrazne formatívny vplyv na vývoj v 21. storočí.

Cieľom tejto štúdie je analýza bilaterálnych vzťahov medzi Indickou republikou a Čínskou ľudovou republikou v geopolitickej rovine v období od nadviazania diplomatických vzťahov do súčasnosti. Od 60. rokov sú ich vzťahy ad hoc analyzované v rámci trojuholníkového vzťahu s Pakistanom, ktorý predstavuje veľmi významný faktor ovplyvňujúci vzťahy Číny a Indie. Ďalším cieľom je obohatenie existujúcich teórií a názorov na tento bilaterálny vzťah o nové poznatky, originálny uhol pohľadu a definíciu, ako aj ponúknutie originálnej prognózy jeho budúceho vývoja.

Výskum problematiky tejto štúdie vychádza z teórie realistickej tradície a kontinuity mocenskej politiky, ktorá je na základe názoru autora, vychádzajúceho z analýz a pozorovania medzinárodných vzťahov, najvhodnejšou teóriou pre štúdium medzinárodných vzťahov všeobecne, a čínsko-indických vzťahov konkrétne.

1 Vzájomné vzťahy v 50. rokoch

Dňa 15. augusta 1947 sa India stala nezávislé domínium v rámci Britského spoločenstva národov. Potom ako vstúpila do platnosti jej ústava, dňa 26. januára 1950, sa India stala federálnou, demokratickou republikou. V tom istom období v Číne v rámci občianskej vojny získali komunisti kontrolu nad celou pevninskou Čínou a dňa 1. októbra 1949 vyhlásili vznik Čínskej ľudovej republiky. Možno tvrdiť, že na konci 40. rokov 20. storočia sa v Číne a Indii dostali k moci dva nové a nezávislé režimy. V tom čase sa ekonomiky týchto dvoch krajín vyznačovali veľkou, prevažne poľnohospodárskou populáciou (Čína cca 550 miliónov a India cca 370 miliónov),¹ vysokou mierou chudoby a nedostatočne rozvinutým priemyslom. Vlády oboch krajín od začiatku čelili veľkým výzvam uspokojenia základných životných potrieb ich obyvateľstva a zabezpečenia budúceho ekonomického rozvoja. Zároveň Čína aj India mali (a stále majú) multietnické a multikultúrne spoločnosti, čo bolo a stále aj je dôvodom mnohých vnútorných nestabilit a problémov. Taktiež zdedili problémy s nejasne vytýčenými hranicami a v rôznej miere utrpeli teritoriálny rozpad, resp. boli nútené akceptovať teritoriálne zmenšenú podobu svojho štátu.

V 50. rokoch boli čínsko-indické vzťahy relatívne bezproblémové a vzťahy s Indiou mali pre Peking v rámci južnej Ázie jednoznačnú prioritu. Čína vnímala Pakistan ako susednú krajinu, s ktorou nadviazala diplomatické styky a v kontexte bipolárneho rozdelenia sveta. Pakistanský faktor preto v počiatočnom období čínsko-indických vzťahov absentoval.

K prvým rokovaniam na medzivládnej úrovni medzi oboma krajinami došlo počiatkom roka 1950 a prebiehali v pozitívnej atmosfére ovplyvnenej indickou snahou o mediáciu prímeria v Kórejskej vojne.² V tomto období došlo dňa 1. apríla 1950 k ustanoveniu diplomatických vzťahov. India sa stala v poradí 16. štátom, ktorý nadviazal diplomatické vzťahy s Čínskou ľudovou republikou a prvou nekomunistickou krajinou, ktorá

¹ Population Pyramids of the World from 1950 to 2100. [Online] In: *PopulationPyramid.net*, 2019, [Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete: <https://www.populationpyramid.net/china/1950/>, Population Pyramids of the World from 1950 to 2100. [Online.] In: *PopulationPyramid.net*, 2019, [Citované 4.1. 2020] Dostupné na internete: <https://www.populationpyramid.net/india/1950/>

² Attitudes cep India and Britain to the Korean War. [Online] In: *shodhganga.inflibnet.ac.in*, 2009. [Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete: https://shodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/67094/9/09_chapter%204.pdf

uznala komunistickú vládu v Pekingu ako jedinú legitímnu vládu celej Číny.³ V čase Kórejskej vojny Čína pestovala dobré vzťahy s Indiou a obzvlášť s Džavaharlálom Néhrúom, pre prípad, keby USA eskalovali Kórejskú vojnu útokom na Čínu. Nasledujúce dva, tri roky a obzvlášť v čase konania Africko-ázijskej (Bandungskej) konferencie v apríli 1955, zvolil Peking voči krajinám Hnutia nezúčastnených a obzvlášť voči Indii, veľmi pozitívny tón.

1.1 Faktor Tibetu v počiatkoch obdobia

Čínski komunisti vnímali Tibet ako integrálnu súčasť Číny. Rovnako ho vnímala aj predchádzajúca vláda nacionalistov, avšak nebola schopná získať nad ním kontrolu. Z toho dôvodu čínski komunisti vnímali obavy Indie o štatút Tibetu ako zasahovanie do vnútorných záležitostí. V roku 1950 vyslal Peking do Tibetu armádu a územie dostal pod kontrolu. V snahe vyhnúť sa popudeniu Číny, indický premiér Džavaharlál Néhrú informoval čínske vedenie, že India nemala politické ani územné ambície v Tibete a ani sa tam nesnažila uplatňovať žiadne špeciálne práva, ktoré zdedila po Spojenom kráľovstve.⁴ Avšak naliehal, aby boli zachované tradičné práva obchodovania. Na druhej strane Džavaharlál Néhrú taktiež trval na zachovaní McMahonovej línie ako hranice Číny a Indie v západnom sektore.⁵ S podporou Indie a prísľubom regionálnej autonómie podpísali tibetskí delegáti v máji 1951 s Pekingom tzv. 17-bodovú dohodu o mierovom oslobodení Tibetu,⁶ ktorou uznali suverenitu ČĽR nad Tibetom, avšak ktorá garantovala zachovanie politického a spoločenského systému v Tibete.⁷ Prioritou Indie v tomto období bol rozvoj priateľských vzťahov s Čínou, nie s Tibetom. Z toho dôvodu sa India postavila na pôde OSN proti diskusii o čínskej vojenskej prítomnosti v Tibete. India sa taktiež obávala, že takýto postoj by oslabil jej úsilie na pôde OSN o mediáciu v Kórejskej vojne.⁸

Vzhľadom na stratu fyzickej nárazníkovej zóny s Čínou v podobe Tibetu, sa India snažila zachovať aspoň psychologický rozmer jej existencie v minulosti. V apríli 1954 podpísali India a Čína tzv. Osemročnú dohodu o Tibete, ktorá vytvorila základ ich vzťahu na báze Piatich princípov mierového spolužitia (Pančašíla).⁹ India ňou uznala Tibet ako integrálnu súčasť Číny a výmenou za to získala právo na udržiavanie obchodných, kultúrnych a náboženských väzieb s Tibetom. Táto dohoda neobsahovala vytýčenie hranice medzi Tibetom a Indiou.

Všeobecne je indická diplomacia voči Číne v 50. rokoch chápaná frázou „Hindi-Chini bhai bhai“, čo v hindčine znamená Indovia a Číňania sú bratia.¹⁰ Indická vláda v tomto období

³ ZHU, Zh. (2011): China-India Relations in the 21 st Century: A Critical Inquiry. [Online] In: *Indian Journal of Asian Affairs*, jún – december 2011. [Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete: <https://www.jstor.org/stable/41950508?seq=1>

⁴ USA International Business (2011): *India: Foreign Policy & Government Guide*. Washington DC: International Business Publications, 2011. ISBN 0-7397-8298-3, s. 69.

⁵ GUPTA, K. (1978): Sino-Indian Agreement on Tibetan Trade and Intercourse: Its Origin and Significance. [Online] In: *JSTOR*. [Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete: <https://www.jstor.org/stable/4366549?seq=1>

⁶ GARVER, J. W. (2006): China's Decision for War with India in 1962. [Online] In: *New Directions in the Study of China's Foreign Policy*, apríl 2016. [Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete: <https://www.chinacenter.net/wp-content/uploads/2016/04/china-decision-for-war-with-india-1962.pdf>, s. 91-92.

⁷ CHEN, J. (2006): The Tibetan Rebellion of 1959 and China's Changing Relations with India and the Soviet Union. [Online] In: *sites.fas.harvard.edu*, 3. 8. 2006. [Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete: <https://sites.fas.harvard.edu/~hpcws/jcws.2006.8.3.pdf>, s. 60-61.

⁸ The Seventeen-Point Agreement. [Online] In: *UC Press E-Books Collection, 1982-2004*. [Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete: <https://publishing.cdlib.org/ucpressebooks/view?docId=ft2199n7f4&chunk.id=d0e691&toc.depth=100&toc.id=d0e631&brand=ucpress;query=goldstein>

⁹ Agreement on Trade and Intercourse with Tibet Region. [Online] In: *Ministry of External Affairs Government of India*. [Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete: <https://www.mea.gov.in/bilateral-documents.htm?dtl/7807/Agreement+on+Trade+and+Intercourse+with+Tibet+Region>

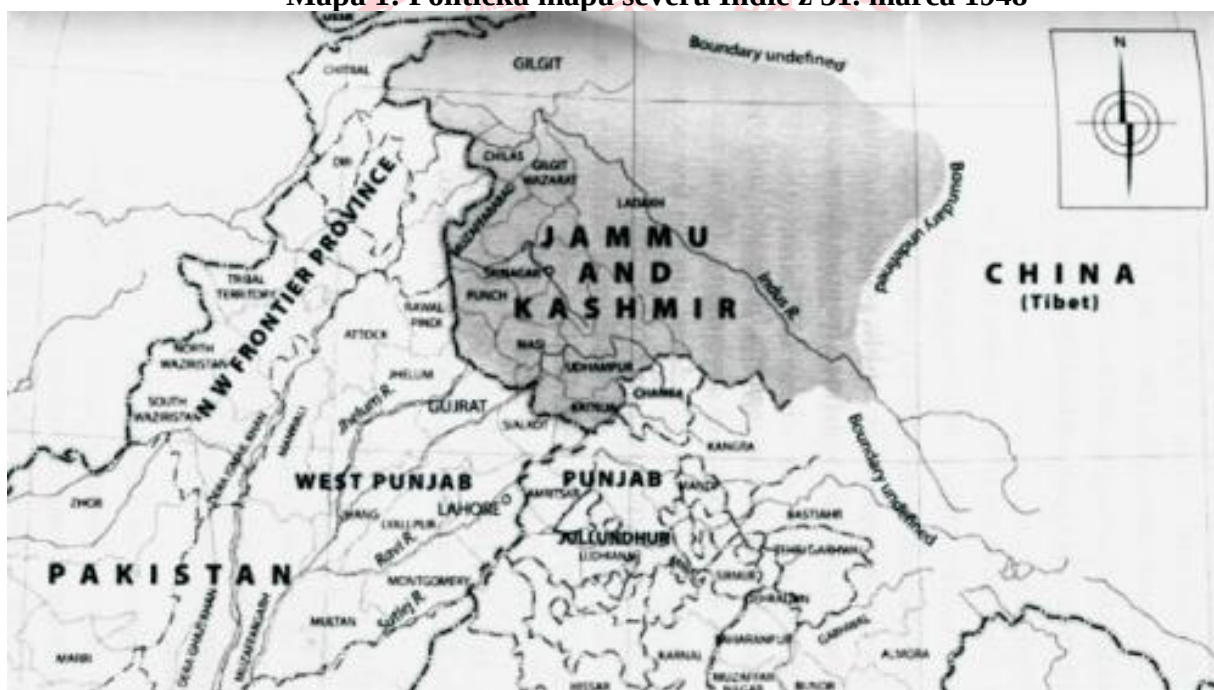
¹⁰ JAIN, Sh. – SHUFEN, Y. (2011): India, China: Brothers, Brothers. [Online] In: *JSTOR*. [Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete: <https://www.jstor.org/stable/24385548?seq=1>

podporovala priamy dialóg na úrovni obyvateľstva oboch krajín v rôznych oblastiach s primárnym dôrazom na kultúru a literatúru.¹¹ Cieľom malo byť vytvorenie priamych medzikultúrnych väzieb. Až do roku 1959, napriek pohraničným potýčkam a nezhodám v chápaní indických a čínskych máp, čínske vedenie priateľsky ubezpečovalo Indiu, že na spoločnej hranici neexistoval územný spor, a to aj napriek tomu, že existovali dôkazy o indickej neochote otvoriť otázku spoločnej hranice na stretnutiach na vysokej úrovni.¹²

1.2 Počiatok otvoreného sporu o hranicu

V júli 1954 indická vláda zmenila postoj v otázke hranice s Čínou, keď de facto za uznanie Tibetu ako súčasť Číny začala požadovať celý región Aksai Čin v hraniciach Johnsonovej línie. V druhej polovici roku 1954 začala India zverejňovať mapy, ktoré zahŕňali región Aksai Čin ako integrálnu súčasť Indie s Johnsonovou líniou ako definovanou hranicou. Pritom mapy vydané v prvých rokoch po získaní nezávislosti na konci 40. rokov jednoznačne neukazovali či región Aksai Čin bol súčasťou Indie, alebo Tibetu a dokonca hranicu s Čínou v danom úseku označovali ako nedefinovanú t. j. nevytýčenú.¹³ (Pozri mapa 1.)

Mapa 1: Politická mapa severu Indie z 31. marca 1948

Prameň: NOORANY, A., G. (2012): The Truth About 1962. [Online] In: *Frontline*, 17. – 30. 11. 2012.

[Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete:

<https://frontline.thehindu.com/static/html/fl2923/stories/20121130292300400.htm>

Indická vláda prikázala stiahnuť z obehu všetky predchádzajúce mapy vyobrazujúce hranicu v regióne Aksai Čin ako nevytýčenú a začať tlačiť nové mapy s jasne definovanými

¹¹ RAWAN 239 (2019): India, China. [Online] In: *himachalpradesh.pscnotes.com*, 17. 10. 2019. [Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete: <https://himachalpradesh.pscnotes.com/international-booster/india-china-2/>

¹² ENVOY EXCELLENCY BUREAU (2018): India- China Bilateral Relation. [Online] In: *Envoy Excellency*, 19. 4. 2018. [Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete: <http://envoyexcellency.com/india-china-bilateral-relation/>

¹³ NOORANY, A., G. (2012): The Truth About 1962. [Online] In: *Frontline*, 17. – 30. 11. 2012. [Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete: <https://frontline.thehindu.com/static/html/fl2923/stories/20121130292300400.htm>

hranicami Kašmíru.¹⁴ Džavaharlál Nehru sa tiež definitívne vyjadril, že Aksai Čin bol po stáročia súčasťou indického Ladaku a že otázka jeho hraníc nemohla byť ani len predmetom rokovania.¹⁵ Lenže kvalita indických argumentov a dôkazov bola v lepšom prípade pochybná.

Keď India zistila, že v marci 1956 Čína začala budovať cestu v tomto regióne,¹⁶ došlo k výraznému zvýšeniu počtu a intenzity ozbrojených pohraničných stretov a diplomatických protestov. V januári 1959 napísal čínsky premiér Zhou Enlai Džavaharlálovi Nehruovi list, v ktorom odmietol Nehruove tvrdenie, že hranica bola určená na základe dohody a zvyklostí a naopak poukázal na skutočnosť, že žiadna čínska vláda nikdy neakceptovala legálnosť McMahonovej línie, ktorou dohoda zo Simli v roku 1914 vymedzovala východnú hranicu medzi Britskou Indiou a Tibetom.¹⁷

1.3 Rok 1959 ako začiatok celkového zhoršovania vzájomných vzťahov

Zhoršovanie čínsko-sovietskych vzťahov od polovice 50. rokov z dôvodu rozdielov v oblasti zahraničnej politiky sa v Ázii odzrkadlilo skončením krátkeho obdobia relatívne dobrých vzťahov Číny a Indie za vlády Džavaharlála Nehrua. Hlavnými problematickými bodmi bola otázka Tibetu, eskalujúce napätie na čínsko-indickej hranici a náklonnosť Džavaharlála Nehrua k Nikitovi Chruščovovi. V Indii bol postupne pôvodný slogan „Hindi Chini bhai bhai“, nahradený sloganom „Bye-Bye Hindi Chini bhai bhai“ (dovidenia čínsko-indické bratstvo).¹⁸ Výsledkom tohto zhoršovania vzájomných vzťahov boli krátke, ale prekvapujúce ozbrojené zrážky na hranici v priesmyku Kongka v roku 1959 a oveľa väčšia pohraničná vojna v roku 1962.

V celkovom zhoršení čínsko-indických vzťahov bol rozhodujúci rok 1959. V marci 1959 v čase tibetského povstania, Dalajláma utiekol do Indie. Spolu s ním tam prišli tisíce tibetských utečencov, ktorí sa usídlili v severozápadnej Indii, hlavne v provincii Himáčal pradéš. India udelila Dalajlámovi azyl a dovolila vytvoriť exilovú tibetskú vládu.¹⁹ ČLR obvinila Indiu zo zasahovania do vnútorných záležitostí a z expanzionizmu a imperializmu v Tibete a v celom regióne Himaláji.²⁰

V polovici roku 1959 začala India negatívne vnímať aktivity čínskej armády pozdĺž McMahonovej línie namierené proti „tibetským rebelom“. Indická vláda zahájila tzv. politiku vpred, v rámci ktorej vyslala hliadky pohraničnej polície k McMahonovej línii na hranici s Tibetom.²¹ Udialo sa to v západnom ako aj východnom sektore. Indické jednotky v oboch sektoroch prekročili McMahonovu líniu. Výsledkom boli dve ozbrojené zrážky v roku 1959. K prvému incidentu došlo v auguste, potom ako sa indické pohraničné jednotky pokúsili obsadiť osadu Longju severne od McMahonovej línie. Následne v októbri s cieľom zriadenia oporných bodov v priesmyku Lanak, indické jednotky prekročili priesmyk Kongka.

¹⁴ NOORANY, A., G. (2003): India & China Facts of history. [Online] In: *Frontline*, 30. 8. – 12. 9. 2003. [Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete: <https://web.archive.org/web/20111002095213/http://frontlineonnet.com/fl2018/stories/20030912002104800.htm>

¹⁵ Ibid.

¹⁶ CALVIN, J. B. (1984): The China-India Border War (1962). [Online] In: *globalsecurity.org*. [Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete: <https://www.globalsecurity.org/military/library/report/1984/CJB.htm>

¹⁷ USA International Business (2011): *India Country Study Guide Volume 1 Strategic Information and Developments*. Washington DC: International Business Publications, 2012, s. 174.

¹⁸ SHASHI, T. (2012): Pax Indica: India and the World of the Twenty-first Century. [Online] In: *maxima-library.org*. [Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete: <http://maxima-library.org/knigi/knigi/b/302757?format=read>

¹⁹ A look back at the Dalai Lama's dramatic 1959 escape from China-ruled Tibet. [Online] In: *Japan Times*, 15. 3. 2019. [Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete: <https://www.japantimes.co.jp/news/2019/03/15/asia-pacific/look-back-dalai-lamas-dramatic-1959-escape-china-ruled-tibet/#.XhCYjUdKhPZ>

²⁰ LAL, D. (2008): *Indo-Tibet-China Conflict*. Dillí: Kalpaz Publications, 2008, s. 68.

²¹ CALVIN, J. B. (1984): The China-India Border War (1962). [Online] In: *globalsecurity.org*. [Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete: <https://www.globalsecurity.org/military/library/report/1984/CJB.htm>

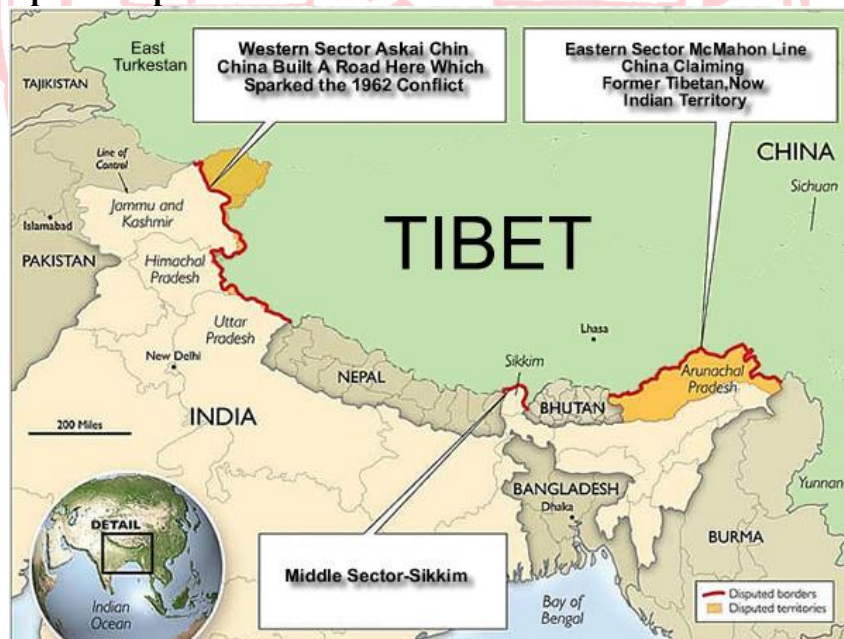
Priesmyk Kongka leží v nadmorskej výške 5171 m n. m. a Čína ho považuje za hranicu s Indiou. Zatiaľ čo India ho považuje za súčasť svojho územia a za hranicu považuje priesmyk Lanak viac na východ, kontrolovaný Čínou.²² Následne došlo k ozbrojenej zrážke s čínskymi jednotkami rozmiestnenými v priesmyku Kongka. Indický pokus o kontrolu priesmyku Kongka sa skončil neúspešne.

Postupne začala čínska vláda aktívne vznášať nárok na tzv. južný Tibet, územie vo východnom sektore spoločnej hranice s rozlohou 104 tisíc km², ktoré indické mapy jasne zakresľovali ako súčasť Indie (prevažne dnešný štát Arunáčalpradéš). Čína sa začala domáhať „opravy“ celej hranice. Napriek tomu v apríli 1960 Zhou Enlai navrhol, že Čína sa vzdá väčšiny svojho nároku na severovýchodné územia Indie, výmenou za to, že India sa vzdá nároku na región Aksai Čin na severozápade.²³ Peking sa snažil o právne uznanie faktického stavu v teréne. Z rôznych dôvodov, ktoré zahŕňali komplikujúci faktor indicko-pakistanského sporu o Kašmír, indická vláda vedená Džavaharlálom Nehrúom nebola ochotná prijať tento čínsky návrh a zároveň nenavrhol žiadne iné alternatívne riešenie. Naopak voči Číne sa v otázke sporných hraníc rozhodla zaujať tvrdý a nekompromisný postoj.

1.4 Korene sporu Číny a Indie o hranicu

Spor o hranicu medzi Čínou a Indiou má dve roviny. Za prvé je to otázka stanovenia a vytýčenia hranice. India zastávala názor, že hranica bola oficiálne stanovená, len nebola vytýčená v teréne, a preto neexistovala potreba ju znovu nanovo stanovovať.²⁴ Podľa Číny hranica nebola oficiálne stanovená a malo dôjsť k jej stanoveniu a následnej demarkácii (vytýčeniu) v teréne. Druhá rovina sa týkala konkrétnej línie, ktorá mala byť stanovená ako hranica. Hranica medzi Čínou a Indiou je rozdelená na tri sektory: východný, stredný a západný (pozri mapa 2).

Mapa 2: Mapa hranice medzi ČĽR a Indiou rozdelená na sektory

Prameň: CURTIS, L. (2008): U.S.-India Relations: TheChinaFactor. [Online] In: *HeritageFoundation*, 25. 11. 2008. [Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete: <http://www.heritage.org/research/reports/2008/11/us-india-relations-the-china-factor>

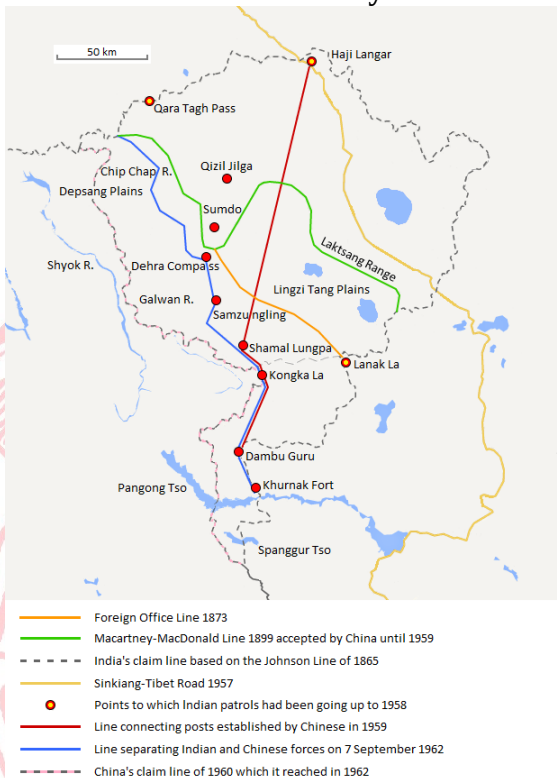
²² HOFFMANN, S. A. (1990): *India and the China Crisis*. Los Angeles: University of California Press, 1990, s. 77.

²³ NOORANY, A. G. (2012): The Truth About 1962. [Online] In: *Frontline*, 17. – 30. 11. 2012. [Citované 4.1. 2020] Dostupné na internete: <https://frontline.thehindu.com/static/html/fl2923/stories/20121130292300400.htm>

²⁴ DAS, T. (1972): *Sino-Pak Collusion and U.S. Policy*. New Delhi: Asia Publishing House 1972, s. 89.

Po získaní nezávislosti v roku 1947 bolo životným záujmom Indie zabezpečiť McMahonovu líniu vo východnom sektore, čo sa jej aj podarilo.²⁵ Spory o hranicu sa týkali západného sektora. India dodnes zastáva postoj, že hranicu v západnom sektore tvorí tzv. Johnsonova línia z roku 1865.²⁶ Čína do roku 1959 zastávala postoj, že hranicu tvorí McCartney-McDonaldova línia z roku 1899, ktorú Briti Číne oficiálne predložili.²⁷ (Pozri mapa 3.)

Mapa 3: Johnsonova a McCartney-McDonaldova línia

Prameň: Sino-Indianborderdispute. [Online] In: *WikipediaTheFreeEncyclopedia*. [Citované 4. 1. 2020]
Dostupné na internete: https://en.wikipedia.org/wiki/Sino-Indian_border_dispute

²⁵ McMahonova línia bola hranica bilaterálne dohodnutá Spojeným kráľovstvom a Tibetom v Dohode zo Simly z roku 1914. Čínska vláda ju odmietla uznať, kvôli jej polohe v západnom sektore, pretože väčšinu územia Aksai Čin dávala pod vládu Spojeného kráľovstva (Indie). V roku 1951 India vojensky obsadila dnešné územie štátu Arunáčalpradéš až po McMahonovu líniu. Čína neprotestovala, pretože aj keď oficiálne neuznávala McMahonovu líniu, bola ochotná ju realisticky akceptovať vo východnom sektore. To potvrdil aj čínsky premiér Zhou Enlai počas svojej návštevy Dillí v apríli 1960, keď v neoficiálnom rozhovore akceptoval McMahonovu líniu vo východnom sektore. NOORANY, A. G. (2006): India & China Facing the truth. [Online] In: *Frontline*, 23. 9. – 6. 10. 2006. [Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete: <https://frontline.thehindu.com/static/html/fl2319/stories/20061006006512300.htm>

²⁶ Johnsonova línia navrhnutá Britmi, dávala celé územie Aksai Čin pod správu Indie. Briti ju navrhli v čase, keď v Xinjiangu prebiehalo Dunganské povstanie, takže Čína nemala plnú kontrolu nad Xinjiangom a teda ani nad územiami priľahlými k Aksai Čin. Spojené kráľovstvo nikdy Číne nepredložilo návrh Johnsonovej línie a z toho dôvodu ju Čína odmieta uznať ako hranicu.

²⁷ Čína ju neschválila, ale ani nezamietla a Briti predpokladali, že Čína s ňou súhlasila. McCartney-McDonaldova línia rozdeľovala Aksai Čin zhruba na polovicu medzi Indiu a Čínu. Briti používali na mapách McCartney-McDonaldovu líniu do roku 1908. Po Xinhajskej revolúcii v roku 1911 až do konca prvej svetovej vojny Briti opäť používali Johnsonovu líniu. Avšak toto všetko bolo len na papieri (mapách). Briti nikdy neobsadili hranicu fyzicky, a teda vojensky neobsadili žiadnu z navrhovaných línií. Po získaní nezávislosti indická vláda považovala za hranicu v západnom sektore Johnsonovu líniu, zatiaľ čo čínska vláda za hranicu považovala McCartney-McDonaldovu líniu. NOORANY, A. G. (2006): India & China Facing the truth. [Online] In: *Frontline*, 23. 9. – 6. 10. 2006. [Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete: <https://frontline.thehindu.com/static/html/fl2319/stories/20061006006512300.htm>

Výsledkom tzv. incidentu v priesmyku Kongka bolo, že v roku 1959 čínske jednotky ustanovili novú líniu kontroly v západnom sektore naprieč celým územím Aksai Čin porušiac tým McCartney-McDonaldovu líniu. V roku 1960 si Čína začala nárokovat' celé územie Aksai Čin, teda aj za McCartney-McDonaldovu líniu a po vojne s Indiou v roku 1962 Čína obsadila takmer celý Aksai Čin (pozri mapa 2). Po čínsko-indickom pohraničnom strete v roku 1959 pakistanský prezident Muhammad Ajjúb Chánsíce pohrozil Číne „strašnými následkami pokiaľ vrhne svoj tieň aj na Pakistan,“ avšak zároveň pripustil, že hranica nebola stanovená.²⁸ Tým de facto otvoril možnosť rokovaní o hranici s Čínou. V dôsledku zhoršovania vzťahov s Indiou a postupného vzdľaľovania možnosti dosiahnutia dohody o demarkácii spoločnej hranice, začal Peking iniciovať neformálne rokovania s Pakistanom. Pritom Čína stále ponechávala možnosť rokovaní s Indiou a až po dvoch rokoch neformálnych rokovaní posunuli Čína a Pakistan rokovania do formálnej roviny.

Vývoj čínsko-indických vzťahov v 60. rokoch je analyzovaný v druhej časti.

Použitá literatúra:

1. A look back at the DalaiLama's dramatic 1959 escape from China-ruled Tibet. [Online] In: *Japan Times*, 15. 3. 2019. [Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete: <https://www.japantimes.co.jp/news/2019/03/15/asia-pacific/look-back-dalai-lamas-dramatic-1959-escape-china-ruled-tibet/#.XhCYjUdKhPZ>
2. Agreement on Trade and Inter course with Tibet Region. [Online] In: *Ministry of External Affairs Government of India*. [Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete: <https://www.mea.gov.in/bilateral-documents.htm?dtl/7807/Agreement+on+Trade+and+Intercourse+with+Tibet+Region>
3. Attitudes cep India and Britain to the Korean War. [Online] In: *shodhganga.inflibnet.ac.in*, 2009. [Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete: https://shodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/67094/9/09_chapter%204.pdf
4. CALVIN, J. B. (1984): The China-India Border War (1962). [Online] In: *globalsecurity.org*. [Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete: <https://www.globalsecurity.org/military/library/report/1984/CJB.htm>
5. CHEN, J. (2006): The Tibetan Rebellion of 1959 and China's Changing Relations with India and the Soviet Union. [Online] In: *sites.fas.harvard.edu*, 3. 8. 2006. [Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete: <https://sites.fas.harvard.edu/~hpcws/jcws.2006.8.3.pdf>
6. CURTIS, L. (2008): U.S.-India Relations: The China Factor. [Online] In: *Heritage Foundation*, 25. 11. 2008. [Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete: <http://www.heritage.org/research/reports/2008/11/us-india-relations-the-china-factor>
7. DAS, T. (1972): *Sino-Pak Collusion and U.S. Policy*. New Delhi: Asia Publishing House 1972. ISBN: 0210405074.
8. ENVOY EXCELLENCY BUREAU (2018): India- China Bilateral Relation. [Online] In: *Envoy Excellency*, 19. 4. 2018. [Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete: <http://envoyexcellency.com/india-china-bilateral-relation/>
9. GARVER, J. W. (2006): China's Decision for War with India in 1962. [Online] In: *New Directions in the Study of China's Foreign Policy*, apríl 2016. [Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete: <https://www.chinacenter.net/wp-content/uploads/2016/04/china-decision-for-war-with-india-1962.pdf>
10. GUPTA, K. (1978): Sino-Indian Agreement on Tibetan Trade and Intercourse: Its Origin and Significance. [Online] In: *JSTOR*. [Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete: <https://www.jstor.org/stable/4366549?seq=1>

²⁸ ONDRIS, P. (2017): Čínsko-pakistanské vzťahy po roku 1974. Bratislava: Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, dizertačná práca, s. 49.

11. HOFFMANN, S. A. (1990): *India and the China Crisis*. Los Angeles: University of California Press, 1990. ISBN-10: 0520065379.
12. JAIN, Sh. – SHUFEN, Y. (2011): India, China: Brothers, Brothers. [Online] In: *JSTOR*. [Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete: <https://www.jstor.org/stable/24385548?seq=1>
13. LAL, D. (2008): *Indo-Tibet-China Conflict*. Dillí: Kalpaz Publications, 2008. ISBN 81-7835-714-3.
14. NOORANY, A. G. (2003): India & China Facts of history. [Online] In: *Frontline*, 30. 8. – 12. 9. 2003. [Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete: <https://web.archive.org/web/20111002095213/http://frontlineonnet.com/fl2018/stories/20030912002104800.htm>
15. NOORANY, A. G. (2006): India & China Facing the truth. [Online] In: *Frontline*, 23. 9. – 6. 10. 2006. [Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete: <https://frontline.thehindu.com/static/html/fl2319/stories/20061006006512300.htm>
16. NOORANY, A. G. (2012): The Truth About 1962. [Online] In: *Frontline*, 17. – 30. 11. 2012. [Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete: <https://frontline.thehindu.com/static/html/fl2923/stories/20121130292300400.htm>
17. ONDRIS, P. (2017): Čínsko-pakistanské vzťahy po roku 1974. Bratislava: Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, dizertačná práca.
18. Population Pyramids of the World from 1950 to 2100. [Online] In: *PopulationPyramid.net*, 2019. [Citované 4. 1. 2020.] Dostupné na internete: <https://www.populationpyramid.net/china/1950/>
19. RAWAN239 (2019): India, China. [Online] In: *himachalpradesh.pscnotes.com*, 17. 10. 2019. [Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete: <https://himachalpradesh.pscnotes.com/international-booster/india-china-2/>
20. SHASHI, T. (2012): Pax Indica: India and the World of the Twenty-first Century. [Online] In: *maxima-library.org*. [Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete: <http://maxima-library.org/knigi/knigi/b/302757?format=read>
21. Sino-Indianborderdispute. [Online] In: *Wikipedia The Free Encyclopedia*. [Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete: https://en.wikipedia.org/wiki/Sino-Indian_border_dispute
22. The Seventeen-Point Agreement. [Online] In: *UC Press E-Books Collection, 1982-2004*. [Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete: <https://publishing.cdlib.org/ucpressebooks/view?docId=ft2199n7f4&chunk.id=d0e691&toc.depth=100&toc.id=d0e631&brand=ucpress;query=goldstein>
23. USA International Business (2011): *India Country Study Guide Volume 1 Strategic Information and Developments*. Washington DC: International Business Publications, 2012. ISBN 1-4387-7460-5.
24. USA International Business (2011): *India: Foreign Policy & Government Guide*. Washington DC: International Business Publications, 2011. ISBN 0-7397-8298-3.
25. ZHU, Zh. (2011): China-India Relations in the 21st Century: A Critical Inquiry. [Online] In: *Indian Journal of Asian Affairs*, jún – december 2011. [Citované 4. 1. 2020] Dostupné na internete: <https://www.jstor.org/stable/41950508?seq=1>

Kontakt:

PhDr. Bc. Peter Ondris, PhD.

Katedra informačných systémov

Fakulta managementu

Univerzita Komenského v Bratislave

Odbojárov 10

820 05 Bratislava 25

e-mail: peter.ondris@fm.uniba.sk

HOW STATES STRENGTHEN TIES WITH THEIR EXPATRIATES. CHINA'S AND INDIA'S APPROACH OF DIASPORA SOFT POWER¹

VZŤAHY ŠTÁTU S PRÍSLUŠNÍKMI ŽIJÚCIMI V ZAHRANIČÍ. ČÍNSKY A INDICKÝ PRÍSTUP K VYUŽITIU DIASPÓRY AKO NÁSTROJA MÄKKEJ MOCI ŠTÁTU

Mária Rošteková

Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici,
Kuzmányho 1, 974 01 Banská Bystrica, email: maria.rostekova@umb.sk

Abstract: Diaspora communities successively became an indispensable “soft power” instrument of governments’ diplomatic strategies by promoting specific foreign policy agendas beyond the borders of the nation-state. According to several studies, the Chinese and Indian cases show best that diasporas can contribute actively and in various ways to the development of their country of origin. They highlight how states deal with their expatriate communities, perceived as vectors of politics, economy, and relays of influence and lobbying. Although China and India follow the same objective, they apply different strategies worth being looked at in more detail.

Key words: Diaspora, Soft power, emigration, transnationalism, China, India, State-diaspora relations

JEL Classification: O21, P10

Abstrakt: Rozptýlené populácie, označované pojmom diaspóra, sa postupne stali významným nástrojom „mäkkej moci“ štátov, nakoľko preukázateľne prispievajú k presadzovaniu ich národných záujmov v zahraničí. Čínska a indická diaspóra sú najlepšimi príkladmi toho, ako môžu cezhraničné komunity aktívne prispievať k rozvoju materskej krajiny. Aj z tohto dôvodu sú dnes považované za dôležité vektory hospodárstva a politiky štátov a za ich nástroje vplyvu a lobovania. Autorka si v príspevku kladie za cieľ porovnať čínsky a indický prístup k ponímaniu mäkkej moci štátu a poukázať na rozdiely a paralely vo vývoji vzťahov obidvoch krajín s príslušníkmi komunit žijúcich v zahraničí.

Kľúčové slová: diaspóra, mäkká moc, emigrácia, transnacionalizmus, Čína, India, vzťah štát-diaspóra.

JEL klasifikácia: O21, P10

Introduction

The influence of “soft power” is based on enhancing the country’s impact through all non-coercive instruments without any constraints. Some countries have measured its strategic relevance and have succeeded in taking advantage of their expatriates representing an indirect strength. Diasporas can variously and actively contribute to the development process of their homeland, which explains the countries’ interest in expatriate communities perceived as vectors of politics and economy, as well as relays of influence and lobbying.

Each diaspora is characterized by specific features that must be identified in order to create productive state-diaspora ties. At the same time, countries may adopt different strategies for taking advantage of the diasporic knowledge. To raise their profile abroad, some

¹ It is published within a research project VEGA No. 1/0949/17: *Concept of the Soft power in the context of the transforming international environment and its potential for the small states’ strategies.*

offer specific advantages to attract expatriates back home, others support their success and well-being or contribute to the transnational network emergence. At the same time, there are some countries whose perception of diasporas reflects mainly new internal and international policy. This strategy has a specific objective: making the communities one of the bases for their investment policy and a part of the development policy.

This is the case of the countries analyzed in this research - India and China, knowing that their diasporic communities are the largest ones and are settled across the whole world. Building on similarities and differences, the aim is to define the relations the Chinese and Indian expatriates maintain with their homeland and, vice-versa, the way the countries perceive their diasporas.

1 Defining diaspora: from theory to reality²

Inseparable from migratory flows, the term “diaspora” has only been trending for about twenty years, thanks to English literature. However, there is no universally accepted definition of diaspora: concepts proposed by scholars differ widely. Hence, diaspora has been described as a “travelling term”³ in that it is a single signifier for a necessarily heterogeneous and disparate set of experiences. Indeed, the meaning of diaspora has been stretched to accommodate various intellectual, cultural and political agendas and “this has resulted in what one might call a ‘diaspora’ of the diaspora – a dispersion of the meanings of the term in semantic, conceptual and disciplinary space.”⁴

John Armstrong’s definition applies the term diaspora to “any ethnic collectivity which lacks a territorial base within a given polity, i.e., is a relatively small minority throughout all portions of the polity.”⁵ It is generally considered the first theoretical attempt to explain the term. However, that was a very general approach because the author suggested that all migrant groups form a diaspora, without specifying the particularities of their unity and mentioning their attachment to their country of origin.

Gabriel Sheffer is one of the first researchers to refine this definition. In his article *A New Field of Study: Modern Diasporas in International Politics* he describes the triadic network involving homeland, diaspora, and host country as the core of a new field of study and he is especially interested in analyzing this triad in the modern world: “Modern diasporas are ethnic minority groups of migrant origins residing and acting in host countries but maintaining strong sentimental and material links with their countries of origin – their homelands.”⁶

The diaspora also means a space, a nation, a host territory and one of origin.⁷ Its nature goes far beyond the simple fact of being exiled in a forced or voluntary way. It covers all the community institutions which are at the base of a diaspora, the totality of convictions, traditions, cultural norms that a diasporic group is able to preserve and transmit even while being far from the territory which has laid the foundation of their common values.

Diaspora can also be understood as referring only to those groups who were forcibly expelled from their homelands and who remained socially marginal in host lands as they were waiting to return. Safran⁸ argues that due to the degree of force initiating a population’s dispersion we can distinguish between diaspora, semi-diaspora, and non-diaspora. Only if a

² This part of paper refers to some elements of the book: ROŠTEKOVÁ, M. (2019): Migration, Slovak diaspora and media.

³ CLIFFORD, J. (1994): Diasporas.

⁴ BRUBAKER, R. (2005): The 'diaspora' diaspora, p. 1.

⁵ ARMSTRONG, J. A. (1976): Mobilized and Proletarian Diasporas, p. 393.

⁶ SHEFFER, G. (1986): Modern Diasporas in International Politics, p. 3.

⁷ BUGA, N. (2011): Les diasporas comme ressources d’intégration dans l’économie mondiale.

⁸ SAFRAN, W. (1991): Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return.

population faces a destroyed homeland and/or its own expulsion, and collectively experienced trauma as a result, can we talk of a diaspora. Elaborating and expanding on key characteristics developed by other theorists, Cohen⁹ identifies five types of diaspora, namely: victim, labor, trade, imperial and cultural. The value of Cohen's work is that it makes us aware of the many ethnonational communities whose members live outside their homelands, a recurring phenomenon in this age of globalization.

A review of the term diaspora, as formulated and popularized by classical diaspora theorists (Cohen; Safran; Sheffer), reveals three major building blocks or core features of the term that differentiate it from similar phenomena: history of dispersal; connections with homeland (in term of myths, memories, desire to eventually return); and a collective identity or boundary-maintenance.¹⁰ The postmodern notion of diaspora, a response both to the rigid notion of diaspora posed by classical theorists and to the perceived failures of ethnicity and "race" paradigms,¹¹ makes no reference to ethnicity, a "homeland" or a place of settlement, but emphasizes hybridity and de-territorialized identities, and plural attachments. Clifford¹² claims that the notion of homeland does not need to be essential to the articulation of transnational communities. He insists that a shared and continuing history of displacement, suffering, adaptation and resistance are other key features.

Transnationalism is not synonymous with diaspora, but diasporas are regarded as example of transnational communities. More so, transnational communities can be seen as the building blocks of potential diasporas. Insofar as some diasporas maintain connections with their original or imagined homeland, they may be referred to as transnational communities. To use Bauböck's and Faist's¹³ metaphor, diaspora and transnationalism are "two awkward dance partners, who talk about similar categories of persons involving forms of forced and voluntary migrations".

According to Bruneau¹⁴ it is clear that not all cross-border migrants can be treated as forming a diaspora because some of them "do not seek to build a transnational social network that will last". They seek above all to socially climb in their village of origin. The social group to which they belong is most often limited to this community and its transnational network of migrants, while the "diaspored" has the feeling of belonging to a nation in exile, dispersed on a world scale, and to be the bearer of an ideal rooted in a territory of origin, imaginary or real."

For this author, members of a diaspora have a strong feeling of affection for their country of origin and it is the diasporic networks but also interactions between members of the diaspora that determine the continuity of contacts with their country of origin. This interconnectivity between the diasporic entities formed in different host countries and the links with the country of origin is one of the major elements that defines the specificity of a diaspora and distinguishes it from other categories of migrants.¹⁵

However, a diasporic network is not a static provision but a structure that evolves with the history of its diaspora: its organization is structured to a degree that reflects its historical foundation; it can have many or few, complex or basic networks. When a diaspora is born, networks mostly serve as informal social groups that help individuals settle in the host society, learn about its customs, find support far from their country of origin, etc. Over time,

⁹ COHEN, R. (2008): *Global Diasporas: An Introduction*.

¹⁰ BRUBAKER, R. (2005): *The 'diaspora' diaspora*.

¹¹ ANTHIAS, F. (1998): *Evaluating "diaspora": beyond ethnicity*.

¹² CLIFFORD, J. (1994): *Diasporas*.

¹³ BAUBÖCK, R. – FAIST, T. (2010): *Diaspora and Transnationalism: What Kind of Dance Partners?*, p. 9.

¹⁴ BRUNEAU, M. (2004): *Diasporas et espaces transnationaux*.

¹⁵ BUGA, N. (2011): *Les diasporas comme ressources d'intégration dans l'économie mondiale*.

these networks grow by multiplying their functionality and some of them become formal recruiting networks, for business recruiting for instance.

Transnationality includes a new relationship between the diaspora and the state characterized by “mutual dependence” between a state and the “mobilized diaspora”.¹⁶ While diasporas occupied an important place in the pre-modern states, especially in the field of international trade, the “mobilized diasporas” are today, according to Armstrong,¹⁷ in a position of “international negotiation” with regard to political decisions. The increased interdependence between dispersed populations and their host and home states is part of a complex and global system of interactions and is subject to internal and external negotiation processes.

Obviously, the phenomenon is not new. Expatriate populations have often considered their emigration as temporary for economic reasons, and spontaneously maintained links with their country of origin. What is new in the expression of transnational solidarity today is its organizational dimension: its elaboration of networks and construction of communities; its institutionalization which supposes the coordination of activities most often founded on objective or subjective references, and on common interests.

2 Some reflections on state-diaspora relations

It has already been acknowledged that diasporas can have an impact on both the country where they live and on their country of origin. For their country of origin, they can open doors to global labor markets, trade, business, cultural exchange and diplomacy, and often bring home new ideas, skills and financial assets. For the host country, they can strengthen trust between different cultures, values, beliefs and political systems on which to build business, trade, and partnerships.¹⁸ Diasporas are increasingly seen as major actors not only in national, bilateral and international affairs, but also as contributing actors for development. However, states also can have a significant influence on their citizens and co-ethnics living abroad. For those reasons, the traditional research focus on diasporas and their impact on the state has moved towards examining the role of states in forming and supporting diasporas, according to Svetluša Surová.¹⁹

Over the past decade, a growing number of countries have, at the national level, established government bodies with responsibility for diaspora engagement and taken measures to facilitate this engagement.²⁰ These measures represent a really wide range of options from the creation of intergovernmental and parliamentary committees to coordinate actions on both the executive and legislative fronts, to the establishment of legislative and regulatory frameworks to facilitate diaspora engagement.

Diaspora communities successively became an indispensable *soft power* instrument of governments’ diplomatic strategies by promoting specific foreign policy agendas beyond the borders of the nation-state.²¹ According to several studies, the Chinese and Indian cases show best that diasporas can contribute actively and in various ways to the development of their country of origin. They highlight how states deal with their expatriate communities, perceived as vectors of politics, economy, and relays of influence and lobbying. Although China and India follow the same objective, they apply different strategies worth being looked at in more detail.

¹⁶ KASTORYANO, R. (2010): Minorités et politique étrangère : espace transnational et diplomatie globale.

¹⁷ ARMSTRONG, J. A. (1976): Mobilized and Proletarian Diasporas.

¹⁸ Diasporas and Development, Bridging Between Societies and States (2013).

¹⁹ SUROVÁ, S. (2017): How Slovakia Engages and Constructs Its Diaspora.

²⁰ Diasporas and Development, Bridging Between Societies and States (2013).

²¹ See more: Dr. Gerasimos Tsourapas’ conference *Diasporas as Soft Power in World Politics*. Available at: http://schools.aucegypt.edu/GAPP/cmrs/Documents/October%2030_final.pdf

3 China's and India's approach of diaspora soft power

Chinese and Indian diasporas are characterized by certain evident similarities. They are both from large emerging countries, whose development has been open to globalization. Globalization has been rapid and massive over the last thirty years, and has shaken the world in economic and geopolitical terms. They also come from the indigenous cultures of the two largest civilization centers in the Eastern and Southern Asia.²² However, they maintain different attitudes vis-à-vis their diasporas due to their historical national perception of themselves. The Indian Union has long ignored its diaspora while focusing on their own postcolonial nation building process. On the other hand, the Beijing-diaspora ties once competing with Taipei, have always been an instrument of the continental power.

Chinese diaspora represents one of the most dynamic diasporas in the world. There are approximately 40 million Chinese settled across all continents. It is the result of a long-standing emigration that began centuries ago, but it wasn't until the mid-19th century when it became massive.²³ Chinese communities have gradually settled themselves in several regions more or less distant from China where they gave rise to an economic organization made up of small commercial or craft enterprises locally related in terms of supplies, financing or workforce, thus creating sorts of local economic clusters.²⁴ According to Rouane and Valentin,²⁵ the Chinese diaspora has thus contributed to a real system based on relations and exchange, which is currently actively taking part in strengthening of the Chinese power, at all levels and fields.

Even though labor migration of diaspora members to sewing studios, small-scale food industry, restaurants, etc. probably represents the most important one in terms of figures, there are also other types researches look at. This is especially the case of students and qualified or highly qualified people representing a relatively new phenomenon. Encouraged by the authorities in the 1990s, students were leaving China to improve their skills abroad, especially in the Western countries.

In 2001, their number was 146,000, representing an increase of 71.8% when compared to the year before. At the beginning of 2000's, there were 460,000 students abroad while more than a half being in the USA and other 20% in Europe.²⁶ Their total number was 815,000 between 1985 and 2004. This kind of temporary migration became a permanent one once expatriate students decided to stay abroad; this is the case of three quarters of students; as observed during the period of research.²⁷

For a long time, Chinese central government was neglecting its expatriates. It is only recently they have started experiencing some recognition and appreciation from the Chinese authorities, which started treating them in a special way. The authorities no longer consider diaspora "an offshoot owning them obedience."²⁸ Since 2001, the People's Republic of China has encouraged relations among already existing communities and between them and new immigrants, while promoting the ties of these groups with China.²⁹ It's especially about encouraging of brining-together and collaboration among Chinese associations established across the world, such as between the one in North America and another in South-east Asia.³⁰

²² SANJUAN, T. (2012): *Chine et Inde: des diasporas, entre puissances émergentes et mondialisation*.

²³ MA MUNG, E. (2009a): *Le prolétaire, le commerçant et la diaspora*.

²⁴ MA MUNG, E. (2009b): *La nouvelle géographie de la diaspora chinoise*.

²⁵ ROUANE, G. – VALENTIN, A. (2014): *Diaspora, enjeu et accroissement de puissance des États : une ressource française sous-exploitée*.

²⁶ ZHANG, G. (2003): *Migration of Highly Skilled Chinese to Europe: Trends and Perspective*.

²⁷ WANG, C. – WONG, S.-L. – SUN, W. (2006): *A New Arcain China's Policy toward the Chinese Diaspora?*

²⁸ MA MUNG, E. (2000): *La Diaspora chinoise: géographie d'une migration*.

²⁹ XIANG, B. (2006): *A new mobility regime in the making: policy changes and challenges in Chinese internal and international migration*.

³⁰ MA MUNG, E. (2009a): *Le prolétaire, le commerçant et la diaspora*.

According to Ghalia Rouane and Arnaud Valentin,³¹ this “change of institutional style” proves the ideological changes of the authorities vis-à-vis their diaspora that can now benefit from a special status of being the target of positive speeches of the authorities that consider them a source of modernization and growth of power for their country. According to their authors, several political and economic measures have been implemented in order to encourage expatriate Chinese to come home, including the recognition of dual citizenship, facilitated passport renewals, the right for students to settle where they wish in China or a facilitated residence permit for expatriate Chinese no longer holding Chinese nationality, including a permanent resident permit (or green card) for investors, highly qualified employees or entrepreneurs, researchers and professors, as well as for their families. These are general measures which may complemented by other group-specific ones.

This policy has been created at the highest level of state. Led by the central government, it's based upon three important principles: 1. increased scientific and technological knowledge to reduce Chinese dependency on imported technologies; 2. economic investments and 3. cultural outreach.

In the submitted study, it's especially the first principle worth being analyzed given the fact that China has been trying to decrease its technological dependency over the last two decades. To do so, China has implemented a plan of rapid catching-up by relying on best diasporic scientists.

The Chinese authorities are encouraging their highly qualified or abroad-trained expatriates to return to China by measures targeting scientists and engineers from abroad, by facilitating them access to university managements, the Academy of sciences or engineering or by granting a temporary residence status of "visiting professors" to PhD students or holders of national higher education. Over the past few decades, China has implemented a highly effective strategy focused on the development of its power and cultural outreach.

The Indian government policy covering expatriate communities was completely different than the Chinese one. Embodying the main instrument of cultural and political outreach abroad in the first half of the 20th century, Indian diaspora was being neglected following the proclamation of Indian and postcolonial Indian society independence until its recovery in 1980's.³²

Important India-diaspora bringing-together occurred after two migratory waves of 1960's and 1970's - one wave being working population recruited in oil monarchies in the Middle East and generous when it comes to sending remittances to their source country, and the second being highly qualified, settled especially in the North America and representing their untapped economical potential. As in the case of China, it is especially this part of the Indian diaspora that was targeted by the Indian authorities because they represent very attractive policies, which may provide India with scientific and technical knowledge and management methods lacking for its development. However, the methods applied were different from the Chinese ones.

Prime Minister Rajiv Gandhi was the first to realize strategic importance of Indian diaspora. He no longer wanted it to be perceived as “elite that broke away”, but rather as a “source of brains” that had accumulated various interests waiting for its potential to be rediscovered in India.³³ Indian expatriates can thus benefit from new fiscal rights, better appreciation from the government, and increased economic and political involvement.

³¹ ROUANE, G. – VALENTIN, A. (2014): *Diaspora, enjeu et accroissement de puissance des États : une ressource française sous-exploitée*.

³² CARSIGNOL – SINGH, A. (2009): *La diaspora, instrument de la politique de puissance et de rayonnement de l'Inde à l'île Maurice et dans le monde*.

³³ GANDHI, R. (1985): *Inaugural Address to the Conference of Education Ministers of State and Union Territories*, p. 214.

The new government strategy led, *inter alia*, to the creation of a service within the Industry Department in 1986, aiming was to facilitate investment procedures for non-residents. This was followed by the creation of a Chamber of Commerce and Culture for the expatriate Indians' in 1987. Following the governmental changes, a more welcoming attitude towards expatriate communities gradually came into being. Diasporic potential proved to be useful for economic reforms of 90's characterized by economic liberalization and opening up. In 1999, an idea of creating a card for all people of Indian origin facilitated them access to property and granted a long-term residence permit.

In 2000, the government ordered a creation of a community inventory and its responsible authority: The High-Level Committee on Indian Diaspora. Its mission was to evaluate the situation of the People of Indian Origin (PIO) and the Non-Resident Indians (NRI), their aspirations and role they could play in the development process of India in order to create a new India-diaspora policy. The report included a quantitative assessment of expatriate communities counted according to the two categories "NRI" and "PIO", a detailed description of the country of settlement and a series of recommendations to guide the government's hard-line policy. Since 2000's, the Indian government attitude towards their expatriates had become proactive.

Unlike the Chinese policy dictated and implemented by the central government, the organization and delivery of Indian politics are provided by the Indian government in partnership with various organizations, mainly with the Indian Chamber of Commerce and Industry (FICCI) that is very active abroad, the India Investment Center (IIC) and the Council of Scientific and Industrial Research, all three being important partners of the Indian government in the implementation of the state-diaspora policy to fill the databases dedicated to expatriates' technical and scientific knowledge India may benefit from.

Regarding the public policy intervention, six areas of intervention were selected: investment facilitation, transfer of diasporic technology and knowledge to India; creation of institutions to strengthen cultural ties with India; strengthening of protection mechanisms for Indian expatriates; development of a policy to combat discrimination of diasporas; transformation of diaspora members into ambassadors of India; recognition of the diasporic contribution to India through the creation of a special honor and the establishment of dual citizenship.

Following the recommendations proposed by the High-Level Committee on Indian Diaspora in 2002, the Government appointed an Ambassador-at-Large for the "NRIs" and "PIOs" and established The Ministry of Overseas Indian Affairs (MOIA) in charge of the external affairs. From this moment on, the "NRIs" can benefit from the Overseas Citizen of India (OCI) status granting them dual citizenship (except for exercising their civil rights and agricultural property acquisition). The NRIs are invited to give their financial or intellectual resources in favor of India.³⁴

Current Indian state-diaspora policy is based on a cultural and ethnic diplomacy - idealistic and pragmatic,³⁵ aiming to raise a positive image of the country and defend its interests at the local, regional and international level. India is one of the few countries to organize an annual ceremonial three-day event dedicated to its diaspora at the presence of several government ministers. Countries leading an active approach to their diaspora such as China, regularly organize informal meetings.

³⁴ ROUANE, G. – VALENTIN, A. (2014): Diaspora, enjeu et accroissement de puissance des États : une ressource française sous-exploitée.

³⁵ CARSIGNOL – SINGH, A. (2009): La diaspora, instrument de la politique de puissance et de rayonnement de l'Inde à l'île Maurice et dans le monde.

Conclusion

The approaches adopted by these two Asian nations are rich in state-led initiatives aimed at creating a favorable environment for the mobilization of diasporic resources. The submitted study aims to offer a view of their similarities and differences. Their historical paths are surely comparable to those of emerging countries searching for their world economic and geopolitical balance, not only in the light of the present circumstances, but also according to similar reasons for emigration. What differs them is the role of the countries towards their diasporas and strategies applied to encourage them to take part in national and institutional capacity building. While China has always been maintaining ties with its expatriate communities, and currently applies a centralized diaspora-oriented policy, India had cut ties with the expatriates for a relatively long time and didn't rediscover them until two decades ago. Diasporic behavior vis-à-vis the source countries is however another aspect worth studying.

References:

1. ANTHIAS, F. (1998): Evaluating "diaspora": beyond ethnicity. In: *Sociology*, no. 32(3), pp. 557-580.
2. ARMSTRONG, J. A. (1976): Mobilized and Proletarian Diasporas. In: *The American Political Science Review*, vol. 70, no. 2, pp. 393-408.
3. BAUBÖCK, R. – FAIST, T. (2010): Diaspora and Transnationalism: What Kind of Dance Partners? In: *Diaspora and Transnationalism: Concepts, Theories and Methods*. Amsterdam: University Press, pp. 9-34.
4. BRUBAKER, R. (2005): The 'diaspora' diaspora. In: *Ethnic and Racial Studies*, no. 28(1).
5. BRUNEAU, M. (2004): *Diasporas et espaces transnationaux*. Edition Economica. Collection Villes-géographie 45.
6. BUGA, N. (2011): *Les diasporas comme ressources d'intégration dans l'économie mondiale. Economies et finances*. Université de Grenoble.
7. CARSIGNOL – SINGH, A. (2009): La diaspora, instrument de la politique de puissance et de rayonnement de l'Inde à l'île Maurice et dans le monde. In: *EchoGéo* [Online], 10 | 2009. Available at: <http://journals.openedition.org/echogeo/11329>.
8. CLIFFORD, J. (1994): Diasporas. In: *Cultural Anthropology*, vol. 9, no. 3, pp. 302-338.
9. COHEN, R. (2008): *Global Diasporas: An Introduction*. London: Routledge, 219 p.
10. *Diasporas and Development, Bridging Between Societies and States. Background Paper for the Diaspora Ministerial Conference*. 2013. IOM. Available at: <http://www.iom.int/files/live/sites/iom/files/What-WeDo/idm/workshops/IDM-2013-Diaspora-Ministerial-Conference/Background-Paper-2013-Diaspora-MinisterialConference-EN.pdf>
11. GANDHI, R. (1985): Inaugural Address to the Conference of Education Ministers of State and Union Territories, New Delhi, 29 August 1985. In: GANDHI, R. (1987): *Selected Speeches and Writings*, Publications Division, Ministry of Information and Broadcasting, Government of India, New Delhi.
12. KASTORYANO, R. (2010): Minorités et politique étrangère : espace transnational et diplomatie globale. In: *Politique étrangère*, no. 3, pp. 579-591. Available at: <https://www.cairn.info/revue-politique-etrangere-2010-3-page-579.htm>
13. MA MUNG, E. (2000): *La Diaspora chinoise: géographied'une migration*. Paris: Ophrys, 2000, 175 p.
14. MA MUNG, E. (2009a): Le prolétaire, le commerçant et la diaspora. In: *Revue européenne des migrations internationales*, vol. 25, no. 1, 2009, pp. 97-118.

15. MA MUNG, E. (2009b): La nouvelle géographie de la diaspora chinoise. In: *Accueillir*, 2009, pp. 33-35. Available at: https://www.revues-plurielles.org/_uploads/pdf/47/250/124653_033_035.pdf
16. ROŠTEKOVÁ, M. (2019): Migration, Slovak diaspora and media. In *Slovak diaspora and media*. Banská Bystrica : Belianum. Matej Bel University Press, 2019. ISBN 978-80-557-1578-0.
17. ROUANE, G.– VALENTIN, A. (2014): Available at :http://bdc.aege.fr/public/diaspora_enjeu_et_accroissement_de_puissance_etats.pdf
18. SAFRAN, W. (1991): Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return. In *Diaspora: A Journal of Transnational Studies*. University of Toronto Press. Vol. 1, No. 1, pp. 83-99.
19. SANJUAN, T. (2012): *Chine et Inde: des diasporas, entre puissances émergentes et mondialisation*. Available at: <https://academiesciencesmoralesetpolitiques.fr/2012/10/01/chine-et-inde-des-diasporas-entre-puissances-emergentes-et-mondialisation/>
20. SHEFFER, G. (1986): *Modern Diasporas in International Politics*. New York: Croom Helm.
21. SUROVÁ, S. (2017): *How Slovakia Engages and Constructs Its Diaspora*. Working paper. ERSTE Foundation Fellowship for Social Research. [online]. [Cited: 2019-12-05]. Available at: https://www.academia.edu/33776464/How_Slovakia_Engages_and_Constructs_Its_Diaspora
22. WANG, C. – WONG, S.-L -SUN, W. (2006): A New Area in China's Policy toward the Chinese Diaspora? In: *Journal of Chinese Overseas*, vol. 2, no 2, pp. 294-309.
23. XIANG, B. (2006): *A new mobility regime in the making: policy changes and challenges in Chinese internal and international migration*, communication présentée au séminaire de l'EHESS, Paris, 16 octobre 2006.
24. ZHANG, G. (2003): Migration of Highly Skilled Chinese to Europe: Trends and Perspective. In: *International Migration*, vol. 41, no. 3, 2003, pp. 73-97.

Contact:

PaedDr. Mária Rošteková, PhD.

Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

Kuzmányho 1

974 01 Banská Bystrica

e-mail: maria.rostekova@umb.sk

DEFLÁCIA, POLITIKA ÚSPORÝCH OPATRENÍ A RAST KRAJNEJ PRAVICE

DEFLATION, AUSTERITY AND THE RISE OF FAR-RIGHT

Jakub Szabó

Fakulta medzinárodných vzťahov, Ekonomická univerzita v Bratislave, Dolnozemska cesta 1/b,
852 35 Bratislava 5, Slovenská republika, e-mail: jakub.szabo@euba.sk

Abstrakt: Otázka rastu krajnej pravice v súčasnosti opätovne dominuje vedeckému diskurzu. V tejto práci sme analyzovali tézu bývalého ministra financií Grécka Y. Varoufakisa ohľadom rastu krajnej pravice v Európe a jeho paralelu s vývojom nacizmu v Nemecku. Identifikovali sme tri faktory prispievajúce k rastu krajnej pravice: (1) dlhovo-deflačná špirála, (2) politika úsporných opatrení a (3) nemožnosť menovej devalvácie v kontexte zlatého štandardu alebo Eurozóny. Pokúsili sme sa odpovedať na výskumnú otázku v medziach regresnej analýzy, pri delimitovaní Harmonizovaného indexu spotrebiteľských cien ako nezávislej premennej a vývoja preferencií vybraných krajne pravicových strán – Liga, Zlatý úsvit a Vox, ako závislej premennej.

Kľúčové slová: deflácia, politika úsporných opatrení, krajná pravica, Liga, Zlatý úsvit, Vox

JEL klasifikácia: E31, F50

Abstract: The issue of the rise of far-right parties dominates the political discourse. This paper considers a proposition made by former Greek finance minister Y. Varoufakis, linking the current rise of far-right in Europe, to the emergence of Nazism in Germany. We identified three factors contributing to the rise of far-right: (1) debt-deflationary spiral, (2) austerity policy and (3) Gold Standard/Eurozone type of monetary union. The authors attempted to answer a research question by composing a regression analysis, setting the Harmonized Consumer Price Index as an independent variable and the political preferences of selected far-right parties as a dependent variable.

Key words: deflation, austerity, far-right, League, Golden Dawn, Vox

JEL Classification: E31, F50

Úvod

„Nič nepriľne ľudí k autoritárstvu lepšie, ako porážka v kombinácii s národnou potupou a ekonomickým kolapsom.“¹ Historická skúsenosť nárastu krajnej pravice nám dáva možnosť korelovať rôzne etapy jej vývoja a pokúsiť sa ich porovnať so súčasným vývojom politickej scény v Európe. Nemecký nacizmus, ako reakcia na Veľkú hospodársku krízu (VHK) z konca 20. rokov 20. storočia, je do veľkej miery dieťa deflácie. V tejto práci sa pozrieme na štrukturálne problémy dlhovo-deflačných tlakov v Eurozóne a politiky úsporných opatrení a ich paralel medzi rastom nacizmu a rastom krajnej pravice v Európe v súčasnosti. Istá podobnosť bola načrtnutá pri stretnutí bývalých ministrov financií Nemecka a Grécka, počas turbulentného času reštrukturalizácie gréckeho dlhu na začiatku roku 2015, keď helénsky minister financií vyhlásil, že „ako minister financií vo vláde, ktorá čelí stavu núdze v dôsledku krutej dlhovo-deflačnej krízy cítim, že práve nemecký národ je ten, kto môže pochopiť nás Grékov lepšie ako ktokoľvek iný. Nikto nerozumie lepšie než ľudia tejto krajiny,

¹ VAROUFAKIS, Y. (2017): *And The Weak Suffer What They Must?*, s. 198.

ako vážna hospodárska depresia, v kombinácii s rituálnou národnou potupou a nekončiacou beznádejou plodí zárodok fašizmu.“² Táto práca má ambíciu rozviť túto subtilnú ideu. Pokúsime sa zistiť, či je deflácia „koreňom všetkého zla vo svete,“³ ako to tvrdil Irwing Fisher, alebo sa jej dopady hyperbolizujú. Našou ambíciou nie je prísť s univerzálnou paradigmou vysvetlenie príčin rastu krajnej pravice na základe úzko vymedzeného súboru ekonomických faktorov. Uvedomujeme si prierezovosť, komplexnosť a multidimenzionalitu problematiky krajnej pravice. Neupúšťame od historických, politických, kultúrnych a sociálno-psychologických dimenzií tematiky, avšak z dôvodu praktickej obmedzenosti analyzujeme iba sériu nami vybraných ekonomických determinantov rastu krajnej pravice.

V nadväznosti na koniec prvej svetovej vojny (WWI.) evidujeme hospodárske problémy porazených krajín. Weimarská republika, nástupnícka krajina Wilhelmovho Nemecka, medzi rokmi 1922 – 1923 zaznamenala rast cenovej hladiny o vyše 500 miliárd % počas päť mesačného obdobia, pričom sa jednalo o denný rast 16 %, čoho dôsledkom bola úplná strata hodnoty nemeckej marky.⁴ Hyperinflácia, v dôsledku monetizácie nemeckého dlhu, bola jedinou možnosťou, ako konfrontovať náhly rast zadlženia v ekonomicky zdevastovanej krajine. Už Keynes v *Ekonomických dopadoch mieru* (1920) predpovedal, že známa veta z mierovej konferencie po prvej svetovej vojny, „Nemecko bude kompenzovať všetky škody spôsobené na civilnom obyvateľstve Spojencov, ako aj majetku poškodeného v dôsledku nemeckej agresie na súši, po mori a zo vzduchu“, neprinesie nič iné ako katastrofu.⁵ Keynes predostrel logické argumenty a nevyhnutnosť (1) reštrukturalizácie nemeckého dlhu (reparácii) na 2 miliardy libier, (2) odpustenie úrokov na dlh voči spojencom a (3) vytvorenie časovej rezervy na ekonomické ozdravenie krajiny,⁶ keďže ako jeden z mála si uvedomoval katastrofálne dôsledky vysokej miery zadlženia v kombinácii s úspornými opatreniami a neproduktívnou ekonomikou. Národný príjem (NI) Nemecka pred WWI. dosahoval 40 miliárd nemeckých mariek, zatiaľ čo naakumulovaný verejný dlh v dôsledku vojnových výbojov eskaloval na 140 miliárd nemeckých mariek.⁷ Lord Keynes si bol plne vedomý už v 20. rokoch minulého storočia absurdnú situáciu štátu, ktorého NI hypertrofuje v dôsledku relatívneho rastu verejného dlhu. V týchto reláciách evidujeme zjavnú paralelu medzi situáciou v Nemecku po WWI. a stavom ekonomiky Grécka na pokraji bankrotu v roku 2015.

Nútená deflačná politika Weimarskej republiky pod Dawesovým plánom (1924) načrtnutého spojencami, udávala štátu povinnosť kontinuálne dosahovať prebytky obchodnej bilancie a to aj napriek nárastu protekcionizmu obchodných partnerov, avšak bez možnosti devalvácie. Strach z opätovného nárastu inflácie diskontoval akúkoľvek možnosť menovej devalvácie a tak k obchodnému prebytku mohlo dôjsť logicky iba skrze deflačný tlak na pokles cien a miezd, alebo tzv. *internej devalvácie*.^{8,9} Youngov plán (1928), ktorý približne kopíroval kontúry Keynesovho návrhu prišiel neskoro a po náraste Hitlerovej NSDAP v rokoch 1930 a 1932 sú spojenci aj tak nútení odpustiť Nemecku dlh. V období rokov 1930 a 1932, teda v čase nárastu popularity nacistov, vláda kancelára H. Brüninga preukázateľne a vedome pristupuje v zajatí dlhu k deflačným politikám, v snahe poddať sa požiadavkám spojencov.¹⁰

² VAROUFAKIS, Y. (2017): *Adults in the Room*, s. 234.

³ FISHER, I. (1932): *Boom and Depression*, s. 39.

⁴ KRUGMAN, P. – WELLS, R. (2018): *Economics*, s. 901.

⁵ KEYNES, J.M. (2000): *The Economic Consequences of the Peace*, s. 49.

⁶ Ibid., s. 115.

⁷ KOLB, E. (2004): *The Weimar Republic*, s. 111.

⁸ MYERSON, R. (2004): *Political Economics and the Weimar Disaster*, s. 20.

⁹ Dôvod, prečo je interná devalvácia veľmi zlý spôsob riešenia poklesu konkurencieschopnosti pozri: STIGLITZ, J. (2017): *The Euro*, s. 99-100.

¹⁰ Ibid., s. 4.

V roku 1928 dosahovala Hitlerova strana kolo 2 % vo všeobecných voľbách. V polovici roku 1932 to bolo už 38 %.¹¹ Ak si volebné výsledky dáme do kontextu s rastom/poklesom cenovej hladiny (tabuľka č. 1) tak je implicitne zrejmé, že minimálne teoreticky existuje súvzťažnosť medzi rastom krajnej pravice v Nemecku a poklesom cenovej hladiny a s ním súvisiaceho cyklického vývoja, v dôsledku arbitrárnej politiky úsporných opatrení.

Tabuľka č. 1 Porovnanie vývoja miery inflácie/deflácie a volebných výsledkov NSDAP

	Máj 1928	September 1930	Júl 1932	November 1932	Marec 1933
<i>NSDAP volebné výsledky</i>	2,60 %	18,30 %	37,40 %	33,10 %	43,90 %
<i>HNP deflátor</i>	2,50 %	– 5,40 %	– 11,2 %		– 3 %

Prameň: Vlastné spracovanie. Volebné výsledky NSDAP na základe údajov: KERSHAW, I. (2008):

How Hitler Won Over the German People. HNP deflátor na základe údajov: HETZEL, R. (2002):

German Monetary History in the First Half of the Twentieth Century, s. 18.

Identifikujeme tri základné ekonomické faktory (graf č. 1), ktoré podľa nášho názoru dopomohli k rastu krajnej pravice: (1) rast reálneho zadĺženia v kontexte dlhovo-deflačnej špirály, (2) aplikácia úsporných opatrení (austerity) a (3) malígne okolnosti menovej únie (Zlatý štandard a Eurozóna). Meritom našej práce je predostrieť a teoreticky zdôvodniť danú tézu spočívajúcu v identifikovaní troch základných ekonomických faktoroch vplyvujúcich na rast krajnej pravice. Pokúsime sa preukázať podobný vývoj v krajinách Európskej únie, ktoré boli defláciou postihnuté najviac. Za cieľ si kladieme získať odpoveď na výskumnú otázku, či „existuje vzťah medzi defláciou a rastom krajnej pravice na základe komparácie vývoja rastu nemeckej NSDAP a krajne-pravicových strán vo vybraných krajinách Európskej únie?“ Na výskumnú otázku sa pokúsime odpovedať v intenciách regresnej analýzy.

Graf č. 1 Teoretická schéma nárastu krajnej pravice

Prameň: Vlastné spracovanie

V prvej kapitole si predstavíme koncept dlhovej deflácie (1) skoncipovaný Irwingom Fisherom. Jeho základná koncepcia rozvíja Bernankem a Eichengreenom so Sachsom nám umožní koncepcne uchopiť problematiku deflácie a jej potenciálne malígne vplyvy na rast krajnej pravice. V rámci druhej kapitoly poukážeme na škodlivé účinky politiky úsporných opatrení (2), pričom využijeme argumentáciu Varoufakisa, Stiglitz a Švihlíkovej. Identifikujeme základné problémy v argumentácii ohľadom úsporných opatrení v prostredí hospodárskej kontrakcie, čo preukážeme na dátach (graf č. 3). Kapitola venujúca sa zlatému štandardu a Eurozóne (3) nám umožní premosť medzi dlhovo-deflačnou krízou zosilnenou úspornými opatreniami a rastom krajnej pravice. Na teoretickej koncepcii sformulovanej Varoufakisom, v rámci ktorej vníma bývalý grécky minister financií Eurozónu ako inú, možno v nejakom zmysle horšiu formu zlatého štandardu si ozrejmime, prečo Stiglitz označil euro za „chybu od počiatku“,¹² a prečo je štruktúra Eurozóny kľúčová pri pochopení determinantov rastu krajnej pravice. Pri delimitovaní krajnej pravice budeme vychádzať

¹¹ GALOFRÉ-VILA, G. et al. (2019): *Austerity and the Rise of the Nazi Party*, s. 1.

¹² STIGLITZ, J. (2017): *The Euro*, s. 7.

z prác Camusa a Lebourga (2017), Heywooda (2013) a Traversa (2019), na základe čoho prijmeme koncept krajnej pravice ako ideológie, ktorej myšlienky sú formované na vyhraňovaní sa voči všetkému mimo pravovernej komunity, alarmistickom prístupe k dekadentnosti všetkého nového a kombinácii antikapitalizmu, antiliberalizmu, odporu voči multikulturalizmu, xenofóbie a autoritatívnych tendencií. Pri vymedzení krajín *PIIGS*, ako krajín najviac zasiahnutých dlhovo-deflačnou krízou a úspornými opatreniami, upúšťame od snahy analyzovať krajinú pravicu v Írsku a Portugalsku z kultúrno-historických dôvodov. Pri regresnej analýze budeme pracovať s krajinou pravcou v Taliansku (Liga), Grécku (Zlatý úsvit) a Španielsku (Vox).

1 Dlhová deflácia

Z povahy samotnej deflácie je zrejماً jej cyklická povaha. Deflácia, resp. pokles cenovej hladiny má silnú zotrvačnosť a je všeobecne spájaná so „začarovaným kruhom“ poklesu cien, miezd, kúpnej sily a ultimátne HDP, v dôsledku odkladu výdavkov (spotreby) s očakávaním ďalšieho poklesu cien, čo paradoxne akceleruje primárne faktory poklesu cien.¹³ V našej práci sa zameriame na efekt deflačnej špirály doplnený o dlhový rozmer. Fundamentálnym javom prítomným ako v prípade VHK, tak aj v prípade štrukturálnych problémov Eurozóny je *efekt dlhovej deflácie*, po prvý krát koherentne skoncipovaný ekonómom I. Fisherom (1932), ako reakcia na vývoj hospodársky vyspelých ekonomík ku koncu 20. rokov minulého storočia. To, že deflácia viedla k hospodárskej depresii je preukázané v prácach Eichengreena a Sachsa (1985), Bernankeho (1983, 2000) a Bernakeho a Jamesa (1991). Základom ich analýz sa stala Fisherova teoretická koncepcia dlhovo-deflačnej špirály, ktorá popisuje, ako v kontexte naakumulovaného dlhu a rastu insolventnosti hospodárskych subjektov v dôsledku poklesu cien aktív a iných komodít, veritelia v panike vyvíjajú tlak na dlžníkov v snahe o skoré splatenie dlhu. Správanie sa dlžníkov v situácii pod tlakom veriteľov povedie k predaju akcií, dlhopisov a iných hmotných aj nehmotných aktív držiteľov dlhu za ceny, ktoré nie sú výsledkom interakcie ponuky a dopytu, ale snahy o skoré splatenie dlhu, čo ultimátne prispieva k poklesu všeobecnej cenovej hladiny. Pokles cenovej hladiny je možné prisúdiť neobozretnej likvidácii dlhu voči komerčným bankám, čoho výsledkom je kontrakcia celkových depozít v peňažnom systéme.¹⁴ Ako konštatuje Fisher, „v prípade ak je celá spoločnosť v stave prílišného zadlženia, reakciou meny na likvidáciu dlhu je zväčšenie reálneho dlhu, nie jeho redukcia“.¹⁵ Výsledným paradoxom je zvyšovanie hodnoty meny v dôsledku splácania dlhov, čo môže viesť k naštartovaniu seba posilňujúcej špirály. Hoci prichádza v prípade individuálneho splácania dlhu k posilňovaniu deflačnej špirály, je pochopiteľná snaha ekonomických aktérov zbaviť sa dlhu skôr, ako sa stane ešte nevýhodnejším v podmienkach klesajúcich cien.

Na druhej strane pokles cien a miezd v kombinácii s posilňujúcou sa menou spôsobuje pokles čistej hodnoty podnikov, skrze relatívny pokles cien aktív voči ich záväzkom, redukcii ich ziskov a ultimátne akumulácii strát. Eskalujúce množstvo bankrotov spôsobuje pokles celkovej produkcie a zamestnanosti, čoho dôsledkom je vzrástanie sa všeobecného pesimizmu a strata dôvery. V prostredí socioekonomickej nedôvery majú občania tendenciu k hromadeniu peňazí a drahých kovov doma, *tezaurovaniu*, s výsledným poklesom celkovej rýchlosti obehu depozitov a fyzických peňazí. V kombinácii s rastom hodnoty domácej meny, evidujeme paradoxný rast reálnej úrokovej miery, pričom tá iba posilňuje tendencie spomenuté vyššie (pozri graf č. 2).¹⁶ *Dlhová deflácia* je potom z makroekonomického pohľadu redukciou agregátneho dopytu, ktorej príčinou je rast reálneho dlhového zaťaženia

¹³ ŠVIHLÍKOVÁ, I. – TEJKL, M. (2017): *Kapitalismus, socialismus a budoucnost*, s. 130.

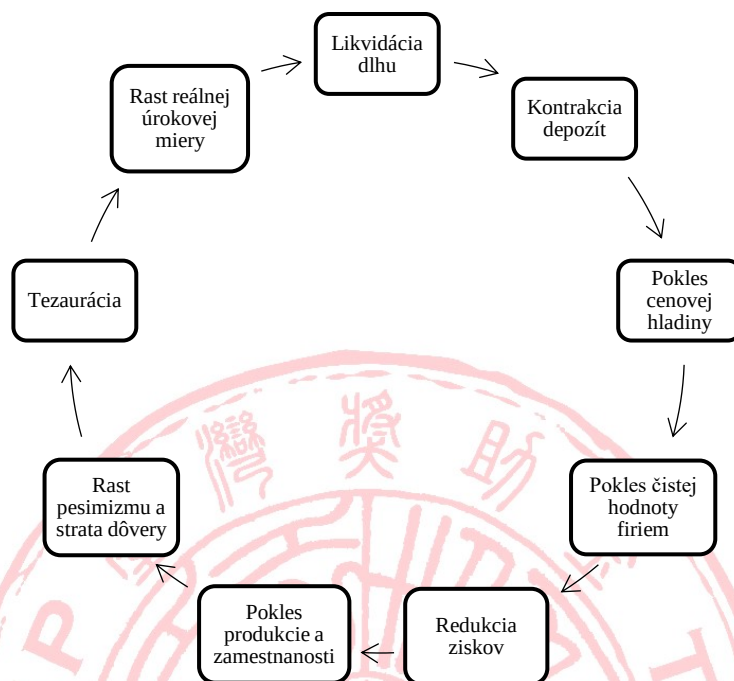
¹⁴ FISHER, I. (1932): *Boom and Depression*, s. 12-18.

¹⁵ Ibid., s. 25.

¹⁶ FISHER, I. (1933): *Debt-Deflation Theory of Great Depression*, s. 342.

spôsobeného poklesom cenovej hladiny.¹⁷ Na základe teoretickej koncepcie seba posilňujúcej tendencii budeme hovoriť o *dlhovo-deflačnej špirále*.

Graf č. 2 Dlhová deflácia podľa I. Fishera

Prameň: Vlastné spracovanie na základe FISHER, I. (1933): Debt-Deflation Theory of Great Depression.

Deflácia, rovnako ako aj inflácia, disponuje istými redistribučnými tendenciami. V prípade poklesu cenovej hladiny prichádza k očakávaniám rastu reálnej hodnoty meny do budúcnosti, čo spôsobuje výhodu pre veriteľov na úkor dlžníkov. Úroveň záťaže dlžníkov tým pádom časom rastie. Práve z toho dôvodu bola Fisherova hypotéza dlho marginalizovaná. Pre kritikov ide iba o redistribúciu z jednej časti ekonomiky (dlžníci), k druhej časti ekonomiky (veritelia).¹⁸ Avšak, v rámci tejto koncepcie prijatie úsporných opatrení zo strany dlžníkov vedie k nárastu dlhového zaťaženia, čoho dôsledkom je nielen pokles agregátnych výdavkov, ale aj národného príjmu. Práve z toho dôvodu je dnes vystavená kritike *politika úsporných opatrení* (austerity) a jej potenciálne dopady na makroekonomické ukazovatele. K politike úsporných opatrení sa vrátíme v ďalšej kapitole.

Nie je zriedkavé spochybňovať aj samotnú podstatu špirálovej tendencie deflačných tlakov. Klasickí liberáli a libertariáni majú tendenciu príživkovať samočistiace tendencie trhu v prípade plošného poklesu cien. Využívajú pri tom najmä dva argumenty. Prvý sa týka odkazu na mnohostránkové dielo Friedmana a Schwartzovej o *Monetárnej histórii Spojených štátov, 1867 – 1960*, v ktorom autori vyvracajú argument o nezlučiteľnosti poklesu cenovej hladiny s rastom reálneho HDP.¹⁹ Druhý teoretický argument presadzuje tézu samoregulácie trhu. Pokles cien a rastúca kúpna sila peňažných zostatkov podľa Šímu (2002), Hayeka (1967) a Rothbarda (1995) paradoxne zastaví ďalší pokles cien. Má to byť práve intervencia centrálnej autority čo špirálu zosilní. Neexistuje podľa nich dôvod na odklad spotreby a investícií, keďže v čase klesajúcich cien a miezd si spotrebitelia a investori môžu dovoliť viac. Je potreba dodať, že ako bolo načrtnuté aj v kontexte VHK, tento postoj je značne

¹⁷ KRUGMAN, P. – WELLS, R. (2018): *Economics*, s. 920-921.

¹⁸ BERNANKE, B. (1995): *The Macroeconomics of the Great Depression: A Comparative Approach*, s. 17.

¹⁹ FRIEDMAN, M. – SCHWARTZ, A. (1963): *Monetary History of the United States, 1867-1960*, s. 15.

marginalizovaný, keďže panuje majoritný názor na cyklickú podstatu deflácie. Ich nesprávny postoj môže byť do istej miery spôsobený rozdielnymi východiskami. Predstavitelia najmä neo-rakúskej školy pracujú s peniazmi a prácou, ako s plnohodnotnými komoditami na úrovni pšenice a ocele. Opak je avšak pravdou. V prípade trhu práce a peňazí ide o atypické úkazy v prostredí trhovej ekonomiky, alebo ako ich nazýva Varoufakis, ide o „dvoch škriatkov“.²⁰ Cena práce – mzda a cena peňazí – úrok sa môžu zdať lákavejšie v prípade nižších úrovní ich cien, podnikateľ platí menej za prácu a úroky na pôžičkách, avšak prepadávajúce sa ceny na trhu práce a peňazí paradoxne prehĺbia investičný pesimizmus a *ex ante* znížia agregátny dopyt. Peniaze a práca nie sú bežné komodity. Ako si všimol už Marx, nikto ich nechce pre seba, v zásade sú neželané. Peniaze a práca slúžia iba ako prostriedok na ďalšiu akumuláciu, v prípade ktorého je „výrobný proces iba nevyhnutným zlom. Preto sa všetkých národov s kapitalistickým spôsobom výroby zmocňuje z času na čas ošial’ robiť peniaze bez sprostredkovania výrobných procesov.“²¹

2 Politika úsporných opatrení

*Politika úsporných opatrení (austerity) je vo svojej podstate „forma dobrovoľnej deflácie, ako spôsobu prinavrátenia konkurencieschopnosti ekonomiky prostredníctvom redukcie miezd, cien a vládnych výdavkov a to znížením štátneho dlhu a rozpočtového deficitu.“*²² Z hľadiska prvoplánovej logiky sa môže javiť náhly pokles výdavkov v snahe znížiť dlhové zaťaženie ako racionálny, avšak v kontexte dlhovo-deflačnej špirály a základných postulátov ekonomickej teórie sa ukázalo viackrát, že dané zmýšľanie je kontraproduktívne, dokonca z povahy vecí prispieva k zhoršovaniu ekonomického prepadu. Daná skutočnosť je zrejmá od reakcie prezidenta Hoovera na začiatok VHK a následného prehĺbenia hospodárskej krízy, skrze ekonomický prepad krajín juhovýchodnej Ázie v roku 1997 a Argentíny v roku 2001, až po neefektívnu reakciu krajín Európskej únie v súvislosti so začiatkom Európskej dlhovej krízy a situácie v Grécku.²³ Pokiaľ by ekonomický pokles nesúvisel s nárastom chudoby, podvýživy a nerovností, bolo by na mieste využiť klasický Marxov výrok o opakovaní histórie – „prvýkrát ako tragédie, druhýkrát ako frašky.“²⁴

Nedávny príklad poklesu príjmov do rozpočtu Spojených štátov v súvislosti so začiatkom hospodárskej recesie (2008), opätovne priniesol pudové volanie po obmedzení verejných výdavkoch v čase hospodárskej kontrakcie skrze politiku úsporných riešení, zvyšovania daní v kombinácii so škrtmi v rozpočtových výdavkoch. Paradoxne, z kombinácie najväčších výdavkových položiek Spojených štátov – armáda a sociálny štát (Medicare, vzdelanie, penzie), v prípade úsporných opatrení sú to práve výdavky mimo obrany, ktoré sú znižované najrapídnejšie. Podľa Stiglitzu dané opatrenie, „*nielenže ohrozí budúci rast, ale aj prehľbi súčasný ekonomický prepad.*“²⁵ Najlogickejším krokom pre vládu je podľa spomínaného laureáta Nobelovej ceny v prostredí ekonomického prepadu investovať do budúcnosti a technológií, zabezpečenie vzdelania pre nízko-príjmové skupiny obyvateľstva, čo ultimátne povedie k zvýšeniu dopytu po americkej kvalifikovanej pracovnej sily a stimuluje ekonomiku v priestore hospodárstva dlhodobo poddimenzovaného na štrukturálne investície.²⁶ Samozrejme je zřejmé, že dlhodobo navyšujúci sa dlh v prostredí hospodárskej expanzie nie je žiaduci, avšak v čase kontrakcie príjmov do štátneho rozpočtu je rozhodne kontraproduktívny. Česká ekonómka Švihlíková prizvukuje, že v kontexte súčasného

²⁰ VAROUFAKIS, Y. (2015): *The Global Minotaur*, s. 45.

²¹ MARX, K. (1985): *Kapitál - zväzok II.*, s. 58.

²² BLYTH, M. (2013): *Austerity: The History of a Dangerous Idea*, s. 119.

²³ STIGLITZ, J. (2017): *The Euro*, s. 18-19.

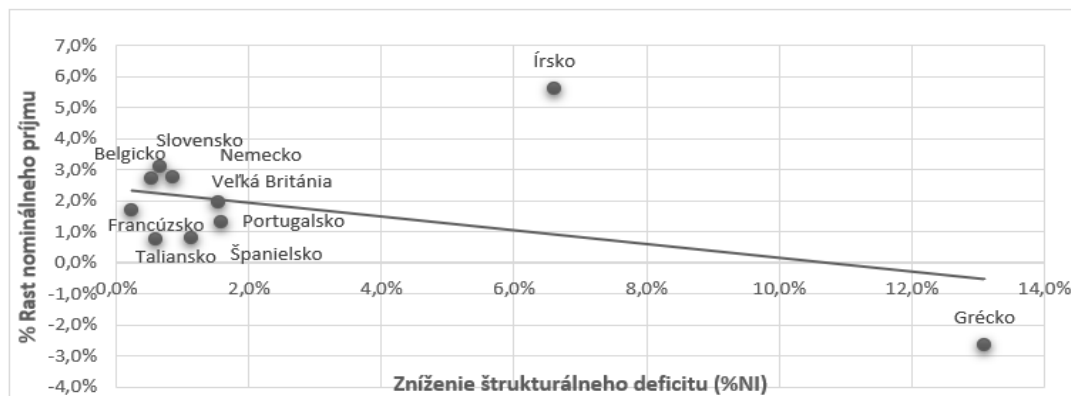
²⁴ MARX, K – ENGELS, F. (2010): *Collected Works – Vol. 11*, s. 5.

²⁵ STIGLITZ, J. (2013): *The Price of Inequality*, s. 271.

²⁶ Ibid., s. 271-271.

ekonomického rastu nie je možné verejný dlh umoriť, keďže „snahy viacerých krajín smerujúce k zníženiu verejného dlhu skončia ešte väčším hospodárskym prepadom, ktorý má navyše dlhodobý charakter, ktorý sa odrazí v strate potenciálu.“²⁷

Graf č. 3 Politika úsporných opatrení vs. % rast NI vybraných krajín EÚ (2008 – 2018)

Prameň: Vlastné spracovanie na základe údajov Eurostatu.

Poznámka: Miera úsporných opatrení (austerít), vyjadrená ako redukcia štrukturálneho dlhu vlády ako % NI za obdobie od Veľkej recesie po súčasnosť. % Nárast nominálneho príjmu vyjadrený ako kumulatívny rast nominálneho príjmu za obdobie 2008-2018.

Pre ilustráciu, na grafe č. 3 môžeme vidieť demonštráciu škodlivých účinkov úsporných opatrení v praxi. Horizontálna os znázorňuje mieru kumulovaných úsporných opatrení v období od finančnej krízy až po súčasnosť, vyjadrenej ako miera redukcie štrukturálneho deficitu vlády v percentuálnom pomere k nominálnemu národnému príjmu. Vertikálna os prezentuje kumulatívny rast národného príjmu za rovnaké obdobie. V zásade ide o praktickú ukážku nevhodnosti úsporných opatrení v čase hospodárskej kontrakcie, ktoré v priemere (trendová spojnica grafu) vedú k nižšiemu hospodárskemu rastu. Príklad gréckej ekonomiky v pravom dolnom rohu vypovedá o klasickom citáte z Thukydidesových dejín Peloponézskej vojny: „silní robia to, na čo majú silu a slabí akceptujú to, čo musia.“²⁸

3 Zlatý štandard a euro

Okrem spomínaných premenných, existuje viacero faktorov, ktoré prispievajú k zosilňovaniu deflačných tlakov. Jednou z nich je fixný menový kurz, ako bol zlatý štandard. Krajiny, ktoré sa rozhodli opustiť *zlatý štandard* v súvislosti so začiatkom VHK dosahovali v priemere lepšie výsledky ako tie, ktoré z rôznych ideologických dôvodov lipli na zlatom krytí meny. Ekonomiky, ktorých meny zostali naviazané na zlate pokračovali v zosilňovaní dlhovo-deflačnej špirály, najmä v dôsledku potreby kompenzovať narastajúce obchodné deficity politikami úsporných opatrení, zatiaľ čo monetárna možnosť zväčšiť ponuku peňazí a ultimátne cenovú hladinu ako dôsledok opustenia zlatého štandardu, preukázateľne zjemnila dopady hospodárskej depresie.²⁹ Krajiny „bloku libry“ (Spojené kráľovstvo a jeho obchodní partneri), ktoré opustili zlatý štandard v roku 1931 dokázali vyjsť z VHK najmenej ekonomicky poškodené a to vďaka devalvácii ich mien a opätovnom navrátení konkurencieschopnosti. Naproti tomu existuje pomerne široká databáza údajov potvrdzujúca,

²⁷ ŠVIHLÍKOVÁ, I. – TEJKL, M. (2017): *Kapitalismus, socialismus a budoucnost*, s. 127.

²⁸ Z anglického „the strong actually do what they can and the weak suffer what they must“. THUCYDIDES. (2009): *The Peloponnesian War*, s. 302.

²⁹ BERNANKE, B. (1995): *The Macroeconomics of the Great Depression: A Comparative Approach*, s. 4.

že Spojené štáty (1933) a Taliansko (1934), opúšťajúce zlatý štandard neskôr, zaznamenali hlbší hospodársky prepád. Celkový podiel poklesu produkcie a cien bol najsignifikantnejší v „zlatom bloku“ na čele s Francúzskom (1936), ktorého súčasťou boli napr. Holandsko, Poľsko a Československo.³⁰

Fixné množstvo peňažných jednotiek, ako napr. v systéme zlatého štandardu, je problematické aj z teoretického hľadiska. V prípade rastu produktivity prichádza k zvyšovaniu kúpnej sily peňažnej jednotky a plošnému poklesu cien – spomínanej deflácií. Problémom sa to avšak stáva v prípade, ak mzdy klesajú rýchlejšie ako ceny, čoho dôsledkom je pokles kúpyschopnosti pracovnej sily. Finálny pokles produkcie v kombinácii s odkladom spotreby cyklicky zosilňuje ďalšie deflačné tlaky.³¹ Ako logická možnosť sa ponúka zvýšenie ponuky peňazí v snahe zastaviť cyklickú povahu deflácie, čo avšak v prípade naviazania meny zlato, nie je možné. Idea fixného naviazania meny na komoditu vzišla z predstavy exogénneho prístupu k peniazom, v snahe zabrániť politickej manipulácii s množstvom peňazí v obehú. Aj napriek tomu, že Keynes už v roku 1924 o zlatom štandarde hovoril ako o „nebezpečnom barbarskom prežitku“,“³² sa vraciame k opakovaniu histórie v kontexte Marxovej frašky, keď vzniká podľa Varoufakisa v roku 1999 nová menová únia, založená na rovnakých princípoch, ako zlatý štandard – Európska menová únia.³³

Kombinácia absencie demokratického mandátu nad menovou politikou a nemožnosti devalvácie meny v snahe navrátiť konkurencieschopnosť ekonomiky sú dva faktory, ktoré spájajú zlatý štandard a vznik spoločnej meny – euro. V časoch prosperity sú to komerčné banky, kto recykluje nadbytky z krajín s prebytkami platobnej bilancie, jadra Eurozóny (Nemecko, Holandsko, flámska časť Belgicka), smerom k deficitným krajinám periférie menovej únie (Grécko, Španielsko alebo Taliansko). V prípade cyklickej kontrakcie, ako napr. v čase Veľkej hospodárskej recesie (2008 – 2009), majú kapitálové toky tendenciu hľadať „bezpečný prístav“ veľakrát práve v krajinách, ktoré sa stali epicentrom finančného kolapsu. Ekonomický kolaps spojený s kontrakciou peňazí a zastavením úverového procesu, vytvoril precedens pre potrebu recyklácie prebytkov platobnej bilancie do krajín chronicky poznačených hospodárskou panikou. Bežným pokrízovým javom sa stal nárast ekonomického šovinizmu a protekcionizmu.³⁴ Ako poznamenáva Varoufakis (2017) „*nebolo tomu dlho, čo sa pracujúca trieda jednej krajiny, otočila voči pracujúcej triede ostatných krajín. V roku 1929 bol protekcionizmus vo forme devalvácie jednej meny voči ostatným. Ako môžeme vidieť, v roku 2010 protekcionizmus nabral formu devalvácie miezd pracujúcich jednej krajiny, voči pracujúcim z iných krajín.*“³⁵ V kontexte riadeného poklesu svojich miezd, začali v rámci pracujúcej triedy narastať šovinistické tendencie obviňovania z poklesu životnej úrovne pracujúce triedy z iných krajín, etnické minority, sexuálne menšiny alebo utečencov. V režime interakcií hospodárskeho poklesu v tvare dlhovo-deflačnej recesie, zosilňovania jej tendencií prostredníctvom politiky úsporných opatrení a nemožnosti devalvácie meny z dôvodu „európskeho zlatého štandardu“, evidujeme nárast iracionálneho šovinizmu a xenofóbie, čoho logickým vyústením je rast krajnej pravice.

4 Krajná pravica v Európe

Myšlienky krajnej pravice sú koherentne postavené na premise spoločnosti fungujúcej ako „živý organizmus“. Krajne pravicové hnutia, využívajúc danú premisu, majú tendenciu

³⁰ BERNANKE, B. – JAMES, H. (1991): *The Gold Standard, Deflation, and Financial Crisis in the Great Depression: An International Comparison*, s. 57-63.

³¹ VAROUFAKIS, Y. (2017). *Talking to My Daughter About the Economy*, s. 160-161.

³² KEYNES, J. M. (2012): *A Tract on Monetary Reform*, s. 138.

³³ VAROUFAKIS, Y. (2017): *And The Weak Suffer What They Must?*, s. 67.

³⁴ Ibid., s. 10-11.

³⁵ Ibid.

propagovať želateľnú formu monokulúrnej, monoetnickej a homogénnej spoločnosti, za hlasného odmietania univerzalizmu a utopizmu. Ich predstava prízvukuje stav spoločnosti v stave rozkladu a dekadentnosti, pričom jedinou možnosťou jej záchranu je návrat k „uzavretej komunite“.³⁶ V danom vymedzení považujeme za kľúčový aspekt krajnej pravice paradoxnú snahu o dosiahnutie utopickkej spoločnosti založenej na jednom, skutočnom a pravovernom národe, ako protiváhy voči kríze úpadku spoločnosti ako dôsledku dekadentných prúdov. Práve Heywood (2013) vychádza pri definovaní krajnej pravice z klasických fašistických a nacistických prúdov Mussoliniho Talianska (1922 – 1943) a Hitlerovho Nemecka (1933 – 1945). „Moderná“ krajná pravica v Európe má podľa neho svoje zárodoky v neofašizme a neonacizme, ktoré nadväzujú na povahu historického fašizmu a nacizmu, a ktoré začali poukazovať na dekadentnú povahu cyklickej kapitalistickej spoločnosti v post-krízových obdobiach a politickej nestabilite v nedávnom období. Stratégia krajnej pravice je práve vo vymedzovaní sa vo forme antikapitalizmu, antiliberalizmu, antiindividualizmu alebo antikomunizmu.³⁷ Krajná pravica bola dlhodobo antagonistickou silou voči tradičnej ľavici a jej snáh o zmenu štruktúry socioekonomickej hierarchie a prekonávanie nerovností.

Traverso, využívajúc označenie *post-fašizmus* namiesto krajnej pravice, neofašizmu a neonacizmu argumentuje, že ľavica už nie je úhlavným nepriateľom týchto strán a hnutí, minimálne nie od roku 1989. Od klasických proto-fašistických uniformovaných stránkov podriadených veľkému vodcovi evidujeme trend prechodu „k obyčajným kulturistom vo fitness centrách“, ktorí bojujú viac voči islamským teroristom a liberálnym trendom, ako voči komunistom.³⁸ Hoci je aj antisemitizmus stále prítomný v ideologickom portfóliu krajnej pravice, antagonistické postoje voči islamu, liberalizmu a menšinám sú predominantné. Vnútorne nutkanie smerom k uniformnosti a potrebe zvrátenia dekadentného liberalizmu dominuje sfére krajnej pravice v súčasnosti. Xenofóbia a príklon k autoritárstvu sú prítomné vo výbave každej krajnej pravicovej strany.

V kontexte najväčšej utečeneckej vlny v histórii Európy (2015), keď ilegálne prekročilo hranice 1,8 milióna utečencov, čo predstavovalo 546 % nárast oproti roku 2014, krajná pravica začala podľa viacerých autorov naberať na popularite.³⁹ Lazaridis, Campani a Benveniste (2016) argumentujú, že utečenecká kríza bola primárnym determinantom rastu krajnej pravicovej *Slobodnej strany Rakúska* (FPÖ), *Dánskej ľudovej strany* (DPP) alebo *Ligy* bývalého talianskeho podpredsedu vlády a ministra vnútra M. Salviniho.⁴⁰ Rovnakým spôsobom argumentuje Ratkovič aj v prípade *Alternatívy pre Nemecko* (AFD) a maďarského *Jobbiku*.⁴¹ Kľúčová práca Edoa, Giesinga, Öztuncca a Poutvaara (2019) za pomoci regresných analýz jasne preukázala, že *Národné zhromaždenie* Le Penovej (predtým Národný front) vo Francúzsku, jasne profitovalo z utečeneckej vlny v rokoch 2015 – 2016. Z 10,4 % podpory v prezidentských voľbách v roku 2007, sa podarilo Le Pen priťahovať na svoju stranu 21,3 % voličov v prvom kole volieb v roku 2017, čoho výsledkom bola 33,9 % podpora v druhom kole.⁴² Je implicitne zrejmé, že každá z krajín, v ktorej evidujeme rast krajnej pravice má svoje špecifiká, ktoré súvisia s kultúrou, históriou a rôznym socioekonomickým pozadím.

V rámci našej analýzy budeme vychádzať z predostretých definícií a budeme pracovať s konceptom krajnej pravice ako ideológie, ktorá má svoje korene v historickom fašizme

³⁶ CAMUS, J. Y. – LEBOURG, N. (2017): *Far-Right Politics in Europe*, s. 22.

³⁷ HEYWOOD, A. (2013): *Politics*, s. 47.

³⁸ TRAVERSO, E. (2019): *The New Faces of Fascism*, s. 18.

³⁹ DINAN, D. – NUGENT, N. – PATERSON, W. (2017): *The European Union in Crisis*, s. 101-102.

⁴⁰ LAZARIDIS, G. – CAMPANI, G. – BENVENISTE, A. (2016). *The Rise of the FarRight in Europe: Populist Shift and 'Othering'*.

⁴¹ RATKOVIČ, M. (2017): *Migrant Crisis and Strengthening of the Right Wing in the European Union*, s. 53.

⁴² EDO, A. – GIESING, Y. – ÖZTUNCC, J. – POUTVAARA, P. (2019): *Immigration and electoral support for the far-left and the far-right*.

a nacizme. Kontúry súčasnej „modernej“ krajnej pravice, post-fašistickej resp. post-nacistickej, sú formované na vyhraňovaní sa voči všetkému mimo pravovernej komunity, alarmistickom prístupe k dekadentnosti všetkého nového a kombinácii antikapitalizmu, antiliberizmu, odporu voči multikulturizmu, xenofóbie a autoritatívnych tendencií. Na rozdiel od predominantnej hypotézy o utečeneckej kríze, ako primárneho faktora rastu krajnej pravice, preberáme Varoufakisovu tézu o dlhovo-deflačných tlakoch a chybného nastavenie menového systému v kombinácii so škodnými úspornými opatreniami, ako spúšťača rastu krajnej pravice. Hypotézu preveríme v kontexte krajín, ktoré boli dlhovo-deflačnou krízou zasiahnuté najviac – krajiny *PIIGS*.⁴³ Budeme pracovať najmä s krajinou pravice v Taliansku, Grécku a Španielsku. Išlo o krajiny, v ktorých mali úsporné opatrenia reprezentované vo forme „diktátu veriteľov“ najhoršie renomé. Triumvirát *Troiky* (Európska centrálna banka, Medzinárodný menový fond a Európska komisia) presadzoval tvrdé úsporné opatrenia na občanoch týchto krajín, najmä vo forme zvyšovania daní, privatizácie kľúčových odvetví a znižovania verejných výdavkov, primárne penzií.⁴⁴

Z krajín *PIIGS* vynímame krajinu pravice Írsko a Portugalsko, z dôvodu odlišného vývoja a atypickosti politickej scény. Krajná pravica v Írsku neexistuje *de facto* ako dôsledok prebratia typického krajne pravicového elektorátu nacionalistickou stranou *Sinn Féin*, ktorá je podľa väčšiny autorov ľavicová a navyše operuje v priestore so slabým xenofóbnym resentmentom. V politickom povedomí je navyše stále prítomná otázka írskoho nacionalizmu.⁴⁵ V Portugalsku, presne ako donedávna v Španielsku, bola absencia koherentného krajne pravicového hnutia prisudzovaná historickej skúsenosti s krajne pravicovou diktatúrou Antónia de Oliveira Salazara. Okrem toho je prítomná aj spoločná afro-portugalská kultúra, slúžiaca ako prevencia voči obskúrnej xenofóbii. Navyše, evidujeme významnú mieru fragmentácie a absenciu lídra v krajne pravicovom portugalskom politickom prostredí. Jedinou výnimkou je *Partido Nacional Renovador*, ktorá avšak nikdy nedosiahla žiaden parlamentný úspech.⁴⁶

Našu analýzu založíme na kľúčových krajne pravicových stranách v Taliansku, Španielsku a Grécku. Na základe práce Lazaridisa, Campaniho a Benvenisteho (2016) akceptujeme bývalé severotalianske secesionistické hnutie Liga Severu, od roku 2018 iba *Liga*, ako taliansku krajinu pravice s výraznými xenofóbnymi a antiliberálnymi tendenciami, navyše so silným príklonom k autoritárstvu. V prípade Španielska a Grécka je situácia jednoznačnejšia. Grécka strana *Zlatý úsvit* je otvorene neonacistická strana s explicitnými sympatiami voči fašistickému režimu Ioannisa Metaxasa, pričom jej predseda Nikos Michaloliakos nikdy neskrýval svoj obdiv voči Adolfovi Hitlerovi.⁴⁷ Frankistické hnutie zažívajúce renesanciu v španielskej politike, strana Vox, sa po úvodných regionálnych úspechoch v Andalúzii začína etablovať na španielskej politickej scéne. Jej resentment voči krajne pravicovej diktatúre generála Franca nám nenecháva priestor na pochybnosti o mieste strany Vox v rámci politického spektra.⁴⁸ Z daných dôvodov budeme pracovať so stranami *Liga*, *Zlatý úsvit* a Vox, ako s vybranými krajne pravicovými stranami v rámci krajín *PIIGS*.

⁴³ Ide o anglický akronym zo začiatkových písmen anglického názvu krajín periferie, ktoré boli zasiahnuté „Európskou dlhovou krízou“ najvýznamnejšie. Hovoríme ako krajinách ako: Portugalsko, Taliansko, Írsko, Grécko a Španielsko.

⁴⁴ STIGLITZ, J. (2017): *The Euro*, s. 177-213.

⁴⁵ O'MALLEY, E. (2008): *Why is there no Radical Right Party in Ireland?*

⁴⁶ MARCHI, R. (2013): *The Extreme right in 21st-Century Portugal: the Partido Nacional Renovador*, s. 133-157.

⁴⁷ VAROUFAKIS, Y. (2017): *And The Weak Suffer What They Must?*, s. 295-296.

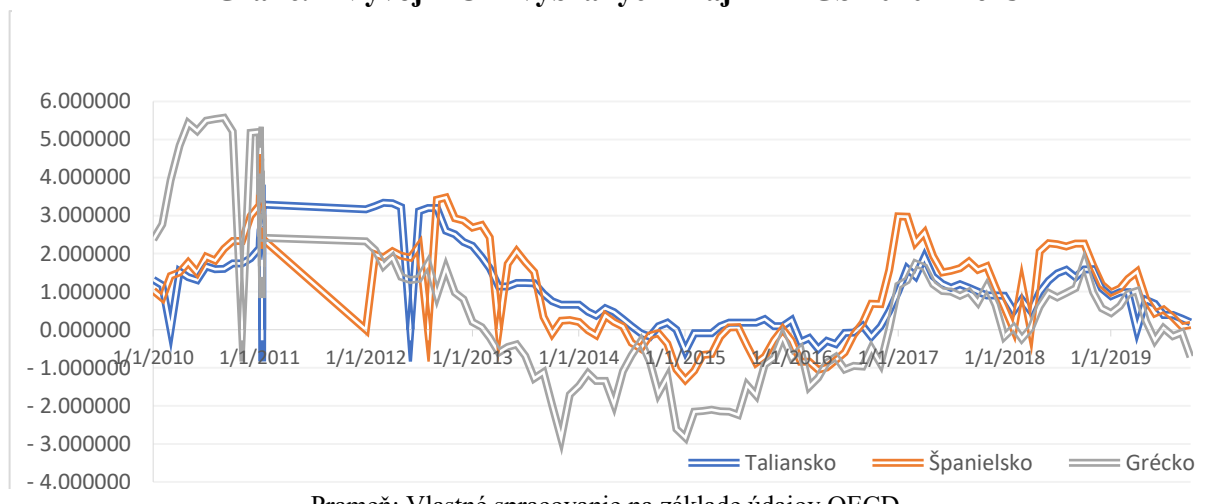
⁴⁸ JANNESSARI, S. (2019): *The Left Will Govern Spain, but the Far-Right Is the Real Winner*.

Diskusia a záver

V nadväznosti na zodpovedanie výskumnej otázky, či „*existuje vzťah medzi defláciou a rastom krajnej pravice na základe komparácie vývoja rastu nemeckej NSDAP a krajne-pravicových strán vo vybraných krajinách Európskej únie?*“, sme si v úvode delimitovali základné relácie rastu krajnej pravice v Nemecku v 30. rokoch, ako dôsledku kombinácie dlhovo-deflačných tlakov, nemožnosti menovej devalvácie a nútenej politiky úsporných opatrení. Na základe daného vývoja sme sformulovali teoretickú schému (graf č. 1) vplyvu dlhovo-deflačných tlakov na rast krajnej pravice v Európe. Po teoretickom zdôvodnení nášho myšlienkového postupu, prechádzame k lineárnej regresnej analýze prostredníctvom *metódy najmenších štvorcov* (OLS), za pomoci ktorej analyzujeme dopady poklesu cenovej hladiny na rast preferencií krajne pravicových strán.

V prípade vývoja cenovej hladiny (graf č. 4) sme využili *Harmonizovaný index spotrebiteľských cien* (HCPI). Hoci vo väčšine prípadoch medzimesačného poklesu tempa rastu HCPI hovoríme primárne iba o dezinflácii, silné deflačné tlaky existovali najmä v Taliansku medzi rokmi 2013 – 2017. Dané zistenie je kľúčové pri finálnych výsledkoch regresnej analýzy.

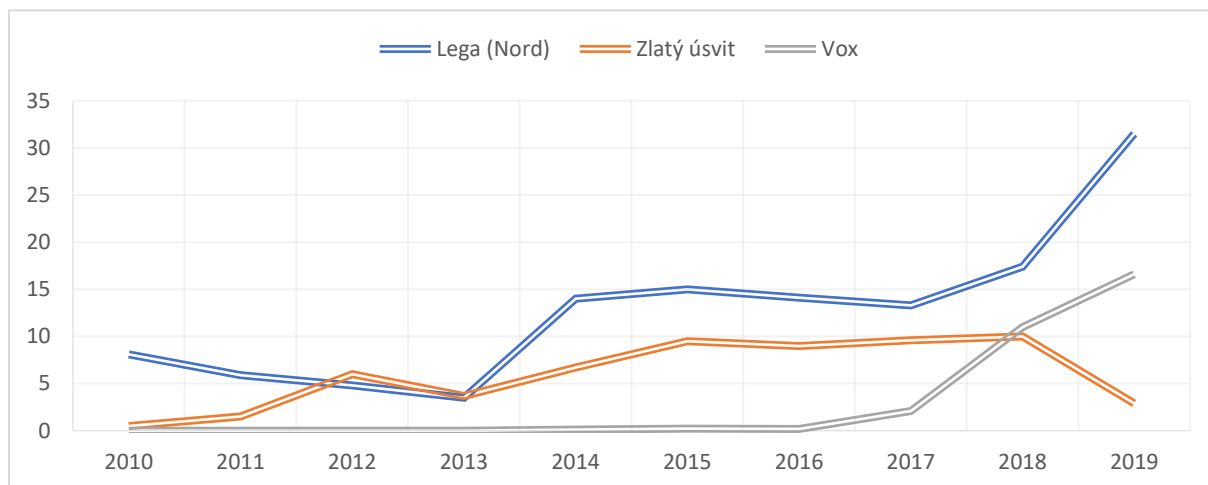
Graf č. 4 Vývoj HCPI vybraných krajín PIIGS 2010 – 2019

Prameň: Vlastné spracovanie na základe údajov OECD.

Poznámka: mesačný % rast Harmonizovaného indexu spotrebiteľských cien (HCPI).

**Graf č. 5 Volebné preferencie krajnej pravice vo vybraných krajinách PIIGS
2010 – 2019**

Prameň: Vlastné spracovanie na základe údajov Termometro Politico (Lega), Kapa Research/Ethnos (Zlatý úsvit) a Electomania.es (Vox).

Poznámka: Preferencie strán ku koncu roka. Do roku 2018 hovoríme o *Lega Nord*.

Na grafe č. 5 sú znázornené časové rady volebných preferencií talianskej Ligy M. Salviniho, Zlatého úsvitu a španielskej strany Vox. Údaje o volebných preferenciách nám poslúžia ako závislá premenná y , pričom ako nezávislú x položíme vývoj cenovej hladiny (HCPI). V kontexte lineárnej regresie $(1) y = bx + a$, potom vieme interpretovať výsledky regresnej analýzy (tabuľka č. 2).

Tabuľka č. 2 OLS regresná analýza krajná pravica/deflácia

n=10	Multiple R	R Square	Standard Error	Significance F
<i>Lega</i>	0,638515264	0,407701742	6,660810547	0,046926913
<i>Golden Dawn</i>	0,572873122	0,328183614	3,121972475	0,083451934
<i>Vox</i>	0,158997667	0,025280258	6,142085689	0,660852699

Prameň: Vlastné spracovanie.

Poznámka: Do roku 2018 hovoríme o *Lega Nord*.

Korelačný koeficient (Multiple R) indikuje pozitívny regresný vzťah vo všetkých troch prípadoch, avšak v medziach španielskeho Vox je vzťah zanedbateľný. Takisto aj *koeficient determinácie* nemá veľkú výpovednú hodnotu v prípade neofrankistického hnutia. Menej ako 3 % závislej premennej y je vysvetliteľné zmenami cenovej hladiny. Najviac je to opäť v prípade Salviniho Ligy – 40 %. Na preferencie Zlatého úsvitu majú zmeny cenovej hladiny vplyv iba z 32 %. Aj napriek potenciálnej spoľahlivosti modelu, minimálne v prípade Ligy – *F test* (4 %) je nižší ako hladina významnosti 5 %, evidujeme príliš vysoké úrovne *štandardnej odchýlky*. Môžeme skonštatovať, že v rámci daného modelu, nie je možné považovať zmeny cenovej hladiny ako smerodajné v prípade prediktívnej snahy rastu krajnej pravice.

V práci sme sa zamerali na otázku vzťahu medzi defláciou a rastom krajnej pravice. V kontexte výroku Varoufakisa sme sa pokúsili porovnať faktory vedúce k rastu nacizmu v Nemecku a faktory vedúce k rastu krajnej pravice v Európe v súčasnosti. Identifikovali sme tri základné determinanty: (1) dlhovo-deflačná špirála, (2) politika úsporných opatrení a (3)

nemožnosť menovej devalvácie v rámci zlatého štandardu/Eurozóny. Po teoretickom zdôvodnení našich myšlienkových postupov a predstavení základných kontúr týchto faktorov, sme prešli k snahe o zodpovedanie stanovenej výskumnej otázky za pomocou regresnej analýzy. V medziach lineárnej regresie sme neprišli k záveru, že by mala deflácia signifikantný vplyv na vývoj krajnej pravice v Taliansku, Grécku a Španielsku. Na druhej strane sme presvedčení, že naše teoretické myšlienkové postupy sú koherentné. Interpretačná schopnosť modelu je obmedzená úzkou vzorkou krajne pravicových strán a krajín. Obmedzením je aj lineárnosť a absencia multidimenzionality modelu.

Použitá literatúra:

1. BERNANKE, B. – JAMES, H. (1991): The Gold Standard, Deflation, and Financial Crisis in the Great Depression: An International Comparison. In: *Financial Markets and Financial Crises*, Hubbard, 1991, s. 33-68.
2. BERNANKE, B. (1995): The Macroeconomics of the Great Depression: A Comparative Approach. In: *Journal of Money, Credit and Banking*, 1995, roč. 27, č. 1, s. 1-28.
3. BLYTH, M. (2013): *Austerity: The History of a Dangerous Idea*. Oxford University Press, 2013. ISBN 978-0-199-82830-2.
4. CAMUS, J. Y. – LEBOURG, N. (2017): *Far-Right Politics in Europe*. Londýn: The Belknap Press of Harvard University Press, 2017. ISBN 978-0-674-97153-0.
5. DINAN, D. – NUGENT, N. – PATERSON, W. (2017): *The European Union in Crisis*. Palgrave Macmillan, 2017. ISBN 978-1-137-60425-5.
6. EDO, A. – GIESING, Y. – ÖZTUNCC, J. – POUTVAARA, P. (2019): Immigration and electoral support for the far-left and the far-right. In: *European Economic Review*, 2019, roč. 115, č. 1, s. 99-143.
7. FISHER, I. (1932): Boom and Depression. [Online.] In: *Federal Reserve Bank of St. Louis*, 2019. [Citované 20. 11. 2019] Dostupné na internete: https://fraser.stlouisfed.org/files/docs/publications/books/booms_fisher.pdf.
8. FISHER, I. (1933): Debt-Deflation Theory of Great Depression. In: *Econometrica*, 1933, roč. 1, č. 4, s. 337-357.
9. FRIEDMAN, M. – SCHWARTZ, A. (1963): *Monetary History of the United States, 1867-1960*. Princeton University Press, 1963. ISBN 978-0-691-04147-6.
10. GALOFRÉ-VILA, G. et al. (2019): Austerity and the Rise of the Nazi Party. [Online.] In: *National Bureau of Economic Research*, 2019. [Citované 02. 12. 2019] Dostupné na internete: <https://www.nber.org/papers/w24106>.
11. HAYEK, F. A. (2008): *Prices and Production*. Ludwig von Mises Institute, 2008. ISBN 978-1-933550-22-0.
12. HEYWOOD, A. (2013): *Politics*. Palgrave Macmillan, 2013. ISBN 978-0-23036-337-3.
13. JANNESSARI, S. (2019): The Left Will Govern Spain, but the Far-Right Is the Real Winner. [Online.] In: *Foreign Policy*, 2019. [Citované 14. 12. 2019] Dostupné na internete: <https://foreignpolicy.com/2019/11/16/spain-election-vox-far-right-socialists-winner/>.
14. KEYNES, J. M. (2000): *The Economic Consequences of the Peace*. Abika, 2000. ISBN 978-1-603-86212-7.
15. KEYNES, J. M. (2012): *A Tract on Monetary Reform*. Cambridge University Press, 2012. ISBN 978-1-139-52063-8.
16. KOLB, E. (2004): *The Weimar Republic*. Routledge, 2004. ISBN 978-0-415-34441-8.
17. KRUGMAN, P. – WELLS, R. (2018): *Economics*. New York: Macmillan, 2018. ISBN 978-1-319-18194-9.
18. LAZARIDIS, G. – CAMPANI, G. – BENVENISTE, A. (2016). *The Rise of of the Far Right in Europe: Populist Shift and 'Othering'*. UK. Palgrave Macmillan, 2016. ISBN 978-1-137-55679-0.
19. MARCHI, R. (2013): *The Extremeright in 21st- Century Portugal: the Partido Nacional Renovador*. Berlin: Friedrich Ebert Stiftung, 2013. ISBN: 978-3-86498-522-5.

20. MARX, K. (1985): *Kapitál, zväzok II*. Bratislava: Nakladateľstvo Pravda, 1985. ISBN 978-0-140-44569-5.
21. MARX, K. – ENGELS, F. 2010. *Collected Works*. Vol. 11, UK: Lawrence & Wishart, 2010. ISBN 978-1-84327-955-6.
22. MYERSON, R. (2004): Political Economics and the Weimar Disaster. In: *Journal of Institutional and Theoretical Economics*, 2004, roč. 160, č. 2, s. 187-209.
23. O'MALLEY, E. (2008): Why is there no Radical Right Party in Ireland? In: *West European Politics*, 2008, roč. 31, č. 5.
24. RATKOVIČ, M. (2017): Migrant Crisis and Strengthening of the Right Wing in the European Union. In: *Megatrend Review*, 2017, roč. 14, č. 3, s. 47-60.
25. ROTHBARD, M.N. (1995): *Making Economic Sense*. Ludwig von Mises Institute, 1995. ISBN 0-945466-46-3.
26. STIGLITZ, J. (2013): *The Price of Inequality*. Londýn: W. W. Norton, 2013. ISBN 978-0-393-34506-3.
27. STIGLITZ, J. (2017): *The Euro*. Londýn: Penguin Books, 2017. ISBN 978-0-141-98324-0.
28. ŠÍMA, J. (2002): *Deflace – definiční znak zdravé ekonomiky*. In: *Finance a úvěr*, 2002, roč. 52, č. 10, s. 539-548.
29. ŠVIHLÍKOVÁ, I. – TEJKL, M. (2017): *Kapitalismus, socialismus a budoucnost*. Praha: Rybka Publishers, 2017. ISBN 978-8-08795-044-9.
30. THUCYDIDES. (2009): *The Peloponnesian War*. Oxford University Press, 2009. ISBN 978-0-192-82191-1.
31. TRAVERSO, E. (2019): *The New Faces of Fascism*. Londýn: Verso, 2019. ISBN 978-1-788-7-3046-4.
32. VAROUFAKIS, Y. (2015): *The Global Minotaur*. Londýn: Zed Books, 2015. ISBN 978-1-78360-610-8.
33. VAROUFAKIS, Y. (2017): *Adults in the Room*. Londýn: Vintage, 2017. ISBN 978-1-473-54782-7.
34. VAROUFAKIS, Y. (2017): *And The Weak Suffer What They Must?* Londýn: Vintage, 2017. ISBN 978-1-784-70411-7.
35. VAROUFAKIS, Y. (2017). *Talking to My Daughter About the Economy*. Londýn: Vintage, 2017. ISBN 978-1-847-92442-1.

Kontakt:

Ing. Jakub Szabó

Fakulta medzinárodných vzťahov
Ekonomická univerzita v Bratislave
Dolnozemska cesta 1/b
852 35 Bratislava 5
Slovenská republika
e-mail: jakub.szabo@euba.sk

ISSN 1339-3502